

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**5-6 YAŞ GRUBU İÇİN GELİŞTİRİLEN AİLE KATILIMLI
FARKLILIKLARA SAYGI PROGRAMI'NIN ÇOCUKLARIN
FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**Tuba ÖZKABAK YILDIZ
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul, 2018

**T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı**

**5-6 YAŞ GRUBU İÇİN GELİŞTİRİLEN AİLE KATILIMLI
FARKLILIKLARA SAYGI PROGRAMI'NIN ÇOCUKLARIN
FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYİNE ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**Tuba ÖZKABAK YILDIZ
(Yüksek Lisans Tezi)**

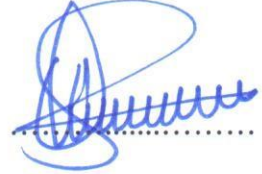

**Danışman
Doç. Dr. Özgül POLAT**

İstanbul, 2018

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2018**

ONAY

Tuba ÖZKABAK YILDIZ tarafından hazırlanan “5-6 YAŞ GRUBU İÇİN GELİŞTİRİLEN AİLE KATILIMLI FARKLILIKLARA SAYGI PROGRAMI’NIN ÇOCUKLARIN FARKLILIKLARA SAYGI DÜZEYİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ” konulu bu çalışma, 29/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Doç. Dr. Özgül POLAT	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OTRAR	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Ezgi AKŞİN YAVUZ	

ÖZGEÇMİŞ

- 2005 Tekirdağ Namık Kemal Anadolu Lisesi
- 2009 Marmara Üniversitesi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalından mezun olma
- 2014 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim
Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans
Programına giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Görev Yaptığı Kurum** : Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Okul
Öncesi Öğretmenliği Bölümü
- E-posta** : tuba.ozkabak@marmara.edu.tr

ÖNSÖZ

Araştırmanın yürütülmesi sırasında birçok değerli kişinin yardım ve desteği olmuştur. Öncelikle çalışmamın ilk gününden itibaren her aşamasında bana yol gösteren, sunduğu bilgilerle eğitim yaşantımı zenginleştiren, başarılarıyla örnek aldığım danışmanım Sayın Doç. Dr. Özgül POLAT'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Tanıdığım günden beri hayatıma ışık olan, yüksek lisans sürecim boyunca her an yanımda olup desteğini esirgemeyen canım arkadaşım Arş. Gör. Dr. Fatma Özge ÜNSAL'a ve her kapısını çaldığımda beni sabırla dinleyip eğitim hayatımı destekleyen Öğr. Gör. Elif KÜÇÜKOĞLU'na çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde bulunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa OTRAR ve Dr. Öğr. Üyesi Ezgi AKŞİN YAVUZ hocalarıma desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Programı oluşturma sürecinde tecrübelerini ve fikirlerini paylaşan, tezimi yazarken gözden kaçırdıklarım konusunda daha iyi olması için emek veren arkadaşım Arş. Gör. Duygu ŞALLI ve destekleri için Öğr. Gör. Şennur NİRAN nezdinde tüm Marmara Üniversitesi AEF Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi'nde görev yapan çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Tez yazım süreci boyunca her arayışında sorularımı sabırla cevaplayan, kendi deneyimlerini paylaşan arkadaşlarım Arş. Gör. Almıla Elif SELÇUKLU, Arş. Gör. Dr. Hilal TUNÇELİ, Arş. Gör. Şeyma DEĞİRMENCİ, Arş. Gör. Dr. Alper YORULMAZ'a, Bilge SERTER'e çok teşekkür ederim. Ayrıca programın uygulanmasına renk katan minik öğrencilerime çok teşekkür ederim. Programın uygulanmasında gerekli olan materyalleri hazırlamamda bana yardımcı olan öğrencim Arife ÇAPAN'a çok teşekkür ederim. Araştırmanın kaynak tarama sürecinde kaynaklara ulaşabilmem konusunda bana yardımını esirgemeyen manevi kız kardeşim Rümeysa AKAR'a ve arkadaşım Zeycan ÖZDAN'a ayrıca teşekkür etmek isterim.

Nefes aldığım ilk günden beri elimi hiç bırakmayan, her zaman en büyük destekçim olan, aramızda mesafeler olsa da zor anları birlikte aştığımız canım aileme, yaşadığım zorluklar karşısında hayatımı kolaylaştırmak için elinden geleni yapan, en büyük destekçim eşime ve tez yazma sürecinde ailemize katılan canım kızım İPEK, iyi ki varsınız.

İstanbul, 2018

Tuba YILDIZ

ÖZET

Okul öncesi dönem beyin gelişiminin en yoğun ve en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde uzun yıllardır yapılan araştırmalar çocukların karşılaştıkları farklı çevre uyaranlarının zengin ve kaliteli olması ile çocuğun gelişimi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çocuk bir aileye doğar ve kurumsal okul öncesi eğitime başlayana kadar burada büyür ve gelişir. Aile çocuğun gelişim ve eğitiminde çok önemli bir yere sahiptir. Bireyin sahip olduğu kapasitenin tam olarak kullanılmasında kalıtsal olarak getirilen yeterliklerin yanı sıra ailenin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik düzeyin ve çocuklara sunulan çevrenin de çok önemli bir yeri vardır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde çocuk ve aileyi bir bütün olarak düşünmek gerekir. Her çocuğun kalıtsal özelliklerinin yanı sıra, farklı bir aile ortamına sahip olması her birinin farklı özellikte bir birey olmasına neden olmaktadır.

Toplumsallaşma sürecinde çocuğun kendisi olmaya çalışırken karşısındaki kişileri önyargılardan uzak, ötekileştirmeden olduğu gibi kabul edebilme bakış açısını kazanması, gelecekte barış, huzur dolu bir toplum oluşabilmesine oldukça önemli katkılar sağlayacaktır. Öte yandan, çocuğun da büyürken kendisiyle barışık, başkalarına saygılı, huzur dolu bir birey olmasına destek olacaktır. Öğrenmelerin büyük bölümünün gerçekleştiği okul öncesi dönemde “Farklılıklara Saygı” eğitiminin çalışılması son derece önemlidir. Ancak, bilinmektedir ki bu dönemde aile desteği olmadan kalıcı öğrenmelerin oluşması çok güçtür. Bu nedenle tüm bilgi, beceri, tutumlar vb. kazandırılırken aileleri de eğitimin bir parçası olarak görmek gerekir.

“5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programının” çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı” haftada 3 gün her güne birer tane olmak üzere toplam 52 tane bütünleştirilmiş etkinlikten oluşmaktadır. Her bütünleştirilmiş etkinlik ise, kendi içinde aşamalı üçer etkinliği içermektedir. Program toplam 14 hafta uygulanacak şekilde planlanmıştır. Deney grubunda yer alan çocuk sayısı 12 olduğu için Aile Katılım Bültenleri de 12 hafta olarak hazırlanmıştır. Programın uygulanmaya başladığı 1. Hafta ve programın sona erdiği 14. Hafta ailelerle planlı herhangi bir etkinlik yapılmamıştır. Araştırma nicel bir çalışmadır. Deneysel modellerden ön test-son test kontrol gruplu model kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilinin Kadıköy ilçesinde yer alan Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi'ne devam eden 5-6 yaş grubundaki 12 kişilik deney grubu (7 kız 5 erkek), 11 kişilik kontrol grubu (7 kız 4 erkek) olmak üzere toplam 23 çocuk oluşturmaktadır. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocuklar 3 yaşından itibaren Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi'ne devam etmektedir. İki anne dışında anne babaların tamamı yüksek öğretim mezunudur. Bu nedenlerle hem deney hem de kontrol grubunda yer alan çocuklar ve aileleri benzeşik özellikler göstermektedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ekmişoğlu (2007) tarafından geliştirilen "Farklılıklara Saygı Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı uygulanmadan önce ve program uygulandıktan sonra araştırmacı tarafından çocuklara birebir uygulanan "Farklılıklara Saygı Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde non-parametrik testler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grupların ön test sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Deney grubunun ön test ve son test toplam puanlarını karşılaştırmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında fark olup olmadığı Mann Whitney-U testi ile kontrol edilmiştir.

Çalışmaya katılan çocukların Farklılıklara Saygı Ölçeği'nden aldıkları ön test puanlarının deney ve kontrol grupları değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmediği saptanmıştır ($z=-1.112$; $p>.05$). Çocukların son test puanlarının deney ve kontrol grupları değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($z=-2.104$; $p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde deney grubunun farklılıklara saygı puanlarının, kontrol grubunun farklılıklara saygı puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek üzere yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($z=-2.563$; $p<.05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanları lehine olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği'nden aldıkları ön test ve son test puanlarının

karşılaştırılmasına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonucunda farklılıklara saygı puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($z=-.892$; $p>.05$). Bu sonuca göre kontrol grubuna uygulanan MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programına göre hazırlanan günlük eğitim programının farklılıklara saygı puanlarını anlamlı bir şekilde değiştirmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitim, Farklılıklara Saygı, Aile Katılımı

ABSTRACT

Preschool period is the most intense and fastest period of brain development. Long-term researches done on this period show there is a positive relationship between the substantiality and quality of the different environmental stimuli children meet and the development of the child. The child is born in a family and until institutional preschool education begins, grows up and develops here. The family has a great importance on the development and education of the child. In addition to the inherited qualifications for the full use of individual's capacity, the social, cultural and economic level that the family has, and the environment that is provided to children, have a very important place. Therefore the child and the family should be considered as a whole in early childhood. Besides the children's hereditary traits, having different family environment causes each of them to be individuals in different types of characteristics.

In the socialization period, while child tries to be himself, keeping the people who face with away from the prejudices, and gain the perspective of accepting the people as they are without othering will provide a considerable contribution to arising of a society in peace and tolerance in the future. On the other hand, when the child grows up, this will be supportive of being a peaceful individual who is in peace with himself, respectful to the others. It is significantly important to study the "Respect for Diversity" education in the preschool period where most of the learning takes place. However, it is known that the formation of permanent learning without family support is very difficult in this period. For this reason, while all knowledge, skills, attitudes, and so on are acquired, families also should be seen as a part of education.

The main aim of this study is to examine the effect of Respect for Diversity Program with Family Involvement developed for the age group of 5-6 years on children's level of respect for diversity. Prepared based on a constructivist approach; "Respect for Diversity Program with Family Involvement Developed for the Age Group of 5-6 Years" consists of a total of 52 integrated activities, each of them implemented for 3 days a week. Every integrated activity also contains three gradual activities. The program was planned in a way to be implemented for 14 weeks in total. Because the number of children in the experimental group was 12, Family Involvement Bulletins were prepared as 12 weeks. No planned activity was performed with the families in the 1st week when the program started and in the 14th week when the

program was terminated. The study is a quantitative study. A model with pretest-posttest control group which is among experimental models was used in the study.

Study group consists of a total of 23 children; 12 in the experimental group (7 girls, 5 boys) and 11 in the control group (7 girls, 4 boys) in the age group of 5-6 years attending Prof. Dr. Ayla Oktay Preschool Education Unit at Marmara University Atatürk Faculty of Education in Kadıköy, İstanbul in the spring term of the school year of 2015-2016. The children in the experimental and control group have been attending to Prof. Dr. Ayla Oktay Preschool Education Unit at Marmara University Atatürk Faculty of Education since age 3. All the parents, except for two mothers, are higher education graduates. Thus, the children in the experimental and control group and their families have homogeneous characteristics. The "Scale of Respect for Diversity" developed by Ekmişoğlu (2007) was used in the research. The data were collected with the scale of respect for diversity which was implemented one-to-one before and after the program by the researcher. Non-parametric tests were used in the analysis of the data. The Mann Whitney U test was employed to determine whether there was a difference between the pre-test results of the experimental and control groups. The Wilcoxon Signed Sequence Test was used to compare the pre-test and post-test total scores of the experimental group. The difference between the post-test scores of the experimental and control groups was controlled by the Mann-Whitney U test.

As a result of the Mann Whitney-U test which was conducted for the purpose of determining whether the pre-test scores of Respect for Diversity Scale significantly varied according to the variable of experimental and control group or not; it was determined that there was no significant difference between the groups ($z=-1.112$; $p>.05$). As a result of the Mann Whitney-U test which was conducted for the purpose of determining whether the post-test scores of the children significantly varied according to the variable of experimental and control groups or not; it was determined that there was a significant difference between the groups ($z=-2.104$; $p<.05$). Examining the mean ranks; it was seen that the experimental group obtained higher scores of respect for diversity than the control group. As a result of the Wilcoxon Signed Rank Test which was conducted for the purpose of determining whether there was a significant difference between the pretest-posttest scores obtained by the experimental group from the Scale of Respect for Diversity or not; it was determined that there was a significant difference ($z=-2.563$; $p<.05$). Considering the mean rank and totals of difference scores; it is seen that the difference is on behalf of positive ranks, in other

words post-test scores. As a result of the Wilcoxon Signed Rank Test which was conducted for the purpose of comparing the pretest-posttest scores obtained by the control group from the Scale of Respect for Diversity; it was determined that the scores of respecting for diversity did not differ significantly ($z=-.892$; $p>.05$). According to this result, it was determined that the daily education program prepared according to the MEB 2013 Preschool Education Program did not alter the scores of respect for diversity significantly.

Keywords: Preschool Education, Respect for Diversity, Family Involvement

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	6
1.3. Önem	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Tanımlar	8
1.6. Kısaltmalar	8
BÖLÜM II: LİTERATÜR	9
2.1. Okul Öncesi Eğitim	9
2.1.1. Okul Öncesi Eğitim Programı.....	10
2.1.2. Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı.....	12
2.1.3. Aile Katılım Programları	14
2.1.3.1. Dünyada ve Türkiye’de Uygulanan Aile Katılım Programı Örnekleri.....	16
2.2. Farklılıklara Saygı Bakımından Erken Çocukluk Dönemi.....	20
2.2.1. Önyargı.....	20
2.2.2. Çok Kültürlülük	21
2.3. Erken Çocukluk Döneminde Farklılıklara Saygı Eğitimi	23
2.3.1. Farklılıklara Saygı Eğitiminin Tarihçesi.....	25
2.3.2. Farklılıklara Saygı Eğitiminin Temel Bileşenleri	27
2.3.2.1. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Kültür	27
2.3.2.2. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Kimlik.....	28
2.3.2.3. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Ekonomik Sınıf.....	30
2.3.2.4. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Aile	31

2.3.2.5. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Biyolojik Etmenler (Engel Durumu)	32
2.4. Farklılıklara Saygıyı Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler.....	33
2.4.1. Çocuklarla Pozitif İlişkiler	34
2.4.2. Ailelerle Pozitif İlişkiler.....	35
2.4.3. Görsel Materyaller	36
2.4.4. Eğitim Ortamı	39
2.4.5. Eğitim Programları.....	40
2.4.6. Medyanın Rolü.....	41
2.5. Farklılıklara Saygı Programı	42
2.6. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın Teorik Temelleri	43
2.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşım	44
2.6.2. Yapılandırmacı Yaklaşımın Temel İlkeleri.....	46
2.7. İlgili Araştırmalar	46
2.7.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	47
2.7.2. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	50
BÖLÜM III: YÖNTEM	54
3.1. Araştırmanın Modeli	54
3.2. Çalışma Grubu.....	56
3.3. Veri Toplama Araçları.....	57
3.3.1. Farklılıklara Saygı Ölçeği	57
3.3.2. 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı.....	58
3.3.2.1. Programın Kapsam Geçerliliği	58
3.3.2.2. 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı’nın İçeriği ve Uygulanması	62
3.4. Verilerin Toplanması.....	67
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	68
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM.....	69
4.1. Birinci Amaca Yönelik Bulgular	69
4.2. İkinci Amaca Yönelik Bulgular.....	70
4.3. Üçüncü Amaca Yönelik Bulgular	70
4.4. Dördüncü Amaca Yönelik Bulgular	71

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	73
5.1. Sonuç ve Tartışma	73
5.2. Öneriler.....	77
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	77
5.2.2. Uygulamacılara Yönelik Öneriler	78
KAYNAKÇA	79
EKLER	88
Ek 1: Örnek Planlar.....	88
Ek 2: Ölçek İzni	94

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1.	Ön test-Son test Kontrol Gruplu Desen	55
Tablo 3.2.	Çalışmanın Deseni	56
Tablo 3.3.	Çalışma Grubunda Yer Alan Ailelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları.....	57
Tablo 3.4.	Kapsam Geçerlilik Oranları (KGO) İçin Minimum Değerler.....	60
Tablo 3.5.	Alt Konu Başlığı, Kazanım ve Göstergeler, Öğrenme Süreci, Aile Katılım Önerileri ve Değerlendirme Boyutlarına Göre Toplanan Uzman Görüşleri ve Kapsam Geçerlilik Oranları	61
Tablo 4.1.	Farklılıklara Saygı Ölçeği Ön test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	69
Tablo 4.2.	Farklılıklara Saygı Ölçeği Son test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	70
Tablo 4.3.	Deney Grubu Ön test- Son test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları	71
Tablo 4.4.	Kontrol Grubu Ön test- Son test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları	71

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem

Okul öncesi dönem beyin gelişiminin en yoğun ve en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde uzun yıllardır yapılan araştırmalar çocukların karşılaştıkları farklı çevre uyaranlarının zengin ve kaliteli olması ile çocuğun gelişimi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir . Çocuklar, gelişimleri sırasında karşılaştıkları çevreye nasıl uyum sağlayacaklarını öğrenmeye hazır bir şekilde dünyaya gelirler (Aamodt ve Wang, 2013). Bu nedenle çocuğun bilişsel, motor, dil, sosyal ve duygusal gelişimi için oluşturulan zemin güçlüdür. Özellikle okul öncesi dönem olarak adlandırılan hayatın ilk altı yılında çocuklar çok hızlı büyürler ve bu gelişim alanlarında şaşırtıcı bir hızla yetkinleşirler (MEB, 2013; Öztürk, Şahin ve Mercan, 2010). Bu dönemde çocukların karşılaştıkları farklı çevre uyaranları ne denli zengin ve kaliteli olursa çocuğun gelişimi de o nedenle hızlı ve sağlıklı olacaktır. Bu kapsamda çevre, çocuğun gelişimini ve öğrenme motivasyonunu derinden etkiler (MEB, 2013).

Çocuk bir aileye doğar ve kurumsal okul öncesi eğitime başlayana kadar burada büyür ve gelişir. Aile çocuğun gelişim ve eğitiminde çok önemli bir yere sahiptir. Her insan belli bir kapasiteyle dünyaya gelir. Öyle ki bireyin sahip olduğu kapasitenin tam olarak kullanılmasında kalıtsal olarak getirilen yeterliklerin yanı sıra ailenin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik düzeyin ve çocuklara sunulan çevrenin de çok önemli bir yeri vardır. Çocuğun ilk karşılaştığı çevre ailesidir. Erken çocukluk yılları boyunca anne-babalar, günlük yaşam içinde çocukların araştırması, çevreyle aktif etkileşim içine girmesi ve gözlemler yaparak öğrenmesi için sonsuz olanaklar sunarlar (Gürşimşek, 2003).

Ailelerin çocukların hayatındaki en önemli rollerinden birisi kalıtsal diğeri ise kültür aktarımıdır. Her toplumun aileden aileye bakım ve yetiştirme biçimleri olmakla birlikte, belli bir toplum içinde bunlar, bazı ortak özellikler taşımakta (geleneklerde olduğu gibi) ve toplumun bu ortaklaşa özellikleri ve gelenekleşmiş tutumları, çocuk kişiliğine sindirilmektedir. Ailelerin çocuklara bakma stilleri de kalıtsal özellikler gibi nasıl her yeni doğan çocukta farklılık gösteriyorsa, bu doğal farklılıkların artmasına ya da

azalmasına neden olmaktadır (İlbars, 1987). Baldwin ve Kalhorn yaptığı bir çalışmada, anne babanın çocukların kişiliği üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Anne ve babanın davranış kalıplarının zaman içerisinde bilerek ya da bilmeyerek çocuklar tarafından benimsendiği sonucuna varılmıştır (Erdoğan, 1994; Akt. Özsoy ve Yıldız, 2013). Bu durumda birey anne ve babanın sadece genetik özelliklerinden değil, doğduğu andan itibaren ailenin sahip olduğu sosyo-kültürel ve ekonomik gibi faktörlerden de etkilenebilmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013). Bu nedenle, erken çocukluk döneminde çocuk ve aileyi bir bütün olarak düşünmek gerekir. Her çocuğun kişisel özelliklerinin yanı sıra, farklı bir aile ortamına sahip olması her birinin farklı özellikte bir birey olmasına neden olmaktadır.

Yalnızca bir kültüre has özelliklerin eğitim yoluyla aktarılması düşüncesi, bir kültürü diğerine üstün gören anlayış her geçen gün geçerliliğini kaybetmektedir. Bugün varılan noktada; kültürlerin birbirlerinden farklılığı kabul edilmekte ve başka kültürleri yakından tanımanın yaratacağı zenginlik sıklıkla vurgulanmaktadır (Oktay, 2009; Oktay, 2010).

Erken çocukluk eğitiminin temelinde yaşam boyu öğrenme ve çok kültürlü bir toplumda üretken ve işbirlikçi şekilde yer alma yatmaktadır. Nitekim çocuklar sosyal dünyaya dair anlayışlarını uzun bir süreçte geliştirirler. Gördüklerini, duyduklarını ve deneyimlediklerini insanların birbirine nasıl davrandığını anlamak üzere bir dayanak olarak kullanırlar (Hawkins, 2014). Bu bağlamda farklılıklara saygıyı ve ayrımcılığa karşı durmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımı, çok erken yaşlarda çocukların farklılıkları algılayabildikleri, bireylerin belirli özelliklerinin “iyi”, “güzel” veya “kötü”, “çirkin” olarak nitelendirildiğini fark etmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır (KEDV, 2006).

Toplumsallaşma sürecinde çocuğun kendisi olmaya çalışırken karşısındaki kişileri önyargılardan uzak, ötekileştirmeden olduğu gibi kabul edebilme bakış açısını kazanması, gelecekte barış dolu bir toplum oluşabilmesine oldukça önemli katkılar sağlayacaktır. Öte yandan, çocuğun da büyürken kendisiyle barışık, başkalarına saygılı, huzur dolu bir birey olmasına destek olacaktır. Öğrenmelerin büyük bölümünün gerçekleştiği okul öncesi dönemde “Farklılıklara Saygı” eğitiminin çalışılması son derece önemlidir. Ancak, bilinmektedir ki bu dönemde aile desteği olmadan kalıcı

öğrenmelerin oluşması çok güçtür. Aileyi okul yaşamının bir parçası haline getirmenin önemi, gelişim ve öğrenmede erken çocukluk döneminin gerekliliğini ortaya koyan araştırmalarda da vurgulanmaktadır (Seçkin ve Koc, 1997; Akt. Zembat ve Polat Unutkan, 2001). Bu nedenle tüm bilgi, beceri, tutumlar vb. kazandırılırken aileleri de eğitimin bir parçası olarak görmek gerekir.

Farklılıklara saygı eğitimi kapsamında nasıl bir eğitim sürecinin planlanması gerektiği, hangi yöntemlerin bu aşamalarda işe koşulması gerektiği ve de bu sürecin hangi paydaşların katılımıyla gerçekleştirileceği amaca ulaşmak açısından önemlidir. Farklılıklara saygı eğitim programının etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, ailelerle yapılacak işbirliği bu hususta büyük önem taşımaktadır. Ayrıca farklılıklara saygı programının temelini oluşturan önemli basamaklardan biri, ailelerin kendi önyargılarının fark etmelerini sağlamak; diğeri ise çocuğa model olma konusunda farkındalıklarını arttırmaktır. Çünkü çocuklar ilk ayrımcı davranışlarını ebeveynlerinden öğrenirler. Bu nedenle farklılıklara saygı eğitimi programı ailelerin ayrımcılık ve önyargı konusunda bilgilenmelerini, bu konularda farkındalıklarının artmasını ve ailelerle ortak etkinlikler düzenlenmesini de içerir. Aileler bu çalışmalarda eşit ortaklar olarak eğitim sürecine dahil edilmelidirler ve aktif olarak eğitim kurumlarının çalışmalarında yer almalıdırlar. Eğitimciler yeni ve tartışma yaratabilecek eğitim yöntemlerini kullanacaklarsa, aileleri eğitimin bir parçası yapmadıkları sürece başarısız olmaları muhtemeldir (Ross, 1995; Akt. Ekmişoğlu, 2007). Dolayısıyla planlanan eğitici etkinliklere iş birliği içinde ailenin katılımı sağlanmalı, zenginleştirilen etkinlikler farklı aile yapılarını, sosyal ve kültürel çevrelerin özelliklerini de taşımalıdır (Vandenbroeck, 2007). Çünkü aile katılımı paylaşma, bilgi ve ilişki kurmanın bir parçasıdır; görünmeyen programın temel kurumu olduğu kadar çocukların dünyaları arasında da bir tutarlılık köprüsü oluşturur. Çocukta başarıyı arttıran dürüstlük, karşılıklı saygı ve ailelerle kurulan olumlu ilişkilidir (Oktay, Gürkan, Zembat ve Polat Unutkan, 2006). Ayrıca, Scott, London ve Hurst'a (2005) göre okul öncesi eğitime ailenin katılımı, ebeveynlik davranışları ile ilgili anne-babanın bilgilenmesini ve çocuğa yönelik desteğinin de artmasını sağlamaktadır (Akt. Göktaş, 2015). Çocuklarının okuldaki ve evdeki öğrenme faaliyetlerine anne babaların katılımları da bunu yapmanın en iyi yollarından biridir (Akt. Arnas, 2013). Bu nedenle özellikle son senelerde aile katılımı ulusal okul öncesi eğitim programlarının temel unsurları arasında yer almaktadır. Okul

öncesi eğitim programında aile katılımı yoksa o program eksik olarak ifade edilmektedir (Fantuzzo, Butlosky-Shearer, McDermott, McWayne, Frye ve Perlman, 2007). Özbek (2011)'in yaptığı bir araştırmada, 60-72 aylık çocuklara uygulanan aile katılımlı ilköğretime hazırlık programının çocukların ilköğretime hazır bulunuşluk düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre Aile Katılımlı İlköğretime Hazırlık Programının çocukların ilköğretime hazır oluşlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Dünyadaki ve ülkemizdeki çalışmalara bakıldığında aile katılım programlarının daha çok okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde çocukları olan anne-babalara yönelik hazırlandığı ve yürütüldüğü görülmektedir. Ancak yine de ülkemizdeki okullarda bu programların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Okullarda, anne-babaların ihtiyaç analizleri yapılarak okula uygun programlar geliştirilmesi, bunların etkinliğinin sınanması ve sonuçların paylaşılması bu tür programların sistemli ve yaygın şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır (Kocabaş, 2016).

Farklılıklara saygı eğitimi programında aile katılımının hedeflerini Derman Sparks (1989) şu şekilde sıralamıştır (Akt. Topçubaşı, 2015):

- Eğitimcilerin aile ile karşılıklı eğitim sürecini kolaylaştırmak ve işbirliği halinde sorunlara birlikte çözüm üretmelerini desteklemek,
- Eğitim programının planlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirmesine ailelerin de dahil edilmesini sağlamak,
- Ailelerin, çocuklarda sınıfsal, etnik ve toplumsal cinsiyet kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın, ırkçılığın ve engelliliğe dayalı ayrımcılığın çocuğun gelişimini nasıl etkilediğini anlamalarını sağlamak,
- Ailelerin birbirleriyle tartışabilecekleri güvenli bir ortamda farklılıklara saygı eğitimindeki çalışmalar neticesinde ortaya çıkan konuların görüşülmesini sağlamak

Üner (2011), okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi adlı araştırmasında ‘‘Farklılıklara Saygı Eğitimi’’ programına katılan çocukların, bu konuda geliştirdikleri olumlu ve olumsuz davranışları öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırmasının sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin düşüncelerine

göre uygulanan farklılıklara saygı eğitiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına katkı sağladığı, çocukların önyargılarından uzaklaşmasına, kendini tanımasına, empati kurabilmesine kendilerinden fiziksel ve kişisel olarak farklı kimliklere karşı olumlu bir tavır geliştirmelerine yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Eren ise (2015), öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin beş yaş çocuklarında farklılıklara saygı kazanımına etkisinin incelenmesi adlı araştırmasında beş yaş grubu çocuklarına farklılıklara saygı kazanımına yönelik öyküleştirme yöntemine dayalı bir eğitim program örneği hazırlamıştır. Araştırmanın sonuçları, öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin farklılıklara saygı kazanımlarına olumlu etkisinin olduğunu göstermiştir.

Dünyada yaşanan savaşlar, orada yaşayan insanların ülkemizin de arasında olduğu başka ülkelere göçü zorunlu kılmıştır. Göçle birlikte farklı kültürlerin karşılaşması söz konusu olmakta ve bu sayede insanların bir arada hayatlarını sürdürme isteği uyum sağlama süreciyle bir arada gerçekleşmektedir. Ancak kimi zaman bu süreç uyumsuzluk ve çatışma boyutuna varabilmekte, kültürler arasında iletişim kopuklukları ortaya çıkabilmektedir (Akıncı, Nergiz, ve Gedik, 2015). Bu da birbirinden farklı toplum ve kültürlerin bir arada yaşamasından doğabilecek karmaşayı en aza indirebilmek için küçük yaştan itibaren çocuklara uygulanacak paket programlara duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Erken yaşta bu eğitime başlamanın önemi, ailenin de bu eğitime katılımı, farklılıkları kabul ederek birlikte yaşama becerisine sahip bireylerin yetişebilmesi açısından önemlidir.

Farklılıklara saygı eğitiminin okul öncesi eğitim programında yer alan tüm etkinlik türleriyle verilmesinin, farklı öğrenme stillerine sahip olan çocukların bu konuda olumlu bakış açıları geliştirmeleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Farklılıklara saygı kazanımında okul öncesi dönemin önemi ve özellikle bu dönemde eğitimin kalıcılığı ve sürekliliği için aile katılımının da sağlanması gerektiğinden, çalışmanın problemini “ 5-6 Yaş Grubu için Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programının Çocukların Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi nedir?” ifadesi oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı “5-6 Yaş Grubu için Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programının Çocukların Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisi”ni incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulamaları öncesi yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nden elde edilen ön test puanlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulamaları sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nden elde edilen son test puanlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
3. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulama öncesi ve sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nden elde edilen ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
4. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulama öncesi ve sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre kontrol grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nden elde edilen ön test-son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1.3. Önem

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve uygulamaya sunulan 2013 yılı okul öncesi programında sosyal ve duygusal gelişimle ilgili kazanımlar arasında farklılıklara saygı kazanımına da yer verildiği görülmektedir (MEB, 2013). Ancak alanda yapılan uygulamaların ve bu konu ile ilgili geliştirilen programların ve uygulamalar ile ilgili çalışmaların (KEDV, 2004; Eren 2015, Erdoğan ve Baş 2018) da oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Saygı değerinin temelini oluşturan farklılıklara saygı gibi önemli bir kazanımın tüm eğitim sürecine yayılması önemlidir. Bu nedenle öğrenmelerin en hızlı olduğu erken çocukluk döneminde, aile katılımının da temel alınarak, kazanım ve

göstergeler doğrultusunda hazırlanan farklılıklara saygı programlarının daha sık uygulanması önemlidir.

Okul öncesi dönemde öğrenme en etkili şekilde “nasıl gerçekleşebilir?”, sorusuna yıllardır aranan yanıtlar aile katımlı programların daha etkili olduğunu göstermiştir. Yahya (2016)’ya göre eğitimcilerin ailelerle iletişim halinde olması, ev ziyaretleri yapmaları ailelerin kültürel mirasına katkı sağladığı gibi oyuna dayalı öğrenmeye dair çocuklarına da olumlu katkıda bulunacaktır.

Bu nedenle çocuktaki bilinç ve farkındalık gelişimini hızlandırabilmek ve farklılıklara saygı konusunda kalıcı öğrenmeleri oluşturabilmek açısından aile katımlı farklılıklara saygı programının hazırlanması ve uygulanmasının çocuklar açısından ön yargıların olmadığı ötekileştirmenin olmadığı bir bakış açısının kazanılması açısından daha etkili olduğu düşünülmektedir. Okul öncesi eğitim alanında çalışan eğitimcilerin ve araştırmacıların farklılıklara saygı konusuna dikkatleri çekmek ve yol gösterici çalışmalara adım atmaları açısından da önemlidir.

Bu nedenle “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı” nın uygulama örnekleri sunması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapılan bu çalışmanın bir program sınaması olması bakımından alana özgün sonuçlar sunacağı tahmin edilmektedir. Araştırma okul öncesi dönemde gerçekleştirilen bir programa aile katılımının ne boyutta ve nasıl gerçekleştirilebileceğine dair birincil elden somut veriler sunabilecektir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2015-2016 eğitim- öğretim yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi’ne devam eden 5-6 yaş grubundaki 23 çocuk ile sınırlıdır.
2. Araştırma veri toplama aracı olarak kullanılan “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nden elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Araştırmacı tarafından hazırlanan, 14 haftalık “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı” ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Aile Katılımı: Anne-babaların ve diğer aile üyelerinin, çocukların eğitimi ve gelişimlerine katkıda bulunmaları için organize edilmiş erken çocukluk eğitimi programına katıldıkları bir süreçtir (Morrison, 2003; Tezel-Şahin ve Ünver, 2005).

Farklılıklara Saygı Eğitimi: Farklılıklara saygı eğitimi, çocuğun bir insan olarak doğuştan sahip olduğu yaşama ve büyüme, gelişme ve eğitim, korunma ve katılım haklarının yaşama geçirilmesinde, bu hakların önündeki engellerin kaldırılmasında en önemli araçlardan biridir (MEB, 2006).

1.6. Kısaltmalar

KEDV: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM II: LİTERATÜR

2.1. Okul Öncesi Eğitim

Büyüme ve olgunlaşmanın yanı sıra gelişimin gerçekleşmesi için öğrenme sürecinin olması da gereklidir. Öğrenme, tekrar veya yaşantı sonucu davranışta gözlenen kalıcı değişiklikleri kapsar. Çocuğun yeni bir davranış kazanabilmesi için belli bir olgunluğa erişmiş olması ve çevre tarafından destekleniyor olması önemlidir (Aydın, 2012). Dolayısıyla bireylerin programlı bir öğretim sürecine alındığı okullar gelişim açısından oldukça önemli bir paya sahiptir. Ailede başlayan eğitim-öğretimin ilk defa programlı ve sistemli biçimde gerçekleştirildiği yerler de okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Bir bireyin tüm yaşam süreci göz önünde bulundurulduğunda, bazı yaşam dilimleri ruhsal ve fiziksel gelişmeler açısından daha kritik dönemlerdir ve bu dönemlerin dikkatle ele alınması gerekir. 0-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi yılları, kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesi ileri yıllara olan etkisi sebebiyle, yaşamın en kritik dönemlerindedir (Akduman, 2010).

Okul öncesi eğitim, mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsamaktadır. Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; onları temel eğitime hazırlamak; şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı oluşturmak; çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak olarak belirlenmiştir (Erdem, 2013).

Okul öncesi eğitimin birçok açıdan önemli etkileri olduğunu vurgulayan eğitimci Myers (1992); çocukların yaşamaya ve potansiyellerini en üst noktasına kadar geliştirmeye hakları olduğunu ve okul öncesi eğitimin çocuklara bu olanakları sağladığını, insanlık değerlerinin çocuklar yolu ile aktarıldığını ve bu değerlerin geleceğe taşınabilmesi için işe çocuklardan başlanması gerektiğini ifade eder. Ayrıca çocuk gelişimine yatırım yaparak, toplumların artan üretimi ile ekonomik yararlar sağladığını, sağlık ve beslenme gibi birçok toplumsal gelişme çabalarının ancak çocuk gelişimi programları ile arttırılabileceğini söyler. Bütün bunların yanı sıra okul öncesi eğitim yolu ile tüm çocuklara fırsat eşitliği sunularak çeşitli eşitsizliklerin ortadan kaldırılabileceğini,

değişen toplum yapısı nedeniyle okul öncesi eğitime olan ihtiyacın arttığını da vurgulamaktadır (Akt.Turaşlı, 2008).

Uygulanacak eğitim programının nitelikli olması okul öncesi eğitimde beklenen yararı sağlamasında şüphe götürmez bir gerçektir. Bu sebeple başarılı bir okul öncesi eğitim programı bu yaş grubu çocukların gelişim özelliklerine uygun hazırlanmış ve çocukların gereksinimlerini karşılamaya yönelik etkinliklerden oluşmalıdır. Ancak bu şekilde geleceğin dünyasına yön verecek sağlıklı, üretken, mutlu, umutlu ve yaratıcı nesiller yetiştirilebilir (Akduman, 2010).

Okul öncesi dönemde çocukların arkadaşlık ilişkileri oyun üzerine kurulmuştur. Akranları arasında dışlanmış olan çocukların, öğretmenlerince oyun gruplarına yerleştirilmeleri, bu çocukların duygusal sorunlarını hafifletmede başvurulacak önlemler arasında yer alabilir. Yine oyun etkinlikleri içinde çocukların, akranlarıyla birlikte vakit geçirmekten hoşlanma, birbirlerine karşı anlayış gösterme, uzlaşma becerileri geliştirebilme, paylaşma, özür dileme ve yardımlaşma gibi sosyal beceriler edinmeleri, gerek anne-babaların gerekse öğretmenlerin yardımı ile kolaylaştırılabilir (Can, 2012). Çocukların geleceğini belirleyecek olan toplumsal ve ahlaki değerlerin aktarılması, yaşamın ilk yıllarında başlar. Temel bilgi beceriler bu dönemde başlar. Bu nedenle okul öncesi eğitimin önemi büyüktür (Yükselen, 2013). Okul öncesi eğitim çocuğun toplumsal sürece katılmasının temelinde yer alan sosyal becerilerin kazanılmasında da büyük önem taşımaktadır. Bu becerilerin kazandırılması çocuğun yaşına ve gelişimsel düzeyine uygun bir şekilde okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleşmektedir (Yükselen, 2013).

Erken yaşlarda çocuğa sağlanacak deneyimlerden elde edilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, çocuğun daha sonraki öğrenim hayatının yanı sıra sosyal ve duygusal hayatını da biçimlendirecek güçtedir. Tüm eğitim sisteminin en can alıcı basamağı olan okul öncesi eğitimin ciddi bilimsel ve sistematik bir organizasyon ile yönlendirilmesi gerekir (Akduman, 2010).

2.1.1. Okul Öncesi Eğitim Programı

Programlı eğitimin ilk basamağı okul öncesi eğitimle başlar. Bu süreç, çocuğun doğumundan ilköğretim birinci sınıfa başladığı güne kadar geçirdiği yılları

kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim, çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcılarla dolu bir çevre imkânı sağlarken aynı zamanda çocuğun tüm gelişim alanlarının gelişimini, onu toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel öğretim bütünlüğü içinde yer alan bir eğitim sürecidir (Balantekin, 2010).

Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programları, okul- çocuk- aile üçgeninde gerçekleştirilen tüm yaşantıları kapsamaktadır. Okul tarafından belirlenen hedeflere ulaşılabilen, çocuğun eğitim gereksinimlerini karşılayabilen ve ailenin beklentilerine karşılık bulabilen kaliteli eğitim programlarının hazırlanabilmesi ve uygulanabilmesi bu noktada önemlidir. Eğitim alanına önemli katkıları bulunan Alman Filozof Johann Freidrich Herbert'e göre bilgi ve ahlak, eğitimde iki önemli konudur. Bilgi, deneysel ve gerçeklere dayalı veriler ile kuramsal görüşleri içerir. Ahlaki bilgi ise; kişisel inançlar, hayırseverlik, eşitlik ve adalettir. Öte yanda, edebiyat, tarih, matematik ve fen bilimleri eğitimin her kademesinde ve programlarda yer almalıdır. Herbert'e göre eğitim, çocuğun önceden edindiği bilgi, ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olmalıdır. İngiliz sosyal bilimci Herbert Spencer, geleneksel okulları yetersiz bulur ve eğitimin temel amacının tüm yaşam için hazırlık olduğu ve eğitim programlarının da buna göre düzenlenmesi gerektiğini söyler (Güven, 2010; Demirel, 2012).

Program geliştirme uzmanlarının hazırladıkları eğitim programları, öğrencilerin toplumsallaşma ve şekillenmelerinde önemli bir rol oynar. Diğer bir anlatımla, eğitim programı bir toplumu yansıtır ya da toplumun şekillenmesine yardımcı olur. Bu nedenle okul ve eğitimciler toplumun aynası gibi ya da değişim aracı olarak görülür (Demirel, 2012).

MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı, farklılıklara saygı duyulmasını ve farklı özellikleri olan bireylerle uyum içinde bir arada yaşamaya dair deneyimler kazanılmasını teşvik etmektedir. Programda, çocukların bireysel, sosyal ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul edip, saygı göstermesi için yetişkinlerin model olması ve çaba göstermesi gerektiği açıklanmaktadır. Ayrıca uygulanacak etkinliklerle bu konunun desteklenmesi önerilmektedir.

2.1.2. Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı

Ailenin bir çocuğun sağlıklı yetiştirilmesindeki önemi yadsınamaz bir gerçektir. Çocuklar, özellikle ilk davranışlarını, toplumsal hayata ilişkin kural ve rolleri, temel alışkanlıkları, ilişkileri aile içinde öğrenmektedir (Şahin, 2013). Çocuğun aile içinde öğrendikleri bu davranışları inşa ettikleri ilk yer ise okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında yürütülen programlar etkili ve devamlı olmak zorundadır. Programın erken yaşlarda başlaması ve uzun süreli devam etmesinin yanında ebeveynlerin programa katılımı programın etkilerini kalıcı hale getirmektedir (Balantekin, 2010).

Aile katılımı, ailelerin kendileri, çocukları ve okul öncesi eğitim programına yarar sağlayacak doğrultuda yeteneklerini ortaya koyma sürecidir. Aile katılımı;

- Ailelerin; eğitime katılımlarını, desteklenmesini ve eğitilmesini sağlanmasına,
- Çocukların; deneyimlerini evleri ile eğitim kurumları arasındaki iletişimin ve sürekliliğin artırılmasına,
- Programın; velilerin katılım ve katkıları ile zenginleştirilmesine, sistematik bir yaklaşımdır.

Aile katılımı bilgi paylaşma ve ilişki kurma işlemidir; görünmeyen programın temel kurumu olduğu kadar çocukların dünyaları arasında da bir tutarlılık köprüsü oluşturur. Ailelerle kurulan olumlu ilişkiler, dürüstlük ve karşılıklı saygı çocuktaki başarıyı arttırmaktadır Aile katılımı anlayışının önemli amaçları arasında, çocukların en iyi şekilde büyüme ve gelişmelerine yardımcı olmak, anne-babayı bilinçlendirerek okul öncesi eğitime destek olmalarını sağlamak ve okul başarısını olumsuz yönde etkileyebilecek etkenleri azaltmak yer alır (Gürşimşek, 2003; Oktay, Gürkan, Zembat ve Polat Unutkan, 2006).

Aileler, ev ortamında çocuklara önemli beceriler kazandırırken, okul ortamındaki çocuğa da duygusal ve sosyal destek sağlayarak çocuğun sağlıklı gelişimine katkıda bulunurlar (Pelletier ve Brent, 2002). Yapılan araştırmalar, (Epstein ve diğ., 2002; Epstein, 1996; Epstein ve Dauber, 1995; Henderson ve Berla, 1994) göstermektedir ki okul öncesi dönemden başlayıp lise yıllarını kapsayan süreçte aile katılımının çocukların gelişimlerine ve okul yaşamlarına olumlu katkıları vardır. Aile katılımı;

ailelerin desteğini alarak okul programının gelişimine katkıda bulunurken, aile açısından da anne- babalık becerileri ve liderlik ruhlarını geliştirir, ailelerin okulla ve toplumla ilişki kurmalarını kolaylaştırır. Öğretmenlerin de işlerini daha etkin bir şekilde yapmalarına katkı sağlar (Erkan, 2010).

Farklı örneklem grubu üzerinde yapılan çalışmalarda ailenin çocuğun eğitim ve gelişimine katılım düzeyinin çeşitli alanlardaki gelişimi hızlandırdığı (Stevenson ve Baker, 1987); okul öncesi çocukların motivasyonunu, sosyal becerilerinin gelişimini ve okula hazırlık sürecini olumlu yönde etkilediği (Parker, Piotrowski, Kessler-Sklar, Baker, Peay ve Clark, 1997) görülmektedir (Akt. Gürşimşek, 2003). Aile katılımıyla ilgili yapılan bazı araştırmalar, ebeveynlerin eğitim sürecine dahil olmasının çocukta birçok beceriyi geliştirdiğini ve bilgilerin düzenlenmesini (dolayısıyla da başarıyı) arttırdığını göstermiştir (Casper, Lopez ve Wolos, 2007; Hill ve Taylor, 2004; Hoover-Dempsey ve diğ., 2005). Özellikle yaşam koşulları olumsuz olan (göç etme gibi), gelir seviyesi düşük ailelerin aile katılımı sürecine dahil olması çocukların duygusal dayanıklılığı üzerinde olumlu izler bırakmaktadır (Waanders, Mendez ve Downer, 2007). Son olarak başka bir araştırmada da aile katılımlarının, farklı kültürel geçmişlerden gelen çocuklarda davranış problemlerini azalttığı veya önlediği görülmektedir (Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson - McClure, Kamboukos ve Petkova, 2011).

Ailelerin çocukların ilk öğretmeni ve çocuklarını en iyi tanıyan kişiler oldukları ve öğretmenlerle paylaşacak değerli bilgilere sahip olmaları yadsınamaz gerçeklerdir. Öğretmenler ve aileler ortak bir amaçta birleşmektedir; bu da çocuğun gelişim ve öğrenmesini potansiyelinin en üst noktasına ulaşması yönünde desteklemektedir (Kalkan, 2017). Aile katılım sürecinde aile öğretmen iletişimi, ailelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilinçlenmesine, çocukların duygusal sağlıklarını korunmasına ve çocuklar için daha fazla destek içeren programların yapılandırılmasını olanak sağlar. Bununla birlikte çocuğu hakkında daha fazla bilgiye sahip olan ailelerin yeterlilikleri arttığı gibi aile içi ilişkilerde de olumlu gelişmeler sağlar. Programda aile katılım çalışmalarının planlı yapılması gerektiğinin vurgulayan Kandır (2002); öğretmenin, yıllık planındaki eğitim programına; başlanılacak olan eğitim döneminde gelecek çocukların ve ailelerinin özellikleri ve gereksinimlerinin ortalama olarak neler olabileceğini tahmin ederek ona göre aile katılımının nasıl sağlanacağı ile ilgili

hazırlıklara ilişkin açıklamalara yer verilmesini vurgulamıştır (Arabacı, 2014; Akt. Göktaş, 2015; Çakmak, 2010).

2.1.3. Aile Katılım Programları

Eğitim uygulamaları yapılırken programlara aile katılımının da dahil edilmesi çocukların gelişimlerinde olumlu izler bırakmaktadır. Aile katılımının en büyük getirilerinden birisi, çocuklarda görülen akademik başarının artışı yönündedir. Okul başarısında ailenin etkisi ile ilgili bir araştırmada; aileleri tarafından eğitim konusunda desteklenen çocukların ilkökul başlangıcında okulda daha başarılı olduklarını belirleyerek okul-aile işbirliğinin okul başarısının ön koşulu olduğu sonucuna ulaşmıştır (Özel, Konca ve Çağdaş, 2016). Western Association of Schools and Colleges (2000), iyi hazırlanmış bir programda ailelerin programa katılımı için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır (Akt. Bağçeli Kahraman, 2012):

- Aileler program hakkında bilgilendirilmelidir.
- Gerektiğinde aileler çocukların sınıf içi etkinliklerine katılmalıdır.
- Öğretmenler etkinlikler hakkında ebeveynlerle konuşmalıdır.
- Aileler çocukların gelişimlerini takip edebilmek için öğretmen rehberliğinde çalışmalıdırlar.
- Sınıf dışındaki gezi ve etkinlikler için ailelerden yardım alınmalıdır.
- Aileler yemek etkinliklerini desteklemelidir.
- Öğretmenler ve ebeveynler devamlı bir aile katılımı sağlamalıdır.
- Ebeveynler evde öğrenme etkinliklerini desteklemeleri konusunda teşvik edilmelidirler.
- Ebeveynler evde çocuklarına kitap okumaları ve onlarla deneyimlerini paylaşmaları konusunda teşvik edilmelidirler.

St. Pierre ve diğerlerinin (1997) yapmış oldukları çalışma sonuçlarına göre sosyal, sağlık ve eğitim hizmetlerini içeren ve doğumdan 5 yaşına kadar olan düşük gelirli ailelerin çocuklarının katıldığı “Comprehensive Child Development” programına katılan annelerin daha olumlu ebeveyn davranışları sergiledikleri, çocuklarından yana

daha umutlu oldukları, anne çocuk ilişkilerinin daha iyi olduğu ve bu ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırdıkları belirlenmiştir (Akt.Biber ve Ural, 2016).

Ekinci Vural (2006), aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programı ile ailelerden destek alan bir yaklaşımla 6 yaş grubu çocukların temel sosyal becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesini amaçladığı çalışmada; “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının” çocukların sosyal becerilerinin gelişimde ve ailelerin aile katılım düzeylerini arttırma konusunda etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir araştırmada Özbek (2011), 60-72 aylık çocuklara uygulanan aile katılımlı ilköğretime hazırlık programının çocukların ilköğretime hazır bulunuşluk düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre deney grubuna uygulanan Aile Katılımlı İlköğretime Hazırlık Programının çocukların ilköğretime hazır oluşlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Bailey Jr. (2001), erken müdahale ve okul öncesi programlarında aile katılımı ve aile desteklerinin değerlendirilmesi üzerine yaptığı araştırma sonucunda; devletlere ve yerel programlara aile katılımı ve aile destek programlarında daha sistematik bir değerlendirmeye yönelik şu önerilerde bulunmaktadır:

- Aileler ve profesyoneller arasındaki programların değerlendirilmesine ilişkin sorunların ele alınması için işbirliği geliştirilmelidir.
- Değerlendirme ve program iyileştirme çabalarının geliştirilmesi için devlet yardımına ve yerel programlara teknik destek modelleri geliştirmeli, uygulanmalı ve değerlendirmelidir.
- Değerlendirme araçları ve prosedürleri geliştirilmeli ve değerlendirilmelidir.
- Değerlendirme ve program iyileştirme çabalarının geliştirilmesinde devlet yardımına ve yerel programlara teknik destek modellerinin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi aile sonuçlarına ilişkin ulusal bir forum toplanmalıdır.
- Aile katılımı ve aile destek programlarının ulusal statüsünü ve bu programların maliyetlerini, kalitesini ve sonuçlarını tanımlamak için araştırmalar yapılmalıdır.

Ülkemizde de, 2013 yılında Millî Eğitim Bakanlığı programla birlikte kullanması amacıyla Okul Öncesi Eğitimi Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim

Rehberi'ni (OBADER)' oluşturmuştur. Öğretmenlerin programla birlikte bu rehberi de etkin bir şekilde kullanmaları gerektiğini belirtmiştir (MEB, 2013).

2.1.3.1. Dünyada ve Türkiye'de Uygulanan Aile Katılım Programı Örnekleri

Bu bölümde dünyada ve ülkemizde uygulanmakta olan Aile Katılım Programlarına örnekler verilmiştir.

Head Start Programı

Head Start Programı, çocuğun okula hazırlanması, okul deneyimlerini artırma ve ileriki yaşamında da daha başarılı olmasını amaçlamıştır. Programda çocuklar için özel öğrenme alanları hazırlanmıştır. Head Start felsefesine göre anne baba çocuğun gelişiminde en önemli ve etken olan kişilerdir. Ebeveynler sınıftaki etkinliklere ve çocuk gelişimi ile ilgili çalışmalara etkin olarak katılmaktadır. Eğitimcilerin evlere yaptığı ziyaretler yoluyla da ebeveynler çocukların ihtiyaçları ve eğitim etkinlikleriyle ilgili pek çok bilgi edinmektedir (Bredenkamp, Knuth ve Shulman 1992'den akt., Biber, 2012).

Program çocuğun yakın çevresine de ulaşmayı hedefler ve Head Start merkezlerinde, dini kuruluşlarda ve okullarda gerçekleştirmeyi amaçlar. Eğitim, sağlık, ebeveyn katılımı, ve sosyal hizmetler bu programın temel bölümleridir. Eğitim ortamı çocukların kendilerini evlerinde hissedebilecekleri şekilde düzenlenir. Programa her düzeyden ve her alandan personel alınabilmektedir. Gönüllü çalışan personel oldukça fazladır. Yapılan araştırmalarda bu program dahilinde eğitim alan çocukların evde, okulda, toplumda başarılı ve yeterli bireyler oldukları saptanmıştır (Schweinhart, 2003'den akt., Tuncer, 2015).

Ev Temelli Okul Öncesi Destek Programı (Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters Program-HIPPY)

Ev merkezli bir program olan HIPPY'nin temel amacı ailelerin, okul öncesi dönemdeki çocuklarını eğitimsel yönden desteklemesidir. Aileler ve üç ile beş yaş arasındaki çocuklar için tasarlanmış, HIPPY program materyalleri hikaye kitapları, etkinlik kitapları, geometrik şekiller, makaslar ve boya kalemleri gibi temel malzemelerden oluşur. Etkinlik kitapları, ebeveynler için ders planları gibi düzenlenmiş olup, onlara başarılı ve eğlenceli bir öğrenme deneyimi sağlamak amacıyla çocuklarına yönelik gelişimsel olarak uygun faaliyetler sunmaktadır.

Birlikte okumak ve hikaye kitapları hakkında konuşmak, ailede okuryazarlık sevgisinin gelişmesine yardımcı olur. Okur yazarlık becerilerini geliştirmek için hikaye kitaplarının üzerine inşa edilen dil gelişimi, algısal ve duyuşsal, ayrımcılık, mantıksal düşünme, problem çözme becerilerini içeren kolay etkinlikler okul hazırlık becerilerini geliştirir. HIPPY, ilk önce fiziksel bedeni, daha sonra somut nesnelere ve son olarak resimlerdeki nesnelere temsili kullanarak, pratik ve öğrenme fırsatlarını izleyerek, ilerici bir şekilde beceri ve kavramlar sunar. Öğrencilerin, çocuklarının hayatlarının her alanında öğrenmeyi yaygınlaştırmak için ebeveynlerin aktivitelerdeki bilgileri geliştirmeleri teşvik edilir. Geniş kapsamlı, eğlenceli öğrenme HIPPY etkinlikleri okuma, yazma, çizim, şarkı söyleme, kafiye, oyunlar, bulmacalar, yemek pişirme, pişirme ve daha fazlasını içerir.

Sürekli gözden geçirme ve güncelleme HIPPY müfredatının aileler için uygun olmasını ve güncel eğitim araştırma bulgularını yansıtmalarını sağlar. Ev ortamını zengin öğrenme fırsatlarına dönüştürmek için bire bir, ebeveynleri destekler. Anne-babaya, çocuğun birincil eğitimcisi olarak rol ve otoritesine saygı duymayı önemser. HIPPY, farklı üye ülkelerde geliştirilen değişim, ek materyaller ve yayım faaliyetleri için girişimleri kolaylaştırır (hippy-international.org/).

AVANCE Aile-Çocuk Programı (Avance Parent-Child Program)

AVANCE Aile Çocuk Programı, düşük gelirli aileler ve çocuklarının eğitiminin amaçlandığı ve ailelerin çeşitli hizmetlerle desteklendiği bir müdahale programıdır. AVANCE Aile Çocuk Programı, 1991'den bu yana kar amacı gütmeyen ve çeşitli hizmetler sunan Teksas eyalet yönetimi kontrolünde sürdürülmektedir. Program, erken çocukluk eğitimi, evde eğitim, eğitsel oyun ve oyuncak yapımı, aile okuma-yazma etkinlikleri, sağlık eğitimi, beslenme eğitimi, taşıma ve çeşitli hizmet desteklerinden oluşmaktadır. 9 ay süreyle Teksas'ta yaşayan düşük gelirli veya yoksul aileler ve çocuklarını hedef almaktadır. Program eğitimciler tarafından merkezlerde oturumlar şeklinde uygulanmaktadır (Yalman, 2014).

Aile Çocuk Ev Destekli Program (The Parent-Child Home Program)

Aile-Çocuk Ev Destekli Program'ı, düşük gelirli aileler ve onların 2-3 yaşlarındaki çocukları arasında iyi bir iletişim kurulmasına yönelik hazırlanmış bir programdır. Program iki yıllık bir periyotta, haftada iki kez yapılan ev ziyaretleri yoluyla uygulanmaktadır. Ev ziyaretçisi tarafından uygulanan programda, aileye hediye edilen

çok kaliteli kitaplar ve oyuncaklar kullanılmakta ve aile ile çocuğun birlikte oynayabileceği eğitsel oyunlar oynanmaktadır (Akt. Biber, 2012)

Bloomingtondale Aile Katılım Programı

Bu programda aileler, programın düzgün bir şekilde işlemesine yardımcı olur ve çocuk eğitimi konusunda bilgi edinirler. Programın amacı; ailelerin her aşamaya aktif katılımını sağlamaktır. Aileler bütün bir gün sınıfta öğretmene yardımcı olur, kurumun diğer işlerinde görev alırlar, program için gerekli materyalleri hazırlarlar. Ailelerin birbirleriyle iletişim kurması için ailelere ayrı bir oda verilir (Çetinkaya, 2017).

PORTAGE Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi Programı

Portage Projesi, Wisconsin ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kırsal bölgelerde yaşayan ailelerin özel gereksinimli çocuklarına yönelik ev merkezli bir programdır. 1969 yılında Portage Erken Eğitim Rehberi (Portage Guide to Early Education) adıyla ilk uygulamalarının yapıldığı proje, 1972 yılında projenin yeniden düzenlenmesinin ardından Portage Projesi olarak değiştirilmiş (<http://portageproject.org>) ve günümüze kadar belli yetersizlikleri olan çocuklara materyal geliştirme ve çalışmalarını destekleme konusunda hizmet verilen bir proje olarak yürütülmektedir. Proje ile 0-3 yaş arasındaki aileler ve onların özel gereksinimli bebek ve çocukları hedef alınmaktadır. Programda ailelere ihtiyaç duyduğu sürece destek olunmaktadır. Portage Projesi, en iyi erken müdahalenin nasıl yapılacağı, ailelerle nasıl iyi ilişkiler kurulabileceği, personelin aile ile birlikte çalışmasını nasıl desteklenebileceği konularında çalışmalar yapılan bir programdır (Yalman, 2014).

Öğretmen Olarak Ebeveynler (Parents as Teachers – PAT)

Aileler çocukların ilk ve en etkili öğretmenleridir. Öğretmen olarak Ebeveynler Programı, ailelerin çocuk gelişimi ve çocuk yetiştirme becerileri konusunda desteklenmesinin amaçlandığı çok kapsamlı bir programdır. Program, ev ziyaretleri yoluyla, çocuğun yaşama, olabildiğince erken dönemde iyi bir başlangıç yapabilmesi için uygulanmaktadır. Doğum öncesi dönemden 5 yaşına kadar devam etmektedir. (<http://parentsasteachers.org>).

Fospa Aile Katılım Programı

Minnesota’da 4 yaş grubu çocuklara yönelik oluşturulmuş bir aile katılım programıdır. Aileler öğretmene materyal ve ortam konusunda destek olmaktadır. Ailenin de desteğini alarak çocuğun sahip olduğu kapasitenin en üst düzeyde kullanılmasını sağlamak programın felsefesini oluşturmaktadır (Zembat ve Unutkan, 2001).

Mc Bride Program Modeli

Programa babalar ve çocukları katılmaktadır. Pazar sabahları iki saatlik dersler şeklinde yürütülmektedir. 10 hafta süren programda grup tartışmaları ve oyun zamanı yer almaktadır. Her oturumun ilk saatinde babalarla, aktif babalık konusunda tartışılmakta; ikinci saatinde babalar çocuklarıyla birlikte okul öncesi döneme uygun etkinliklere katılmaktadır. Program, babaların çocukları ile farklı etkileşim tarzlarını keşfederek çocuklarının ihtiyaçlarının farkına varmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010’ dan akt., Çetinkaya, 2017)

Anne-Çocuk Eğitim Programı

5 yaş itibarıyla daha önce okul öncesi eğitim hizmeti almamış çocuklara ve annelerine yönelik bilimsel temelli ve ev merkezli bir eğitim programı olan Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) ile, annelerin evde çocuklarına eğitim verebilmeleri desteklenmektedir. 1993 yılından bu yana uygulanan 25 haftalık program, kadınları annelik rollerinde güçlendirerek, çocuklarının bilişsel, fiziksel, sosyo-duygusal gelişimine destek vermelerini sağlamaktadır. Düşük maliyetli bir erken çocukluk eğitim programı olan AÇEP, anasınıfına gidemeyen çocukları bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel anlamda destekleyen program, aynı zamanda annenin de kendisini duygusal olarak güvende hissetmesine ve ebeveynlik konusundaki becerilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır (acev.org)

Anne-Çocuk Eğitim Programı’nın çocukların bilişsel gelişimleri üzerindeki etkisini araştıran Kartal (2007), programın çocukların bilişsel gelişimlerini destekleyerek onları okula hazır hale getirdiği sonucuna varmıştır. Bu okula hazır oluşun, çocuğun okula uyumunu kolaylaştırarak onun okula devamını da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla programın kısa dönemde çocukların bilişsel gelişimini desteklediği gibi uzun dönemde ise çocuğun okul başarısına da katkısının olacağı söylenmektedir.

2.2. Farklılıklara Saygı Bakımından Erken Çocukluk Dönemi

Farklılıklara saygı konusunda ilk ve temel çalışmaları yapan Ramsey ve Sparks birlikte birçok proje geliştirmişlerdir. Bu projelerin sonunda Önyargı Karşıtı Müfredat'ın, Çok Kültürlü Program'ın bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Divrenge ve Aktan Acar, 2012). Bu doğrultuda erken çocukluk döneminde farklılıklara saygının temelinde önyargı ve çok kültürlülük kavramlarının önemli olduğu görülmektedir.

2.2.1. Önyargı

Abrams (2010), önyargının bireyin üyesi olduğu sosyal bir grubun sınıflandırılmasından dolayı değersiz görülmesine neden olduğunu düşünmektedir. Önyargı genellikle dışarıdan bir gruba karşı olumsuz tutumları içermektedir. Önyargıları azaltmak farklılıklara olan saygıyı artırır. Farklı çocukların olumlu ilişkilerle iletişim kurması önyargıyı azaltarak saygıyı arttırmaya liderlik etmektedir.

İnsanların yaşadıkları karmaşık dünyaya uyum sağlamaları gerekir ve bazı önyargısız tutumlar bu düzene yardımcı olursa sağlıklı sosyal bir ilişki ortamı oluşur . Örneğin, belirli azınlık gruplarının veya engelli insanların yüksek düzeyde başarısız olduğuna inanan bir öğretmen, onlara ulaşmada alternatif yöntemler bulmamak için bir bahaneye sahiptir. Bu tutum, öğretmenin işle ilgili sorumluluklarını azaltır ve öğretmen için hayatı daha kolaylaştırır (Cushner, Safford ve McClelland, 2011). Bunun yanı sıra öğretmenlerin, bireyleri tek bir kategori yerine farklı boyutlar ile tanıması gruplar arasında önyargıyı azaltmaktadır (Crisp, Stone ve Hall, 2006).

Erken çocuklukta ve ilköğretim çağındaki çocukların diğer grup üyelerine karşı tutumları şekillenmektedir. Bu nedenle, eğitimin kritik bir rolü, çocukların grup farklılıklarına ilişkin inançlarını gözden geçirmesini sağlayan olumlu deneyimler sağlamak olmalıdır. Çünkü çocuklar kendi başlarına değerlendirme yaptıklarında iyi niyetli değillerdir. Çocuklarda önyargı oluşumu üzerine yapılan literatür, gözlem, grup üyeliği, medya ve dini köktendincilik gibi önyargılar ile öğrenmenin birçok yolunu tanımlamaktadır (Byrnes, 1988; Ponterotto ve Pedersen, 1993; Hofheimer-Bettman ve Friedman, 2004). Çocuklar başkalarının, özellikle de saygın yaşlıların davranışlarını gözlemleyerek olumsuz önyargıları öğrenirler. Bir çocuğu çevreleyenler, ırkçı, cinsiyetçi, homofobik veya diğer olumsuz tutumları sergilerse, çocuklar bu davranışı

takip etmeye eğilimli olabilirler. Çocuklar başkaları tarafından verilen zarif mesajlardan çok, bilinçsizce verilen mesajları öğrenirlerken, ebeveynlerin ve toplumun daha bariz çabalarından önyargıyı öğrenirler. Bu öğrenme, tipik olarak, bilinçsizce ve hayatının erken bir döneminde gerçekleşir, böylelikle bu tür inançların açıklanmasını muazzam bir zorluk haline getirir (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

Önyargı çocukların özgüvenlerini ve başkalarına olan tutumlarını etkileyen faktörlerden biridir (Yalkın, 2012). Okul öncesi çocukların önyargılı davranışlarının önüne geçebilmek adına Willams (2007) tarafından dürüst olmak, merakı açığa çıkarmak, basmakalıp cinsiyet rollerini teşvik etmemek, benlik kavramının gelişmesi için teşvik etmek ve örneklerle liderlik etmek şeklinde öneriler sunulmuştur (Akt. Boutte, 2008).

2.2.2. Çok Kültürlülük

Çok kültürlü yaklaşım, çeşitli kültürel kimlikleri eriten ya da tolere edenden çok muhafaza etmenin değerini yükselten eğitim yaşantıları önermektedir (Oktay, 2009). Çok kültürlü eğitimde, farklı geçmişlerden gelen öğrencilerin kendileri hakkında iyi hissetmelerini öğretirken başkalarıyla daha etkili bir şekilde iletişim kurmayı sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Bu çabalar öğretmenlerin diğerleriyle iletişimlerini nasıl geliştirebilecekleri konusunda pratik fikirler sağlarken, aynı zamanda öğrencilerin kültürel açıdan farklı akranlarını anlamalarına yardımcı olur (Cushner, Safford ve McClelland, 2011). Bunun yanında çok kültürlü eğitim bir arada huzur içerisinde yaşamayı amaç edinir (Gogolin ve Krüger-Potratz, 2006).

Aslan (2016) çok kültürlü eğitimin boyutlarını 5 başlık altında ele almaktadır. Bunlar Banks (1993):

- İçeriği birleştirme; öğretmen bilgi, veri ve örnekleri konuyu ilgilendiren farklı kültürlerin kavram, ilke, genelleme ve teorilerinden yararlanarak oluşturması-kullanması,
- Bilgi inşa süreci; öğretmenin öğrencilerin etnik, sosyal sınıf ve kültürle ilgili bilgiyi nasıl inşa edeceklerine rehberlik etmesi,
- Önyargının azaltılması; öğrencilerin demokratik tutum ve değerleri kazanmalarını sağlayarak farklı kültür veya etnik gruplara veya bireylere daha olumlu yargılara sahip olması,

- Eşitlikçi eğitim; eğitim araç-gereç ve metotlarının farklı sosyal, etnik ve kültürel gruplardan olan tüm öğrencilerin öğrenmelerini sağlayacak şekilde seçilmesi,
- Güçlendirici okul kültürü; farklı kültür, etnik ve gelir grubundan oluşan öğrencilerin gelişimi için okulun belli bir kültüre ve yapılanmaya sahip olması.

Çok kültürlü eğitimin yukarıda sıralanan boyutları değerlendirildiğinde eğitimin en önemli basamağını öğretmen ve öğretim programı oluşturmaktadır.

Çok kültürlü eğitim sürecinde ailelerin de eğitime dahil edilmesi önemli görülmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki erken çocukluk döneminde yaşanan deneyimler, çocukların kültürel bilgi birikimlerini oluşturmalarında oldukça etkilidir. Irksal kimlikler ve grupların kültürel farklılıklarıyla ilgili fikirler çocukların yaşamlarının ilk üç yılında gelişmektedir (Swick, Boutte, ve Scoy, 1994'den akt., Cırık, 2008). Özellikle aileler ve öğretmenler çocuklarda bu anlayışların oluşmasında etkili olmaktadır (Cırık, 2008).

Öğretmenler, öğrenciler, ebeveynler ve okulları arasındaki kültürel etkileşim, içinde önemli kültür öğrenmesinin gerçekleşebileceği bir bağlam oluşturur. Bu sebepten ötürü öğretmenler sınıflarında kültürel arabulucu olmalı ve her iki yönde hareket edebilmelidir. Yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin çok kültürlülüğe ilişkin olumlu bir tutuma sahip oldukları, çok kültürlülüğe ilişkin algıları bireysel görüşme niteliğinde değerlendirildiğinde ise, öğretmenlerin yine olumlu bir algıya sahip oldukları ancak uygulama noktasında yetersiz kaldıkları görülmüştür (Taştekin, Yükçü, İzoğlu, Güngör, Uslu ve Demircioğlu, 2016).

Öğretmenler, çeşitli kökenden gelen öğrencilerin ve ailelerin eğitim ihtiyaçlarını daha iyi çözerken, öğretme ve öğrenmede kültürün rolüyle ilgili daha bilgili olmalıdırlar. Aynı zamanda, öğretmenlerin bu bilgi ve beceriyi öğrencilerin aktif olarak kültürel farklılıkları öğrenmede ve öğretmede daha etkin bir şekilde kullanmasını sağlayacak içeriğe dönüştürmelidir. Öğrenciler, kültürün nasıl oluşturulduğunu, karşılaştıkları belirli kültürlerarası etkileşimlerin nasıl anlaşılacağı ve işleyeceğini öğrenmelidir (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

2.3. Erken Çocukluk Döneminde Farklılıklara Saygı Eğitimi

Erken çocukluk dönemi, çeşitlilik hakkında pozitif bir farkındalık yaratmak için kritik bir süreçtir (Murray, 2012). Okul öncesi dönem çocukları insanlar arasındaki farklılıkları ayırt etmekte daha iyi olduğundan farklılıklara saygı eğitimi açısından erken çocukluk öğretmenleri (okul öncesi öğretmenleri) ve eğitim programları birincil kaynak olarak görülmektedir. Onlar insanların fiziksel karakterlerine göre eşleme, adlandırma ve tanımlama yaparlar (Aboud, 1988). Çünkü çocuklar farklılıkları ve bazen çelişkili kültürel içerikleri deneyimlerler. Erken eğitimci en üst rolü oynar çünkü genç çocuklar farklı kültürler ve farklı kimliklerle karşılaşır. Öğretmen ve öğrenciler birbirinin geçmişlerine saygı duyarak onların ailelerini ve kültürlerini onurlandırır. (Souto-Manning ve Mitchell, 2009)

Saygı, sosyolojik açıdan toplumların tamamını ilgilendiren, toplumlara şekil veren bir olgudur. Bizim sosyal yapımızda ise geçmişten gelen köklü bir kavramdır. Saygının olmadığı bir yaşam alanı yok gibidir. Saygılı olmak iyi bir bireyin taşıması gereken en temel özelliklerden birisidir. Saygı insanın kendi şahsiyeti ile başkalarının şahsiyeti arasındaki sınırı bilip o çizgiyi aşmaması, kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkına, hukukuna özen göstermesidir. Hayatın tüm alanında olduğu gibi eğitim alanında da saygı değerinin önemi büyüktür. Eğitim ortamlarında çocuklara sağlanması gereken eşit olanaklar, onları ayrımcılıktan uzaklaştırmaktadır. Bir bireyin istediğinde eğitim ortamına ulaşabiliyor olması ne kadar önemliyse, eğitim ortamındaki her bireyin hak ettiği şekilde eğitim alması da o kadar önemlidir. Her iki durumda gerçekleşmemesi ayrımcılığın kaçınılmaz olduğu bir ortamın meydana gelmesi demektir (Özen, 2014; Sart, 2015).

Frances Aboud (1988), üç yaşa kadar çocuklar sınıflandırmayı ten rengine göre yaptıklarını, farklı ten renginde bireyleri görmedikleri zaman dünyadaki herkesin kendileri gibi olduklarını düşünürler. Baskın kültürün bir parçası olarak farklılıkların varlığını deneyimlemeyen çocuklarda farklılıklara olan değer ve saygı gelişmemektedir. Çocuklar ırk ve cinsiyetleri yüzünden okulda başarısız olacakları ya da akranları tarafından reddedileceklerini düşünmelerine neden olan olumsuz yaşantılara sahip olabilirler. Zamanla hiçbir çabanın başarıya götürmeyeceğini düşünmeye başlayabilirler (Ören, 2014). Bireyler karşılaştıkları özel şartlardan ötürü

değil, durum beklentilerinden farklı olduğu için üzülmede ya da rahatsız olabilmektedir. İnsanlar farklılıkların her yerde olduğunu kabul etmesine rağmen, başkalarını kendilerinden farklı düşünmelerini ve davranmalarını bekleme eğilimindedir. Bu nedenle, kültürlerarası etkileşimlere katıldığında, başkaları beklenen yollarla cevap vermediğinde, çoğu insan şaşırır (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

Çocuklar onlara verebileceğimizin en iyisini hak etmektedir. Onlar yaşamak için güvenli bir yeri; istismardan, savaştan ve diğer fiziksel ve zihinsel zarar verecek kaynaklardan korunmuş; ayrımcılıktan arınmış bir dünyada yaşamayı ve etrafındaki farklılıklardan minnettar ve saygılı olmayı önemseyen bir eğitim almayı hak etmektedir (Baker, 1994). Çocukların kendi etrafındaki farklı insanlar hakkında öğrendikleri, yetişme şekillerini ve ileride nasıl bir yetişkin olacaklarını etkileyecektir. İleride birer yetişkin olacak öğrencilerin kendinden emin, farklılıklara saygı gösteren ve toplumun güvenini kazanmış bireyler olmalarını sağlayacaktır. Farklılıklara saygı gösteren bireylerden oluşan bir toplum çeşitlilik oluşturacak ve bu çeşitlilik te toplumun gücünü ortaya koyacaktır. Bundan dolayı eğitimin en alt kademesi olan okul öncesi eğitimde farklılıklara saygının kazandırılması amaç edinilmiş ve farklılıklara saygı eğitiminin amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (MEB, 2006):

1. Olumlu kimlik ve öz değer geliştirmek,
2. Farklı insanlarla etkileşime girilmesini ve empati kurulmasını sağlamak,
3. Önyargıları ve farklılıkları teşhis etmek ve bu konularda eleştirel düşünmek,
4. Önyargı ve farklılıklar karşısında kendini ve başkalarını savunmak.

KEDV (2006) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre çocuklar 2-3 yaşındayken, farklılıkları görmeye ve bunlara kendi düşüncelerini ve değerlerini eklemeye başlar. 3 yaşında eksik ve haksızlıklara tepki oluşturmaya, sözel saldırganlık yapmaya (alay etme ve isim takma) ve ayrımcılık yapmaya başlarlar. 3-5 yaş arasında, insan çeşitliliğine dair, kendi yaşantılarını ve dünyayı organize ederken yararlandığı bilişsel stratejilerini yansıtan kendine özgü teorilere sahiptirler. 3-4 yaş arasında haksızlıkları, yanlış bilgileri, kendilerinden ve ailelerinden farklı insanlara karşı olumsuz tutum ve korkuları etrafından almaya başlamıştır. Bu ilk ön yargılarını, kişilerle doğrudan bağlantı sonucu edinmesi gerekmez, ailesinde, yaşadığı topluluktan

ve toplum genelinde değişik gruplardan insanlara dair yaygın fikirlere maruz kalması yeterlidir, çünkü erken yaştaki bir çocuk ayırım yapma algısına sahip değildir.

Okul öncesi eğitim programının gelişim alanları ile birlikte toplumsal hayatın gerekliliklerinden olan farklılıklara saygıyı da kazandırması gerekmektedir. Böylece farklılıklara saygı eğitimi alan çocuklarda empati becerisi gelişmektedir (Üner, 2011; Pekdoğan, 2018). Empati becerisi gelişen bireyler küçük yaşlardan itibaren mutluluk, korku, kaygı ve üzüntü durumlarını ifade edebilecek, iletişim kurmakta kolaylık yaşayacaklardır (Arslan, 2007).

2.3.1. Farklılıklara Saygı Eğitiminin Tarihçesi

Amerika kıtasındaki farklılıklara karşı hoşgörüsüzlüğün 1490'larda Avrupa kültürünün ortaya çıkmasıyla başladığı iddia edilmektedir. Avrupa yerleşiminden önce Amerika'da yaşayan Yerli Amerikalı nüfusların, gelen Avrupalılara kıyasla düşünce ve yaşam biçiminin çeşitliliğine karşı çok daha fazla hoşgörü sergilediklerine dair önemli kanıtlar vardır. İspanyollar üzerindeki hem dini hem de kültürel çeşitliliğe tahammülsüz olma eğilimi, onları Kuzey Amerika'daki egemen kültür haline gelmesini engelledi. Güneybatı kültürünün kuzeyde yayılmasının güneybatıda durdurulduğuna ve yerli nüfusa baskı yapılmasına ve savaşımına çok fazla enerji harcanmıştır (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

1964 Ekonomik Fırsat Yasası'nın yürürlüğe girmesi, “dezavantajlı” çocuklara, sahip olmadığı eğitimsel deneyimlerden ve “avantajlardan” bazılarını sağlamayı amaçlayan Head Start programının oluşturulmasına yol açtı. Bu tür bir tazminat eğitimi, sonraki eğitim ve öğretim hayatında eşit fırsatlar sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bununla birlikte, programların telafi edici tanımı, kültürel ve dilbilimsel açıdan çeşitlilik arz eden ve yoksulları yetersiz veya kültürel açıdan yoksun bırakmış ve onları baskın, beyaz, orta sınıf kültürün standartlarına göre “düzeltmeye” çalışmaktadır. Bu döneme ait Büyük Topluluk reformları, pek çok açıdan geniş kapsamlı ve çığır açıcı olsa da, uygulama verilmiş olan sözlerin gerisindedir (Celia Genishi ve Goodwin, 2012).

1830'lu yıllarda, sözde otantik olmamasına rağmen Protestanlığa dayanan ortak okul hareketi, çocuklarını dini merkezli okullarda eğitmek isteyenlerle çarpıcı bir çatışmaya girmiştir (Cushner, Safford ve McClelland, 2011). 1989'da Ulusal Çocuk Eğitimi Ulusal

Birliği (NAEYC), Önyargı Önleyici Müfredat: Küçük Çocukları Güçlendirmek İçin Araçlar yayınlamıştır. Bu yaklaşım, çocukların çeşitli, kapsamlı okullarda ve topluluklarda birlikte çalışması gereken bilgi ve becerileri geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Küçük çocuklar için kültürel açıdan anlamlı antibiyotik eğitiminin birbiriyle etkileşimli hedefleri şunlardır: (1) her çocuğun bilgi oluşumunu, kendine güvenen öz kimliği ve grup kimliğini beslemek; (2) her çocuğun farklı geçmişlerden insanlarla olan rahat, empatik etkileşimini teşvik etmek; (3) her çocuğun önyargı konusundaki eleştirel düşüncesini desteklemek ve (4) her çocuğun kendine ve başkalarına karşı önyargı karşısında ayakta kalma yeteneğini geliştirmektir (Derman-Sparks, 2004).

Küçük çocukların (2-8 yaş) eğitiminde farklılığın önemsenmesi, önyargı ve ayrımcılığı ele alan bir yaklaşım ilk kez 1980'li yıllarda California/ABD'de Louise Derman-Sparks ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Sparks'a göre, bu tür bir eğitim, herkesin, kendini ait hissettiği, kimliğinin bütün parçalarının kabul görüp onaylandığı, kültürel sınırları aşarak, neşe içinde birbirinden bir şeyler öğrendiği, açık iletişim ve büyüme/gelişme isteği yoluyla ayrımcı davranışları aktif olarak ele aldığı, önyargı ve ayrımcılığın kurumsal şekillerine meydan okuduğu ve onları yok etmek için işbirliği yaptığı erken çocukluk eğitim kurumları ve topluluklar yaratmak üzere çocuk ve yetişkinlerin birlikte çalışmaları için gereken tutumları, bilgi ve becerileri geliştirmiştir (KEDV, 2006).

Çok kültürlü eğitim sonrasında 1989 yılında Amerika'da ilk defa Çocuk Gelişimi Uzmanı ve eğitimci Louise Derman-Sparks tarafından önyargı ve ayrımcılık temalarını temeline alan "Anti-Bias Curriculum" (Önyargı Karşıtı Müfredat) geliştirilmiş ve ABC Task Force ile işbirliği yapılarak geliştirilen bu çalışma, kitap haline getirilip basılmıştır. Derman Sparks mesleki yaşamı boyunca çeşitliliğin birçok yüzü ve sosyal adalet konularında çalışarak bu alanda uzmanlaşmıştır. Yayımlanan bu ilk kitapta önyargı karşıtı programının önemi, önyargı karşıtı programı uygulanan bir sınıfta ırksal farklılık ve benzerlikler, engellilik, çevre düzenlemesi, kültürel farklılık ve benzerlikler, cinsel kimlik, ayrımcılık davranışlarına karşı mücadele, çocuklarla ve ailelerle aktif bir çalışma ve kendi kendini eğitime başlıkları altında program açıklanmıştır. Kitapta doğrudan etkinlik örnekleri verilmemiş olup, konu ile ilgili kişilere nasıl etkinlikler geliştirebilecekleri konusunda genel fikirler verilmeye çalışılmış ve rehberlik yapılması

hedeflenmiştir. Temel amaç, çocukların ayrımcılık fikirlerinden uzak olumlu öz kavramlar geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu amaca bağlı kalarak müfredatın temel noktasını farklılıkların iyi, ayrımcılık yanlısı fikir ve davranışların iyi olmadığı ve farklılıklara saygı ile farklılıklara karşı adaletsiz bir tutum arasına kalın bir çizgi çekilmesi düşüncesi oluşturmaktadır (Levy 1996'dan akt., Ekmişoğlu, 2007).

Türkiye'de, 10.08.2006 tarihinde 336 sayı ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca kabul edilerek yürürlüğe giren Okul Öncesi Eğitim Programı (36 - 72 aylık Çocuklar için)'nda yapılan değişiklikler arasında farklılıklara saygı kavramı da yer almaktadır. Programda farklılıklara saygı kavramına "Okul Öncesi Eğitimde Sorumluluk, Çevre Duyarlılığı ve Farklılıklara Saygı Eğitimi" başlığı altında yer verilmiştir. Öğretmenlere rehber niteliğinde hazırlanan örnek etkinlikler kitapçığında da, farklılıklara saygı kavramı ile ilgili 5 adet etkinlik örneğine yer verilmiştir. Bu etkinliklerin dört tanesi sosyal duygusal gelişim alanına ve bir tanesi de bilişsel gelişim alanına yöneliktir. Etkinliklerin ikisinde "empati geliştirme", diğerlerinde "ten ve ırk", "kültür" ve görünüş" kavramlarına yer verilmiştir (Ekmişoğlu, 2007).

2.3.2. Farklılıklara Saygı Eğitiminin Temel Bileşenleri

Bu bölümde farklılıklara saygı eğitiminin temel bileşenlerinden kültür, kimlik, ekonomik sınıf, aile ve biyolojik etmenlerden (engel durumu) bahsedilmiştir.

2.3.2.1. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Kültür

Her bir çocuk kendine özgüdür ve kişisel geçmişine göre bireysel bir kişilik geliştirir. Aynı zamanda, herkes ait olduğu kültürel grubun üyeleri arasında paylaşılan bazı davranışları da geliştirir. Kültür bir grup özelliği olduğundan, kültürün kuralları grup üyeleri tarafından paylaşılır ve bireye özel değildir (Bredenkamp, 2016).

Çocukların sosyal davranışları kültürden kültüre değişiklik gösterdiği için, etnik kökenin akran reddi için bir sebep oluşturduğunu düşünmek mantıklıdır. Anaokulunda veya çocuk bakım merkezinde çok farklı şekillerde oynayan ve iletişime geçen bir çocuk akranları tarafından dışlanabilir. Fakat akran reddi ve kültür üzerine yapılan araştırma sonuçları çok bulanık bir tablo çizmektedir. Bazı çalışmalar küçük çocukların arkadaş seçiminde benzer ırkları seçtiklerini göstermektedir (Jackson, Barth, Powel ve Lonchman, 2006'dan akt., İnan, 2014). Dört yaşında çoğu çocuk kendi ırk ve kültürel

grubunu tanıyabilirken, yedi yaşına geldiklerinde pek çok farklı kültürel gruplardan olan akranları, öğretmenleri ve komşularının farkına varabilirler (Rutland, Cameron, Bennett ve Ferrel, 2007). İlkokul yıllarının başlarında fiziksel özellikler, ırksal ve kültürel ayrımların temelini oluşturur. Bu yaşlardaki çocuklar bir etnik grubu tanımlayabilmek için deri rengi, gözler, saç tipi ve diğer gözlenebilir özellikleri kullanırlar (Nesdale, 2007). Daha erken yaşlarda çocuklar etnik veya kültürel aidiyetlerinin değişebileceğine inanabilirler fakat ilkokul yıllarında bunların kalıcı olduğunu anlarlar (Akt. Ören, 2014).

Bugünün çocukları çeşitliliklerin olduğu bir dünyaya gözlerini açıyor. Farklı kültürler, değerler, bakış açıları ve yaşam şekilleri sadece dünyanın farklı ülkelerinde değil kendi ülkelerinin insanları arasında da yaşanmaktadır (Yalkın, 2012). Erken çocukluk döneminde uygulanan kültürler arası eğitim, çocukta çok kültürlü bakış açısını geliştirici ve bu kavramı somutlaştırıcı bir nitelikte olmalıdır. Farklı kültürler her zaman farklı ülke, dil, din demek değildir. Aynı toplum içinde de farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gruplar bulunmaktadır. Çocukların geldikleri evin ve ailenin özelliklerini sınıf ortamına belli bir ölçüde yansıtmasına imkan sağlamak da bir kültürler arası eğitim yaklaşımı olarak düşünülebilir (Turaşlı, 2012).

Kültürle ilgili son bir varsayım, bitkilerin yetiştirilmesine benzer şekilde yetiştirme ve büyümeyi içerdiği fikridir. Bununla birlikte, insanlar söz konusu olduğunda, büyüyen süreç, hem resmi hem de gayri resmi olarak gençleri öğretmeyi içerir. Dolayısıyla, bir çocuğun gelişimini sağlamak, o çocuğun kendisine veya toplumsal gruplarına üye olmasına yardımcı olmaktır. Birleşik Devletlerde, başka yerlerde olduğu gibi, kültürlenme, bir çocuğun katıldığı çeşitli sosyal gruplar arasında bulunan farklı kültürel perspektifleri müzakere etmesine yardımcı olabilir (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

2.3.2.2. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Kimlik

Karakter ve davranışlar; mizaç, kültür, cinsiyet, sosyoekonomik statü ve başka diğer faktörlerin etkisiyle değişiklikler gösterir. Kendilerine özgü şekillerde gelişen çocuklar yetersiz veya risk altında olarak değerlendirilmemelidir. Farklı yaşam deneyimleri nedeniyle alternatif iletişim yolları gösterebilirler (Şahin, 2014b). Uzmanlar, aileler ve çocuklar ile iletişim kurarken bu farklılıkları anlamalı, memnuniyet ve hassasiyet ile karşılamalıdır. Öğrencilerine diğer kültürlerin insanları hakkında bilgi ve kültürler arası

önemli ve pozitif tecrübeleri değişik yollardan öğretmelilerdir. Maalesef çoğunlukla, farklı ırklardan oluşan çocuklar, çocuk gelişimi araştırmalarında yetersiz ve yanlış temsil edilmektedir (McLoyd, 2006; Spencer, 2006).

Bruce'a (2006) göre bir erkek veya bir kız çocuğunun nasıl davranması gerektiği ile ilgili farklı beklentiler, çocukların erken çocukluk eğitiminden tam olarak faydalanabilmelerini direkt olarak etkilemektedir. Görülmektedir ki, erkek çocuklar motor becerilerine yönlendirilirken, kız öğrenciler fiziksel ve uzaysal becerilerini geliştirecek etkinliklere değil, dil etkinliklerine yönlendirilmektedirler (Akt. Yalkın, 2012). Kızlarla erkekler arasında bedensel, duygusal gelişim özellikleri; ilgiler, cinsel ve kimi toplumsal roller bakımından ayrılıkların bulunduğu bilinmektedir (Özen, 2014).

Toplumsal kuralların ve kültürel değerlerin etkisiyle kız ve erkeklerin farklı alanlara ilgi gösterdikleri, farklı alanlarda başarılı veya başarısız oldukları gözlenmektedir (Özen, 2014). Okul öncesi yıllarında çocuklar kız olmanın veya erkek olmanın kıyafet, saç veya diğer fiziksel özelliklerden kaynaklandığına inanırlar (Martin ve Ruble, 2004). Eğer elbise giyersen kızsındır veya eğer kısa saçın varsa erkeksindir gibi düşünceler olur. Bu görüşe göre; çocuklar kendilerinin erkek veya dişi olduklarını fark ettiklerinde, bu görüşe göre kendi cinsiyet rollerini daha iyi anlarlar. Etraflarındaki modelleri gözlemlerler ve kız veya erkek olmanın nasıl bir şey olduğuna dair kuramlar geliştirirler. Bir kez cinsiyete ilişkin bir kuram ortaya attıklarında davranışlarında ve düşüncelerinde onu benimserler (İnan, 2014).

İlkokul çağlarındaki çocuklar cinsiyetin sadece fiziksel görünüme bağlı olmadığını kavrarlar. Bu yaşlarda, cinsiyeti bir davranışlar beklentisi grubu olarak görmeye başlarlar. Altı yaşında bir çocuk “ erkekler güçlüdür ve ağlamaz” veya “ kızlar sessiz ve utangaçtır” diyebilir. Tüm toplumlardaki çocuklar kızlar veya erkekler olarak davranmaya yönelik olarak sosyalleştirilirler. Anne babalar, özellikle babalar cinsiyete uygun rollerin benimsenmesini teşvik eder (Hasting, McShanne, Parker ve Landha, 2007; Raley ve Bianchi, 2006) ve hem anne hem babalar erkek çocuklardan kızlara göre daha katı cinsiyet davranışı kurallarını takip etmelerini isterler (Akt. Ören, 2014). Woolfolk ve Perry (2012)'e göre en fark edilebilir cinsiyet farklılığı okul öncesi yıllarda erkeklerin kızlardan alenen daha saldırgan olmalarıdır. Muhtemelen erkeklik

hormonlarından dolayı, erkekler fiziksel olarak da daha aktif olurlar buna bağlı olarak ta itişip kakışma oyunları oynama eğilimleri daha fazla olabilir (Akt. Bredekamp, 2016).

Çocuklar 2 yaşından 7 yaşına kadar olan zaman diliminde kız ve erkeğin ne anlama geldiğini kavramaya başlarlar. Irklara ve cinsiyetlere ait ön yargı ne yazık ki toplumlar arasındaki barışın oluşmasını engelleyen olguların başında gelir. Altında yatan neden ise cahillik, bilgisizlik ve korkudur. Eğitimcilerin erken yaşlarda çocukların başka ırklara ve kültürlere saygı duymalarını sağlamaya çalışmaları ve çocukların doğal merakını bu amaç için olumlu yönde kullanmaları gerekir. Onlara bulunduğumuz ortamlarda uygun öğrenme deneyimleri yaratmak; bunu yaparken de farklı diller duymalarını, farklı yiyecekler tatmalarını, uzak ülkelerin hikayelerini dinlemelerini sağlamak gerekir (Kohlberg, 1966; Hopkins, 1999'dan akt., Yalkın, 2012).

2.3.2.3. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Ekonomik Sınıf

Fakirlik içinde yaşayan çocuklar duygusal zorluklarda yaşarlar, dolayısıyla akranlarıyla ilişkilerinde de başarılı olamazlar. Yetersiz beslenme ve sağlık bakımı gibi durumlar bu sorunda önemli bir rol oynarken, çoğu araştırmacıya göre zayıf sosyal ilişkilerin sebebi fakirliğin ebeveynler üzerindeki ezici etkisidir. Fakirlik stresi altında ezilen ebeveynler çocuklarıyla ilişkilerinde daha az etkin, daha fazla cezacı ve daha az sıcaktır. Ekonomik zorluk çekmeyen ebeveynlere oranla, sınırlarını daha fazla çocuklarına yönlendirirler. Bu ebeveyn özellikleri sosyal gelişim üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Ebeveynleri kendileriyle sınırlı ve olumsuz etkileşime giren çocukların akranlarıyla ilişkileri zayıftır; bu çocukları duyguları ve sosyal ortamları anlamada daha beceriksizdir (Brophy -Herb, Lee, Nievar ve Stollak, 2006; McLoyd, 1998; Gutman, McLoyd ve Tokoyawa, 2005; McLoyd, 1998; Davenport, Hegland ve Melby, 2007; Nix vd., 1999'dan akt., İnan, 2014).

Her okul türü çocuk karakterini ve ahlakını geliştirme konusunda farklı yaklaşımlar sergilese de çocukların ahlaki yargısının oluşmasında ev ortamının önemli olduğu görülmektedir. Bundan dolayı aile ortamında gerekli değerleri ve becerileri geliştirmek önemlidir (Celia Genishi ve Goodwin, 2012).

Sosyoekonomik olarak dezavantajlı bir grupla çalışan araştırmacılar, yetersiz eğitim hizmeti verilen topluluklarda yaşayan ailelerin çoğunun, aile programlarına

erişemediklerini ya da bunlardan yararlanamadıklarını vurgulamaktadırlar. Bu ihtiyaca cevap vermek için, dezavantajlı topluluklarda yaşayan farklı kültürlere ait ailelere yönelik bir program geliştiren araştırmacılar, yetersiz hizmet alan çocuklar için okul temelli aile katılımlarına yatırım yapılarak konuyla ilgili daha fazla çalışma yapılması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır (Brotman, Calzada, Huang, Kingston, Dawson-McClure, Kamboukos ve Petkova, 2011).

2.3.2.4. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Aile

Aileyi oluşturan etmenler bir kültürden diğerine farklılık gösterebilir. Bazen büyükanne/babalar, kardeşler ve hatta aynı evde yaşayan arkadaşlar çocuk yetiştirme sorumluluklarını üstlenebilir. Bazen babalar aynı evde yaşamazlar ama önemli rol oynamaya devam ederler. Farklı aile yapıları tarihler boyunca farklı kültürel grupların zorluklar karşısında aldıkları önlemleri ve hayat deneyimlerini yansıtır. Bazı kültürel gruplardaki inançları şekillendiren etmenlerden biri de karşılaşılan zorluklardır. Ön yargılı ve sınırlı olanaklara sahip aileler, yaygın kültürlerden gelen ailelere göre çocukları hakkında farklı inanışlara sahip olabilirler (Olgan, 2014).

Ebeveynlerin kendi çocuklarının akademik başarısında yanı sıra okulda bir topluluk hissi yaratmada kritik bir rol oynadığı giderek daha fazla tanınmaktadır. Ancak bazen tüm aileleri sınıfta aktif katılımcılar olmaya teşvik etmek zor olabilir. Kendilerini daha etkili olarak algılayan ailelerin, okul öncesi dönemde çocuklarının eğitimine daha fazla dahil oldukları görülmektedir (Pelletier ve Brent, 2002).

Farklı aile yapılarında ve bu yapılar arasındaki geçiş dönemlerinde hem yetişkinler hem de çocuklar çeşitli tepkiler geliştirebilmekte, davranış ve uyum problemleri yaşayabilmektedir. Deleire ve Kalil (2002)'in aile çalışmaları sonrasında vardığı sonuca göre, araştırmacılar arasında aile yapısının neden önemli olduğu ve etkilerinin nasıl ortaya çıktığı konusunda henüz bir uzlaşmaya varılmış değildir. Genel olarak dört kuram ön plana çıkmaktadır: ekonomik ihtiyaç veya yoksunluk, sosyalleşme, stres ve toplumsal kaynaklar. Ekonomik yoksunluk yaklaşımına göre, tek ebeveynli ve çift ebeveynli aileler arasındaki en temel farklılık sunulan kaynakların miktarı ve niteliğidir. Sosyalleşme yaklaşımı; iki ebeveynli ailelerin, çocukların ihtiyacı olan en uygun gelişim alanı olduğunu, erkek ve kadın modellerinin mevcut olmasının çocukların gelişimi açısından çok önemli olduğunu savunmaktadır. Stres yaklaşımı, aile

yapısındaki değişimin etkilerini vurgulamakta ve yapısal değişikliğin aile içi ilişkilerde dengesizliğe neden olduğunu ve aile dışı ilişkilere de zarar verdiğini savunmaktadır. Son olarak, toplumsal kaynaklar yaklaşımı, ailenin yaşadığı mahallenin ve çocuğun okulunun sunduğu kaynakların hem aile üzerinde hem de çocuğun gelişimine büyük etkilerinin olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Yaşar, 2010).

2.3.2.5. Farklılıklara Saygı Eğitimi ve Biyolojik Etmenler (Engel Durumu)

Toplumunu oluşturan ailelerin bir bölümü, yaşam kalitelerini etkileyen özel durumlarla karşı karşıyadır. Bu durum, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmadır. Geçmişte ve günümüzde, halen zrllk, engellilik gibi kavramlarla andığımız özel gereksinimli çocukların aileleri de yine özel aileler olarak düşünülmektedir. Özel gereksinimli ocuk ailelerinin yapıları incelendiğinde, genel nüfus özelliklerine uyumlu oldukları gözlenir. Ancak, aileler arasında benzerliklerine karşın, özellikle yetersizliği olan bireyin farklı gereksinimleri nedeniyle kendilerine özgü özellikler de taşırlar. Özel gereksinimi olan bireylerin gelişimini etkileyen faktörleri anlamak için ailenin özel gereksinimli bir çocuğa sahip olduğunda gösterdiği tepkiler, bu süreçteki rol ve işlevlerini yerine getirme durumu, özel gereksinimli çocuğun bakımı ve eğitimine katılımı gibi konuların incelenmesinde yarar vardır (Cavkaytar, 2017).

Engelli ocuk ve gençlerin farklılıklarının göz önünde bulundurulmaması, karşı karşıya kaldıkları gelir yoksulluğu içinde olmaları ve sosyal dışlanma riskleri sebebiyle eğitim alanında akranlarına oranla dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Engelli ocuk ve gençlerin dezavantajını ortadan kaldırmak için farklılıklarını gözetecek sınıf içi eğitsel faaliyetlere ihtiyaç olduğu kadar, bu bireylerin içinde bulunduğu düşük gelirliliği ve sosyal dışlanma problemini ortadan kaldıracak bütüncül sosyal düşünce yapısına da ihtiyaç vardır (Yılmaz, 2015). Sunulması gereken bu politikalar engelli çocuğun ve gencin kendine güven duygusunu olumlu yönde etkilemeli ve çevreye karşı duruşunu güçlendirmelidir.

Heward (2000)'a göre işitme engelli çocukların birçoğunda bazı sesleri duymaya yarayan belli miktarlarda işitme kalıntısı bulunmakla birlikte, bu çocuklar çoğu konuşmayı öğrenmek için gerekli işitme duyusundan yoksundurlar (Akt. Turaşlı, 2012). Böylece, işitme engeli olan bireylerin hem ilgili tanı konur konmaz işitme cihazı vb. yardımcı cihazları kullanması, hem eğitim ortamlarının onlara uygun şekilde

düzenlenmesi, hem de ana dili öğrenmeleri için çeşitli iletişim yöntemlerinin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır (Turaşlı, 2012).

İlkokul yaşındaki çocuklar arasında en sık görünen ama anlaşılması da bir o kadar zor olan bilişsel bozukluklar öğrenme güçlükleridir. Yaklaşık olarak çocukların %3 ile %4'ünde bu güçlükler görülmektedir. Ama kesin sayıyı söylemek güçtür çünkü bu bozuklukların tanımlarının yapılması ve belirlenmesinde tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Öğretmenlerin ve psikologların önündeki en büyük zorluk öğrenme güçlüğü olan çocukların tespit edilmesidir (Şahin, 2014a). Özel eğitim ihtiyaçları olan Litvanyalı çocuklar ve aileleriyle yapılan bir araştırma sonucunda ebeveynlerin % 68.8'inin çocuğunun özel öğrenme problemini tanımlayabildiğini ve yarıdan fazlasının evde eğitim sürecine dahil olduğu görülmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin üçte birinin öğretmenler ile iletişim kurdukları, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin, eğitim düzeyi düşük ailelere göre çocuklarıyla iletişim kurmaya daha fazla zaman ayırdıkları sonucuna ortaya çıkmaktadır (Šukys, Dumčienė, ve Lapėnienė, 2015).

Öğrenme güçlüğü olan bireyler, dünyada tek ve yalnız olduğunu düşünebilirler. Yaşadıkları başarısızlıklardan kendilerini suçlama eğilimleri fazladır. Bunu utanılacak bir durum olarak görüp gizleme çabası içine girerler. Dolayısıyla sosyal becerileri de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir ve çocukların arkadaş edinme yeteneklerini, iletişim kurmalarını ve okula yaklaşımlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Yıldız, 2004; Şahin, 2013). Engelli çocuklar için erken müdahale ve okul öncesi programları da ailelere belirli destek sağlamaktan sorumludur. Eğitimcilerin de engelli öğrencilere yönelik hazırlanan sosyal desteklerden haberdar olması ve ailelere bilgilendirme yapması ile akranlarıyla denk eğitimsel kazanımlar elde etmeleri açısından büyük önem taşımaktadır (Bailey Jr, 2001; Yılmaz, 2015).

2.4. Farklılıklara Saygıyı Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler

Öğretmenlerin; tüm çocuklara, etnik köken, cinsiyet, dil, din ve engel durumuna bakmaksızın eğitim ve öğretilmelerine destek olma yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüklerini yerine getirebilmek için de hizmet- öncesi ve hizmet- içi eğitimlerle- hatta idareciler ve okullardaki psikolojik danışmanların- her çocuğa destek verebilecek

bilgi donanımına sahip olması gerekmektedir (Sart, 2015). Eğitimcilerin gelişimsel hedefleri şu şekilde sıralanabilir (Turaşlı, 2012):

- Çocukların başka insanlara karşı empati geliştirmesini sağlamak. (Duygusal gelişim-kişilik gelişimi)
- İnsanların farklılıklarını, benzerliklerini ve çeşitliliklerini anlamak, farklılıkları keşfetmek yoluyla öğrenme arzusu yaratmak. (Bilişsel gelişim)
- Dünyada konuşulan farklı dillere dikkat çekilerek yabancı dil edinimi konusunda heves ve motivasyon, kendini farklı kişilere ifade etmede sözel iletişimin ve dil kullanma becerisinin altını çizerek ise anadilini güzel konuşma konusunda motivasyon oluşturmak. (Dil gelişimi)
- İnsan ayırımı yapmamak, ön yargılı davranmamak ve dayanışma içinde olmak gibi konularda sorumluluk kazandırmak. (Sosyal gelişim)

Bu doğrultuda farklılıklara saygıyı geliştirmek için yukarıda belirtilen gelişimsel hedeflerin doğru ve kararlı bir şekilde uygulanması için ortamlar oluşturulmalıdır.

2.4.1. Çocuklarla Pozitif İlişkiler

Öğretmenler çocuğun kendi sınıfındaki farklı kültürleri tanımasını sağlarken, çocuklara her kültürün farklı olduğu kadar benzer özelliklerinin de olabileceğini anlamalarına olanak tanınmalıdır. Benzerlikleri vurgulayarak yola çıkmak çoğu kez çocukların empati kurmasını kolaylaştırır. “Ötekinin” benzer yönleri çocuklara cazip gelebilir ve öğrenme merakı uyandırabilir (Turaşlı, 2012). Saygı eğitiminin ikinci ayağı okuldur. Ailede kazanılmaya başlayan saygılı olma davranışı okulda pekiştirilerek devam eder. Okulda saygı eğitiminde belirleyici olan öğretmendir. Öğretmenin özsaygıyı ve karşılıklı saygı ortamını sağlaması çok önemlidir (Özen, 2014).

Houwen, Visscher, Lemmink ve Hartman (2008)’a göre görme engeli ve işitme yetersizliği motor becerilerini sık sık etkiler. Tırmanma, zıplama ve dengede durma gibi motor oyunların birçoğu daha önce de söz edildiği gibi iyi göremeyen veya iyi duyamayan çocuklar için çok zorlu olabilir (Akt. İnan, 2014). Fakat oyun çevreleri görme ve duyma problemlerini karşılamak için uyarıldığı zaman, görme problemi olan

okul öncesi dönem çocuklarıyla akranları arasında motor oyunlardaki farklılıklar en aza inecektir (İnan, 2014).

Benlik saygısı yüksek çocuklar, başkalarını küçümsemek zorunda bırakılmaksızın diğer insanlara açık ve saygılı olma ve benliklerini koruma eğilimindedirler. Kendine güvenini arttırmak için tasarlanan sınıf etkinlikleri, önyargı düzeylerini de düşürme eğilimindedir. Çocuklar, kendilerini güvende hissettikleri ve kabul görmüş olduğu, katılımlarının değer verildiği ve sınırları veya sınırları bildikleri eğitim ortamlarında olduklarında kendilerine güvenebilirler. Çocukları kendilerinin veya kendi kültürlerini çeşitli şekillerde yansıtan derslere dahil etmek, kendine has bir duygu yaratmanın yanı sıra başkalarına saygılı ve anlayışlı bir sınıf oluşturmaya yardımcı olur. Böyle ortamlar yaratmak eğitimciler için düşünülmesi gereken asıl şey olmalıdır (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

2.4.2. Ailelerle Pozitif İlişkiler

Farklılıklara saygının geliştirilmesinde diğer bir faktör aile katılımını sağlamaktır. Dominant kültürlerde farklılıklara saygı duymayı geliştirmek için ailelerin de nasıl dahil olmasına dair yapılan çalışmalarda çok az ipucuna rastlanmaktadır (Chang, 2000). Farklılıklara saygı eğitiminde ailelerle kurulan ilişkiler çocukların sosyal gelişimini de önemli derecede etkilemektedir. Ailenin kültürler arası çalışmalara vereceği destek, çocuğun benlik algısı üzerinde de etkilidir. Baskın kültürde olan çocuk, ailesinin farklılıklara olan olumlu yaklaşımından bu değişik olan durumun tuhaf olmadığı bir zenginlik olduğu mesajını alacaktır. Farklı kültürlerden gelen çocuk ise, ailesinin bu süreçte içe çekilmeyip mevcut baskın kültür ile entegre olma çabalarından güvende olduğu mesajını alacaktır. Her iki durumda da bu sonsuz kabul duygusu çocuklarda özgüven ve benlik algısı gelişmesine destek olur (Turaşlı, 2012). Bu tür davranışların, çocukların öğretmenleriyle olan ilişkileri ve etkileşimleri üzerinde önemli bir etkisi olabilir ve bu da eğitim başarısını büyük ölçüde etkiler (Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

Farklılıklara saygı eğitim programlarının etkili bir biçimde yürütülebilmesi için, ailelerle yapılacak işbirliği büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocuklar ilk ayrımcı davranışlarını ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek öğrenirler. Bu nedenle farklılıklara saygı eğitimi programı ailelerin ayrımcılık konusunda bilgilendirilmesini,

ayrımcılık konusundaki farkındalıklarının arttırılmasını ve ailelerle ortak etkinlikler düzenlenmesini de içerir. Aileler bu çalışmalarda eşit ortaklar olarak eğitim sürecine dahil edilmelidirler ve aktif olarak yuvaların çalışmalarında yer almalıdırlar. Çalışmalarda yer alan ailelerin tecrübelerine ve düşüncelerine ilgi göstermek, onlara söz hakkı verilen toplantılar düzenlemek, herkesin bir şeyler söyleyebileceği ortamlar oluşturmak önemlidir (KEDV, 2006).

Ailelerle olan pozitif ilişkilerde en önemli etkenlerden biri dildir. Farklı dili konuşan ailelerle eğitim kurumları arasında çocuğun sağlıklı gelişimi için doğru ve anlaşılır bir iletişim olması gerekmektedir. Engelli çocukların İngilizce bilmeyen aileleriyle Amerika'da Cheatham (2011)'ın yaptığı bir araştırmada aile katılımında dilin tercümesinin önemi vurgulanmaktadır. Dilin tercümesi doğru ve anlaşılır olmadığında, aileler gerekli bilgileri ve küçük çocuklarının katıldıkları programlarla ilgili takım çalışmalarına tam olarak katkıda bulunma becerisine sahip olamamaktadır. Bu nedenle İngilizce bilmeyen aileler için yüksek kaliteli çevirilerin bulunması, eğitimciler ve aileler arasındaki olumlu işbirliğine yönelik engelleri aşmak için önemli bir adımdır.

2.4.3. Görsel Materyaller

Kaliteli bir erken çocukluk uygulaması için uygun kaynakların yani ortam özelliklerinin özenli bir şekilde seçilmesi gerekmektedir. Eğitim ortamı, çocukların pozitif kimliklerini ortaya çıkaracak ve farklılıklara karşı empati geliştirebileceği bir ortam olmalıdır (Topçubaşı, 2018). Okullarda dikkatlice seçilmiş çeşitli nesne ve materyaller ile zengin bir ortam oluşturulmalıdır. Bu materyaller, yaratıcılık, oyun ve öğrenme ve çocukların kendi kişisel durumlarını oluşturabilmeleri için ve bunları dışarı yansıtabilmeleri için gerekli araçlardır. Materyaller ayrıca özendirici olarak, çocuğa yeni fikir ve aktiviteler önermek, ilgisini çekmek için de zengin fırsat sunar. Okul öncesinde kültürler arası etkinliklerde, kullanılacak bazı materyaller şu şekilde sıralanabilir (Turaşlı, 2012):

- Dramatik oyun alanında farklı kültür, meslek, cinsiyet vb. ait kıyafet ve aksesuarlar,
- Farklı bebekler (farklı renk, kültür, yaş, engelli, farklı cinsiyet)
- Farklı kültürlerle geçmişe ve şüana ait oyuncaklar,

- Farklı kùltùrlere ait mùzik aletleri ya da resimleri, üç boyutlu maketleri (örneğin, kemençe, tulum, gitar, kaşışı (afrika) vb.)
- Farklı dillere ait kitaplar, çizgi filmler vb.
- Farklı ùlkelerin bayrakları, paraları, pulları vb. yapılmış koleksiyonlar
- Farklı ùlkeleri kùltürlerinden alınmış fotoğraflardan oluşan albümler vb.

Öğrenme ortamları çocukları problem çöze ve yeni denemeler yapma fırsatları sağlar. Güvenli bir çevre organizasyonu, çocukların buluşlarına imkân sağlarken fiziksel zarar görmelerine engel olur. Çok amaçlı bir çevre organizasyonu, çocukların öğrenme süreçlerini destekleyecek esneklik ve çeşitlilik sunmalıdır. Problem çöze becerisini destekleyen bir düzenleme çocuklar için deneyim fırsatları sunacak ve yeteneklerini çeşitli seviyelerde göstermeleri için olanak sunacaktır. Çocuklara sunulan yaratıcı eğitim ortamı ışığın, alanın, dokunun, rengin, şekillerin ve hareketli bölümlerin kullanımında yenilik sağlar (KEDV, 2006).

Hall (1999) ise ayrımcılık karşıtı bir sınıfta bulunması gereken materyalleri şu şekilde özetlemiştir:

Evcilik ve Drama Merkezi için;

- Alışveriş yapmak ve yiyecek koymak için çeşitli çantalar ve kutular
- Çokuluslu bebekler ve engel durumlarını sınıflandırmak için açıklayıcı özellikleri olan bebekler (kimlikli bebekler)
- Farklı kùltürlerin yemek kapları: Çin çorba kasesi, teneke, tahta, plastik kaplar, bardaklar, kaseler, kepçeler
- Farklı ùlkelerin pişirme kapları (su oyunları içinde kullanılabilir.)
- Geleneksel renklerin, şekillerin ve dizaynların olduğu farklı ùlkelerin yastıkları, minderleri ve kilimleri
- Çeşitli bebek taşıyıcılar
- Bebekler için çeşitli yataklar
- Yiyecek saklama kapları, kutular, teneke kutular (farklı ùlkelerin ama hangi ùlkenin olduğuna dair etiket)

- Elbiseler, ayakkabılar, şapkalar, kemerler, kravatlar (farklı ülkelerin günlük ve özel günler için kullandıkları kıyafetler)
- Multi-etnik ve ulusal özellikler taşıyan Duplo Dünya insanları

Sanat Merkezi için;

- Fotoğraflar, resimler, posterler (farklı etnik-ırklara sahip, yaşları, cinsiyetleri ve günlük aktivitelere katılışları, çocuk ve yetişkin posterleri)
- Dünyanın farklı yerlerinin fotoğrafları
- Sanat formları: boyama, dans, müzik enstrümanları ve tiyatro
- Kırsal ve merkezi hayat manzaraları
- Dünyanın çeşitli yerlerinden oyun materyalleri ve oyuncaklar
- Tahtadan aile figürleri (değişik ülkelerin örnekleri)
- Çok etnikli kaseler ve danslar
- Farklı ülkelerin müzik enstrümanları
- Parmak oyunları, danslar, farklı dillere ait şarkılar
- İnsan-renkli mum boya (people-colored)
- Farklı tonlarda insan yüzü yapma kâğıtları
- Kuklalar
- Kil
- Duyusal-motor oyunlar için farklı yemek malzemeleri, yağlar

Diğer ilgili merkezler için;

- Farklı ülkelerin menüleri, yemekleri ve kahvaltı alışkanlıkları ile ilgili materyaller
- Farklı ülkelerde yemek servisleri yapılırken kullanılan kaplar ve tabaklar
- Dünyanın çeşitli yerlerinden taşlar, kumlar, kabuklar
- Her çeşit iklime ve doğa olayına yönelik resimler
- Farklı ülkelerde yemekler için kullanılan otlar

- Baharatlar

Bu materyallerin sağlanması için, ailelere, ikinci el eşya satan dükkanlara, müzelere, konsolosluklara, çeşitli dergilere (National Geographic, Focus vb.), havayolları magazinlerine ve daha birçok kaynağa başvurulabilir (Akt. Ekmişoğlu, 2007).

2.4.4. Eğitim Ortamı

Farklılıklara saygı eğitiminde de özenli yönetim ve dikkatli planlama okul öncesi eğitim programlarının en iyi şekilde uygulanabilmesi için büyük önem taşır. İyi planlanmış eğitim ortamları çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalıdır ki farklı yaş ve becerilere sahip öğrenciler için fırsat yaratmalı, bu fırsatlara engelli çocuklar da dahil edilerek her çocuğun kolayca erişebileceği biçimde düzenlenmelidir (KEDV, 2006).

Çocukların içinde hareket ettiği mekanlarda farklılıkları yansıtan görsel işaretlerin var olup olmadığı sorusu sorularak, farklılıkların bir şekilde sergilenip sergilenmediğini, stereotipik düşünce örneklerin desteklenip desteklenmediğini, özellikle farklılıkların bütününe içine alan bir resmin gösterilip gösterilmediği konusu dikkate alınmalıdır (Derman Sparks, 1989).

Farklılıklara saygı eğitim uygulamalarında çocuklara farklılıkları gösteren, kültürel çeşitliliği yansıtan bir eğitim ortamı yaratmak gerekir. Bir eğitim ortamının kültürlerarası niteliğini vurgulayan en temel unsur, mekanın düzenlenmesiyle, eğitim araç ve gereçlerinin seçiminde ortaya çıkmaktadır (KEDV, 2006). Farklılıklara saygı eğitimi yürütecek kurumlarda özel eğitim ihtiyacı olan çocukların muhtemel sayısı ve ihtiyaçların özellikleri belirlenmelidir. Böylece planlama aşamasında bu çocuklar olabildiğince özel olarak ele alınabilir ve taşınabilir imkanların tasarlanmasına önem verilir (KEDV, 2006).

Umansky ve Hooper (2008)'a göre küçük çocuklar tarafından gözlemlenen ve anlaşılan engeller akran reddine neden olabilir (Akt. İnan, 2014). Örneğin, tekerlekli sandalyedeki çocuklar, öğretmenler ve aileler tarafından kolaylıkla açıklanabilen görülebilir bir engele sahiptir böylece görünür olmayan engele sahip olan akranlarından daha kolay kabul edilebilirler. Otizm gibi bozuklukları açıklamak için somut ipuçlarının var olmaması yetişkinlerin akran kabulünü sağlamasını, güçlendirmektedir. Akran reddi

sebebiyle yalnızlık ve sosyal ilişki azlığı çocuklarda okulu bırakma ve yabancılaşma gibi olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Yapılan çalışmalar (Mishna, 2003), okuldan ayrılma oranının akran reddi yaşayan grupta oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Sosyalleşme ortamı olarak düşünüldüğünde okulun ve akran grubunun önemi büyüktür. (İnan, 2014; Yıldız, 2004).

2.4.5. Eğitim Programları

Eğitim programlarında ebeveyn, öğretmen ve akran desteği ayrılmaz bir bütündür. Bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm çocukların programda amaçlanan hedef ve kazanımlara ulaşmış olması gerekir, ancak bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Bu nedenle, programın uygulandıktan sonra yetersiz olan ya da ters işleyen öğelerinin olup olmadığını görmek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla mutlaka program değerlendirilmelidir (Demirel, 2012).

Güven (2010) iyi bir programın özelliklerini şu şekilde belirtmektedir.

İşlevsellik: Bir eğitim programı genel olarak yaşamda kullanılabilir etkinlik ve konuları içermelidir.

Esneklik: Bir ülkedeki okulların farklı bölgelerde bulunması ve bölgelerde iklim tipi gibi değişkenlerin çevreyi etkilemesi programın esnek olmasını gerektiren nedenlerden biridir.

Toplumun değerlerine uygunluk: Program toplum idealleri ve felsefesinin gerçekleşmesi için bir araçtır.

Uygulanabilirlik: En nitelikli programlar bile yetersiz bir uygulama ile verimliliğini kaybetmemesi için programların uygulayıcılar tarafından anlaşılır ve uygulayıcılara ışık tutması gerekir.

Bilimsellik: Bir eğitim programının bilimsel gelişmeleri kapsayacak biçimde hazırlanması ve her disiplindeki yeni bilgilerle güncellenebilir olması gerekmektedir.

Eğitimi programlarının özelliklerinin yanı sıra içeriğiyle ilgili eğitimin tüm kademelerinde programda yer alan ders içeriklerine küreselleşme, çok kültürlülük, farklılıklara saygı duyma ve demokratik olma gibi evrensel özelliklerin geliştirilmesine yönelik bilgi ve becerilerin uygulamaya dönük olarak eklenmesi gerekmektedir (Bağçeli

Kahraman ve Sezer, 2017). Bununla birlikte okul öncesi eğitim programı haricinde farklılıklara saygı eğitiminin verilmesinde Grasel ve Parchmann (2004) öğretmenlerin ön yargılardan arınmalarını, basmakalıp yargılardan uzak durmalarını, çocuklara iyi örnek olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

2.4.6. Medyanın Rolü

Medyanın, toplum yaşamında görmezden gelinen ve kendilerini ifade etmelerine ket vurulan engelli bireylerle ilgili farkındalık yaratmak, sağlıklı bireylerin onlarla empati kurmalarını ve onlara destek olmalarını sağlamak için önemi büyüktür. Aynı zamanda, engelli bireyle sağlıklı bireyin olası iletişim problemlerini yok etmek, çıkabilecek anlaşmazlıklara karşı problemi baştan çözecek bilgiler vererek engelli bireylerin hayatını kolaylaştırmak ve sağlıklı bireylerin engellilere karşı doğru tutum ve davranışları geliştirmelerini sağlanmasında yine medyanın gücü etkilidir. Bu gücün baş aktörü de televizyondur (Serttaş ve Eral, 2017). Televizyon programlarında, filmlerde, belli ırkların ya da toplumların sürekli tembel, şiddet taraftarı vb. gösterilmesi çocukların bu toplumlara karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olur (KEDV, 2006).

Cortes (2000), medyanın, okul müfredatına çok benzediğini ve güçlü bir öğretim aracı olarak hizmet ettiğini ileri sürmektedir. Özellikle okullar arası müdahale ve okul müfredatı ile ilgili olarak, medya müfredatı karmaşık, tutarsız, çok odaklı, birçok açıdan plansız ve koordinasyonsuz, çelişkili mesajlar yüklü ve sayısız perspektifler sunmaktadır. Buna ek olarak, medya sık sık bilgiyi eğlenceyle bulanıklaştırarak birçok insanın zihninde karışıklık yaratır (Akt. Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

Cortes, (2000)'e göre, medyaya maruz kalmak, çocukların önyargıyı öğrenmesinin başka bir yoludur. Her ne kadar medya önyargıları aktif olarak öğretmese de, bazen basmakalıpları güçlendirmekte ya da bazı durumlarda, hali hazırda var olamayacakları basmakalıp tanıtılmaktadır. Baskıcı veya olumsuz rollerde azınlık grup üyelerini temsil etmek veya özellikle liderlik ve otorite pozisyonlarında görünmez olmak, medyanın çocukların düşüncelerini nasıl etkilediğine örnektir. Örneğin kovboy ve Hint filmlerinin çocukların Yerli Amerikalılar hakkındaki görüşleri üzerinde önemli bir etkisi olmuştur (Akt. Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

2.5. Farklılıklara Saygı Programı

Toplulukların birlikte yaşamalarını gerektiren koşulların artması nedeniyle farklı ülkelerin, kültürlerin tanınması ve bilinmesinin önemi giderek artmaktadır. Bu nedenle çocuklara, okul öncesi eğitimi basamağından itibaren diğer ülkelerin çeşitli özelliklerinin ve kültürlerinin konu alındığı eğitim programlarının hazırlanmasının önemli olduğu görülmektedir (Polat, 2007). Farklı özellikteki bireylerle bir sınıfı paylaşarak müfredatta ve öğretimde yapılan uygulamalar ile tutumlarda olumlu bir değişiklik olmaktadır (Brinson, 2001). Erken çocukluk programları farklı özellikteki bireylerin katılımı ile gerçekleştiği zaman farklılıklara saygı duymayı ve aynı zamanda önyargının azaltılmasını sağlamaktadır (York, 2016).

Farklılıklara Saygı Programı, geleneksel program ile kültürel değerlerin bütününe kaynaştırılmış bir sentezini içerir. Bu tür bir program ile çocukların özellikle sosyal gelişimine doğrudan etki eden önyargılarla, klişeleşmiş bilgilerle mücadele edilebilir. Temeli, çocukların tüm gelişim alanlarına özellikle kendi kimlik oluşumlarına ve kendileri ile diğer insanlar hakkında geliştirecekleri tutumlara dayalıdır. Amaç sadece farklı kültürel geçmişlere ve ırklara yönelik bir program hazırlamak değil, bu iki unsurla beraber din, cinsiyet, dil, cinsel tercih, fiziksel ve zihinsel engel ile sınıf farklılıklarına da dayanmaktadır. Ancak bu tip bir programın geliştirilmesi ile çocukların gelişim döneminde ortaya çıkabilecek önyargılara, stereotipik bilgilere ve ayrımcılık tutumlarına etki edilebilir (Swadener ve Miller, 1993'den akt., Divrenge ve Acar, 2012).

Wilbur (1992)'e göre cinsiyet farkı gözetmeyen bir eğitim programı; insanlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları kabul eden, tüm erkek ve kadın rollerini dahil eden, olumlu, çoklu bakış açılarını temsil eden, hem erkeklerin hem kadınların deneyimlerini, ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını bütünleştirmiş bir programdır (Akt. Yalkın, 2012).

Sleeter ve Grant (1986), çok kültürlü ve sosyal yeniden yapılandırmacı eğitim vermenin önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin durumlarını eleştirel analizlerini ve topluma tam katılımını engelleyen toplumsal tabakalaşmayı sağlamaya yardımcı olma girişiminde çok kültürlü eğitimin ötesine geçer. "Çok kültürlü eğitim" ifadesi, tüm eğitim programının ırk, etnisite, kültür, din, istisnai durum veya cinsiyete bakılmaksızın

çeşitli grupların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanması gerektiği anlamına gelir. Bu yaklaşım aynı zamanda öğrencilere gerekli değişiklikleri yaratmada sosyal olarak aktif olmak için gerekli becerileri kazandırmaya çalışmaktadır. Böylesi bir çaba, bireylerin kendi kaderlerini şekillendirmesini sağlamak için tasarlanmıştır (Akt. Cushner, Safford ve McClelland, 2011).

Farklılıklara saygı programı, eğitim kuruluşunda yer alan bütün çalışanların katkılarıyla gerçekleştirilir. Çocukların hayatlarında neler olduğunu anlamak ve yeni bir anlayış oluşturmak için, bu yaklaşımı benimsemekten daha fazlasına ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle yuvada çalışan herkesin iletişim kurmayı ve işbirliği yapmasını öğrenmesi gerekir (KEDV, 2006). Eğitim programlarımızda, başkalarını düşünme ve dikkate alma önemsenmesi gereken bir kazanım olmalıdır. Benlik gelişimi erken yaşlarda ne kadar hayatın merkezi ise de başkalarını düşünme becerisi de göz ardı edilmemesi gereken bir kazanımdır (Hopkins, 1999'den akt.Yalkın, 2012).

Ayrımcılığa karşı eğitim programının başarılı olması için öncelikle eğitimcilerin, yöneticilerin ve velilerin ayrımcılığın ne olduğunu ve insanlar üzerindeki etkisini anlayabilmesi gerekir. Yuvadaki yetişkinlerin de bu bilinci doğru ve adil bir şekilde sunabilmeleri için farklılıklara saygılı/ayrımcılığa karşı bir yaklaşım geliştirmek üzere yoğun bir öğrenme sürecine girmelerine ihtiyaç olabilir (KEDV, 2006).

2.6. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın Teorik Temelleri

Yapılandırmacılık, öğrenmeye odaklanan, zihinsel kapasiteyi yapılandırma, birlikte çalışma ve daha önemlisi birey olmak için öğrenmek anlamına gelen bir yaklaşımdır. Yapılandırmacılıkta okul öncesi çocuklarına doldurulması gereken boş bardaklar gibi bakılamaz. Okul öncesi çocuklarının hepsinin aynı olduğu düşünülerek öğrenme gerçekleştirilemez. Çünkü her bireyin kendisine özgü benliği ve bilişsel yapısı vardır (Denardo, 2007'den akt., Kıldan 2012)

Yapılandırmacılık yaklaşımının eğitim programının özellikleri;

- ✓ Çocukların yeni bilgi ile eski bilgi arasında bağ kurması,
- ✓ Çocuklara yapacakları çalışmalarla ilgili seçenekler sunulması,

- ✓ Öğretmenin, çocuklar yeni bir bilgi ile karşılaştıklarında sorular sorarak, sınıf etkinlikleri düzenleyerek destek olması,
- ✓ Çocuklara problem çözmesi için yeterli zaman verilmesi,
- ✓ Öğretmenin ilgili konuda derinlemesine bilgi sahibi olması fakat içerikle ilgili çocuklara doğrudan bilgi vermemesi,
- ✓ Teknolojinin aktif olarak kullanılması,
- ✓ Çocukların yaptıkları ve öğrendiklerini anlaması, doğrultusunda 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı hazırlanmıştır.

Öğretimden daha çok öğrenmenin üzerine odaklanıldığı, çocukların işbirliği içinde süreçte etkin olarak sorumluluk aldığı, öğretmenin çocuğun belli bir konu hakkında fikirler üretmesine rehber olduğu düşünüldüğünde 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın yapılandırmacılık görüşünün temelleri üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Bu sebepten dolayı araştırmanın bu bölümünde yapılandırmacı yaklaşım ve bu yaklaşımın temel ilkelerinden bahsedilmiştir.

2.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşım

Yapılandırmacılığın ilk temsilcilerinden olan Dewey'e göre, yapılandırmacılık yaklaşımının ilkelerinden biri olan bireyin kendi bilgisini kendi yaşantılarından hareketle yapılandırması ilkesi ön plana çıkmaktadır. Dewey'e göre, bireyin öğreniminde çevresiyle olan sürekli ve içsel ilişkisi bilginin oluşturulmasını destekler (Tezci ve Gürol, 2001'den akt., Akçay, 2013).

Yapılandırmacılığın temel varsayımı, bireylerin yeni düşünceler ya da olaylarla eski bilgileri arasında bağ kurma sonucunda bilgiyi yaratmalarınıdır. Bireyler ön bilgileri, değerleri ve yaşantılarına dayalı olarak yeni bilgiye anlam verirler. Bu nedenle öğrenenler aynı yaşantıyı farklı biçimlerde yapılandırmaktadır (Kıldan,2012).

Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme; mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir. Bu yaklaşımı savunanlara göre bilgi, yaşantılarını anlamlı hale getirmeye çalışan bireyler tarafından etkin olarak yapılandırılmaktadır. Öğrenilen şey ne olursa olsun, yapılandırmacı süreçler çalışmakta ve öğrenenler tatmin edici bir yapıya ulaşıncaya kadar aday zihinsel yapılar oluşturulmakta,

anlamlandırılmakta ve test edilmektedir. Daha sonra yeni, özellikle çelişkili yaşantılar, bu yapılarda meraka yol açmakta, böylece bireyler yeni bilgiyi anlamlandırmak için yeniden yapılandırmak zorunda kalmaktadırlar (Yurdakul, 2010).

Bireyin bilgiyi yapılandırarak öğrendiği bu eğitim ortamında; öğretmen de yöntem çeşitliliğine gitmeli ve problem çözmeye dayalı öğrenme, proje temelli öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme gibi çağdaş öğretim yöntemlerine daha fazla yer vermelidir. Yani yapılandırmacı öğrenme anlayışına göre öğretmen; öğrenenlerin iletişim becerilerini destekleyen, işbirliğine teşvik ederken fikir ve sorunlarını açıkça ifade edebilecekleri ortamları oluşturan, bireysel farklılıklarına uygun seçenekler sunan, yol gösterici ve rehber olan, problemi çocuğun çözümlemesine teşvik eden, değerlendirme ölçütlerinden öğrenenleri haberdar eden, teknolojiyi kullanan ve kullanılmasına olanak sağlayan kişi olarak tanımlanmıştır (Brooks ve Brooks, 1999)

Yapılandırmacılıkta bireyler öğrendiklerinin farkındadırlar, kendi öğrenmelerinden sorumludurlar. Bilgiyi anlamlı ve kullanışlı hale getirebilmek için zengin bir öğrenme çevresi ve zengin materyal kullanımı gerekmektedir. Bu yaklaşımda değerlendirme bir son değil, sonraki öğrenmeler için yol göstericidir. Sadece ürünün değil aynı zamanda sürecin değerlendirilmesi de gereklidir (Erdem ve Demirel, 2002).

Yapılandırmacı yaklaşım kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin farklı bilgi ve deneyimlere sahip olduğunu ön plana alan eğitim anlayışı sağlar (Kathryn, 1998'den akt., Arslan, 2016). Başka bir deyişle bu yaklaşım; kültürel, ekonomik, dilsel ve etnik çeşitliliğin olduğu sınıflarda, öğrencilerin birbirleriyle uyumlu ilişkiler içinde ve başarılarının yüksek olması için öğrencilere ve öğretmenlere destek olmaktadır (Harris ve Alexander, 1998).

Ayrıca; öğretmenlere bilimin insan boyutunu dikkate alarak, insanı kültürü ve ilgi alanlarıyla ele alarak değerlendirmelerine yardımcı olmaktadır (Matthews, 2002). Kısacası Yapılandırmacılık, bireylere saygın etkileşimler, ortamlar, anne baba işbirliği ve çoklu bakış açısına sahip olma gibi unsurları yaratma (Carlson, 1999) yönüyle çok kültürlü eğitim uygulamalarıyla birçok noktada buluşmaktadır (Akt. Arslan, 2016).

Kıldan (2012)' a göre; okul öncesi çocukların öğrenmeye karşı olan ilgi ve merakları, bitmek bilmeyen soruları yapılandırmacı uygulamalar için bir avantajdır. Ülkemizde 2006 yılında hazırlanan okul öncesi eğitim programı yapılandırmacı yaklaşıma

dayanılarak hazırlanmasına rağmen, özellikle uygulamada çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Mevcut öğretmenlerin geleneksel yaklaşım ile yetiştirildikleri, eğitim uygulamalarında ve davranış yönetiminde geleneksel yöntemlere alıştıkları düşünüldüğünde, sadece programın değişmesi tek başına çözüm olmamıştır.

2.6.2. Yapılandırmacı Yaklaşımın Temel İlkeleri

Yapılandırmacılığın temel ilkeleri genel olarak şu başlıklar altında ifade edilmektedir (Kıldan, 2012):

- Bilgi, birey tarafından etkin bir şekilde yapılandırıldığı için bilgiyi oluşturacak olan kişinin kendisidir dolayısıyla öğretmenden ya da çevreden alınarak oluşması beklenmemelidir.
- Yapılandırmacı yaklaşıma göre; öğrenme hem bireysel hem de sosyal bir süreçtir. Başka bir deyişle; öğrenme bireysel olarak yapılandırıldığı ve anlamlandırıldığı gibi öğrenmedeki sosyal sürecin de önemi göz ardı edilmemelidir.
- Her bireyin birbirinden farklı görüş, inanç, tutum ve değerleri olduğu düşünüldüğünde öğrenmenin, kişilerin kendi dünyalarını anlamalarını mümkün kılan bir süreç olduğunu söylemek mümkündür.
- Öğrenmenin tam anlamıyla gerçekleşmesi için zihinsel anlamlandırma sürecine ihtiyaç vardır bu sebeple öğrenme zaman alır.
- Öğrenme de esas rolü dil oynar. Kişinin yaş ve gelişim özelliği, sözcük dağarcığı gibi nitelikler, bireylerin öğrenmelerini etkilemektedir. Hem algılama hem de anlamlandırma sürecinde dil, öğrenmede etkin rol üstlenmektedir.
- Güdülenme, öğrenmede anahtar bir unsurdur. Yeni bilgiler, eski bilgi ve yapıların üzerine inşa edileceği için; bireylerin ön öğrenme ile bilgilerini harekete geçirmek gerekmektedir.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, yurtdışında ve yurtiçinde farklılıklara saygı ile ilgili olarak yapılan çalışmalara ve sonuçlarına yer verilmektedir.

2.7.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Ramsey (1987), tarafından farklılıklara saygı eğitimi programının temellerini 1980’li yılların başında Çok kültürlü Eğitim yaklaşımını geliştirdiği “Teaching and Learning in a Diverse World - Multicultural Education for Young Children” isimli kitabında oluşturmuştur. Çok kültürlü eğitimin kültürel farklılıkların etkisi ile ortaya çıktığını ve birçok boyut ile çevrelendiğini ortaya koymuştur. Çok kültürlü eğitimi çevreleyen boyutları ırk, meslek, sosyo-ekonomik statü, yaş, cinsiyet, cinsel tercihler ve çeşitli fiziksel özellikler, tutum ve inançlar oluşturmaktadır. Çok kültürlü eğitim yaklaşımının sınıf içi uygulamalara dönüştürülmesinde çocuğun yaşadığı toplumdaki kültürel değerler ve tutumlar ayrımcılık yanlısı davranışlardan arındırılarak objektif bir şekilde sunulmaktadır.

Derman Sparks (1989), ilk defa Amerika’da önyargı ve ayrımcılık temalarını temeline alan Anti-Bias Curriculum (Önyargı Karşıtı Müfredat) geliştirmiş ve bu çalışma kitap haline getirilmiştir. Derman Sparks yayınlanan bu çalışmasında önyargı programının önemini, önyargı programı uygulanan bir sınıftaki çevre düzenlemesini, ırksal farklılık ve benzerlikleri belirtmiştir. Ayrıca geliştirilen bu önyargı programında engelli olma durumu, cinsel kimlik, kültürel farklılık ve benzerlikler, ayrımcılık davranışlarına karşı mücadele, çocuklarla ve ailelerle aktif bir şekilde çalışma ve kendi kendine eğitim başlıkları açıklanmıştır. Programın temel amacı, çocukların ayrımcılık fikirlerinden uzaklaştırılarak olumlu öz kavramlar geliştirmelerini sağlamaktır. Müfredatın temel noktası farklılıklar iyi; ayrımcılık yanlısı fikir ve davranışların iyi olmadığıdır. Farklılıklara saygı ile farklılıklara karşı adaletsiz bir tutum arasında kalın bir çizgi çekilmesinin gerekli olduğu diğer bir temel noktayı oluşturmaktadır.

Rosenzweig (1998), doktora tezinde okul öncesi dönemde sosyal biliş gelişimi üzerine çok kültürlü programın etkisini incelemiştir. Rosenzweig, tezinde ayrımcılığa karşı geliştirilen eğitim programının temellerinin, eleştirel eğitim teorisi ve sosyal biliş teorisine dayandığını savunmuştur. Sosyal biliş teorisinde çocuklar kendi ve diğer insanların kimliklerini, sosyal ve ahlaki ilişkileri nasıl yapılandırdıkları ortaya konmuştur. Eleştirel eğitim teorisini, informal eğitimde ya da kasıtlı yapılmaya da formal eğitimde cinsiyet, etnik, sosyoekonomik sınıf, fiziksel veya bilişsel yetersizlikler

gibi sosyal eşitsizliklerin ortaya konmasında kullanmıştır. Bu çalışmada, önyargı programının sosyal biliş anlayışını zaman içinde değiştirebileceğini vurgulanmıştır.

Kinder Welten ise 2000’de “Louisse Derman Sparks Ön Yargı Karşıtı Programın” müfredatının hedeflerini geliştirmeyi amaçlayan bir çalışma planlanmıştır. Geliştirme Atölyesi olarak adlandırılan yerde ön yargı karşıtı çalışma Berlin Kreuzberg’deki dört kreşte gerçekleştirmiştir. Çalışmaya yetmiş eğitimci ve yönetici, altı yüzün üzerinde çocuk ve onların ailelerinin katılmıştır. Çalışmanın bitiminde 2003 yılında kreşlerdeki eğitimciler ve yöneticilerin eğitilmesi için “Erkek Manita, İki Hörgüçlü Deve, İnatçı Keçi” başlığı altında makaleler yayınlanmıştır. 2004 yılında yaptığı diğer projesinde ise ayrımcılığa karşı eğitimle ilgili tecrübelerin Almanya’nın her yerine yayılması için farklı eyaletlerdeki 32 kreşte uygulamalar yapmıştır. Bu projenin amacı ön yargı karşıtı eğitim ve öğretimin ağını kurmaktadır. Bu proje 2008 yılında, önyargısız bir eğitimin çocuklara öğretilmediği, ailenin eğitimcilerin ve eğitim kurumlarının bu eğitimi desteklemesiyle daha iyi bir gelecek kurulabileceğini göstermiştir. Kinder Welt (2007) yaptığı son çalışmasını önyargı karşıtı eğitim ve öğretim konusunda eğitimcilerin geliştirilmesi üzerine yapmıştır. Bu çalışmada ‘Yerel Uzmanlık Noktaları’ oluşturulmuş ve bu noktalarda 4-5 kreş, bir ilköğretim okulu ve en azından bir yüksek eğitim okulu belirlenmiştir. Uzmanlık noktalarının amacı, karşılıklı çalışmalarını desteklemek ve birlikte daha iyisini yapmaktır.

Gramelt (2010)’in Amerika’da geliştirdiği proje ‘Ön Yargı Karşıtı Uyarılma Çalışması’ isimli pedagojik bir araştırmadır. Yapılan bu araştırma eğitimcilerle yapılan röportajların değerlendirmesine dayanmaktadır. Araştırma sonucunda ön yargı karşıtı çalışmanın bilinçli olmayı gerektirdiği ve eğitimcilerin profesyonelleşmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Cameron, Rutland, Brown ve Douch (2006), küçük yaşta çocukların kendi kültürlerinden farklı kültürlere yönelik tutumlarını geliştirmek için belirlenen stratejileri test etmek amacıyla altı haftalık çalışma tasarlamıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 5 ile 11 yaş arasındaki çocuklarından her birini, oluşturulan dört grup içerisine yerleştirmişlerdir. Bu gruplardan birincisine, Avrupalı-Amerikalı çocuklar ve tarih boyunca az temsil edilen gruplardan gelen ama birbiriyle olumlu etkileşimlerde bulunan çocuklarla ilgili hikayeler okunmuştur. Her hikayeden sonra çocuklardan kendilerine

okunan hikayelerdeki bireylerin karakter özellikleri hakkında, kültürün adı verilmeden, konuşmaları istenmiştir. İkinci gruptaki çocuklara, aynı hikayeler okunmuş, ama bu sefer çocuklardan hikayelerdeki karakterlerin kültürleri hakkında konuşmaları ve hikayelerdeki kültürlerin hangi açılardan birbirine benzediğini anlatmaları istenmiştir. Üçüncü gruptaki çocuklara, yine aynı hikayeler okunmuş, bu çocuk grubunun hikayedeki karakterlerin ortak yönlerini belirlemeleri ve kültürel farklılıkları tartışmaları istenmiştir. Dördüncü grupta yer alan çocuklar ise kontrol grubu olarak seçilmiş ve bu çocuklar hiçbir çalışmaya tabii tutulmadan araştırmaya dahil edilmişlerdir. Araştırmacılar, deney gruplarında yer alan ve hikayeleri dinleyip tartışan bütün çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre, kendi kültürlerinden olmayan çocuklara karşı daha olumlu tutum geliştirdiğini ortaya koymuşlardır. Deney gruplarında yer alan çocuklar incelendiğinde ise hikayelerdeki karakterlerin ortak yönlerini farklılıklarını tartışan çocukların farklı kültürlerden oluşan çocuklara karşı en olumlu tutumları geliştirdikleri bulunmuştur. Araştırmacılar çalışma sonunda, kültürler arasındaki benzerlikleri fark etme ve kültürel farklılıklara saygı duyma stratejisinin, çocukların diğer kültürlerle ilgili ön yargılarını azaltmada en etkin yöntem olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Stephan, Renfro ve Stephan (2004), çok kültürlü eğitimin etkisini değerlendirmek için çeşitli kültürel eğitim programlarını değerlendiren otuz beş yayınlanmış makale üzerinde bir meta-analiz çalışması yapmışlardır. Bu analizin bulguları yapılan daha önceki analizlerini desteklediğini ortaya koymuştur. Analiz sonucunda genel olarak çok kültürlü eğitim programlarının insanların tutum ve davranışlarını değiştirmede başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, bu tür çalışmaların sonuçları tutarlı değildir. Bu bulguların tutarsız olmasında müdahalenin yapısı, maruz kalma süresi, bireysel öğrenci özellikleri, işbirliğinin derecesi ile rekabet gücü, okulun bulunduğu topluluğun özellikleri, okul özellikleri ve öğretmenlerin bireysel davranışlar etkili olmaktadır.

Raabe ve Beelmann (2011)'nin yaptığı dünya genelinde gerçekleştirilen meta analiz çalışmasında 113 araştırmada yaş farklılıklarına göre çocuk ve ergenler arasındaki etnik, ırksal ve milli önyargı rapor edilmiştir. Çalışmanın sonucu 5-7 yaş arasında ön yargının en yüksek olduğuna işaret etmektedir. Sonuçlar önyargının yaşla beraber değiştiğini fakat yetişkinlik döneminde gelişme olmadığını doğrulamaktadır.

Aboud ve arkadaşları (2012), Kanada’da küçük yaş gurubu çocuklarda etnik önyargı ve ayrımcılığın azaltılmasına yönelik müdahalelerin etkilerini değerlendiren çalışmalar hakkında sistematik bir inceleme yapmıştır. 32 çalışmanın incelendiği çalışmada önyargının azaltılması ve farklılıklara saygının artırılması için medyanın, iletişimin ve eğitim müdahalelerinin etkilerine bakılmıştır. Medyanın ve iletişimin en etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yahya (2016), anne babaların öğrenme kuramlarının temel ilkelerini ve okuldaki pedagojik uygulamalarla ilgili kaygılarını belirlemek için göçmen annelerin erken öğrenme konusundaki deneyimlerini ve perspektiflerini araştırmıştır. Evde ve okulda öğrenme inançları ve uygulamaları arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkaran 19 göçmen anneye yapılan görüşmelerden elde edilen verileri kullanmıştır. Annelerin kültürel sermayesinin, öğrenme konusundaki perspektiflerini şekillendirebileceğini ve bunun da çocuklarının kültürel sermayesini ve çıkarlarını etkileyebileceğini ileri sürmektedir. Çocukların okulda öğrenmelerini desteklemek, ev içi öğrenme inançlarını incelemeyi gerektirir; böylece öğretmenler, farklılıklara saygı duymanın ve farklılıkların muhtemel uzlaşmasını araştıran ortak hedeflerle iki yönlü bir bilgi, fikir ve perspektif değişimi kurabilirler. Araştırmanın sonucunda eğitimcilerin aileleriyle diyaloga girerek ev ve okula gitmeleri söylenmektedir. Böylece ebeveynlerin kültürel sermayesi ve oyuna dayalı öğrenmeye dair anlayışı çocuklarının avantajlarına katkıda bulunacağı belirtilmektedir.

2.7.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

KEDV (2004)’in ülkemizde “Erken Çocuklukta Kültürel Çeşitliliğe Saygı” çalışması, bu alanda yapılan ilk projedir. Avrupa Birliği desteğiyle KEDV tarafından Aralık 2004 - Mart 2006 tarihleri arasında uygulanan bu proje kapsamında çocuklar ve yetişkinler için eğitim programları geliştirilmiştir. MEB, Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü ve bağlı anaokulları ile ülkemizde bu alanda çalışan akademisyenlerle işbirliği yapılmıştır. Yaklaşık 600 aile, eğitimci ve çocuk ile yakın işbirliği içinde çalışılarak proje katılımcısı yuva ve hazırlık sınıflarından uygulanmıştır. Projenin uygulanma aşamasında geliştirilen yeni materyaller de eklenerek, KEDV Yayınları tarafından bir el kitabı olarak basılmıştır. “Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı Eğitimi El Kitabı”

ismiyle yayınlanan bu kaynakta, programın tamamı açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir.

Ekmişoğlu (2007) yaptığı çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı kavramı hakkında görüşlerini belirlemiştir. Aynı zamanda belirlenen bu görüşlere dayalı olarak “Farklılıklara Saygı Ölçeği” geliştirmiştir. İstanbul ilinde MEB’e bağlı okullarda çalışan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri alınmış, 685 öğretmen formu değerlendirilmiştir. Ayrıca 122 okul öncesi dönem çocuğu ile Farklılıklara Saygı Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması tamamlanmıştır. Sonuç olarak, çocukların farklılıklar kavramıyla ilgili bilgi ve yaşantılarının yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum da farklılıklara saygı kazanımının, okul öncesi eğitim programımıza yeni dâhil edilmesi ve eğitimcilerin bu konuda gereken yeterliliğe sahip olmaması ile açıklamıştır.

Divrenge ve Aktan (2010) “Farkındayım, Farklılıklara Saygılıyım” isimli yayınlamış oldukları kitapta, barış içinde yaşayabilen, hoşgörülü, empati becerisi yüksek, farklılıklara saygılı nesiller yetiştirmek için erken çocukluk döneminde atılacak adımların önemi büyük olduğundan “farklılıklara saygı” kavramına açıklık getirmeye çalışmışlardır. Sundukları etkinlik örnekleri ile literatüre katkı sağlamışlardır.

Samur (2011), 6 yaş grubu öğrencileriyle yaptığı çalışmada, grup kuralları, barış, kendimizi tanıyalım, hepimiz farklıyız, özgüven, duygular, sorumluluk, paylaşım, işbirliği başlıklarının ele almıştır. Uygulanan programda çocukların bu sosyal ve duygusal yeterlikleri göstermesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda da “hepimiz farklıyız” başlığında da çocukların gelişme gösterdiği görülmüştür.

Üner (2011) yaptığı çalışmada 36-72 aylık çocuklara Farklılıklara Saygı Eğitimi kazandırmanın uygulanmasını, çocukların edindikleri kazanımları, bu konuda program içerisinde karşılaşılan problemleri, olumlu ve olumsuz yanlarını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda farklılıklara saygı eğitiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına katkıda bulunduğu çocuğun önyargılarını yıkabilme ve empati kurabilme, olumlu öz değer ve olumlu benlik algısı geliştirebilmesine yardımcı olduğuna ulaşılmıştır.

Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği’nin (2013) 7-8 Aralık’ta İstanbul’da düzenlediği IV. Temel Eğitim Sempozyumunda “Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları” başlığına yer vererek ülkemizde farklılıklara saygının öneminin gittikçe arttığını

göstermektedir. Yaklaşık 500 özel okul öncesi ve ilkokulu kurucusu, yöneticisinin ve öğretmeninin katıldığı Sempozyumda; “Eğitimde Farklılıklara Saygı” genel teması çerçevesinde Farklılıkların Farkındalığı ve Fırsat Eşitliği, Vatandaşlık, Demokrasi ve Barış Eğitimleri ve bunların müfredatta ve ders kitaplarındaki yeri, Çocuk Hakları Sözleşmesi, hoşgörü kavramları, toplumsal cinsiyet algısı, kalıplaşmış yargıların kırılması ve eşitlikçi bakış kazandırmada öğretmenin rolü, oyun, drama, müzik, dans ve edebiyat gibi sanat dallarıyla farklılıklara saygı ve hoşgörünün öğretilmesi gibi konulara yer verilmiştir.

Topcubaşı (2015) yaptığı çalışmada, Hayat Bilgisi 3. Sınıf programı farklılıklara saygı kazanımlarını kullanarak hazırladığı Farklılıklara Saygı Eğitim Programı(FSEP)'nin öğrencilerin farklılıklara saygı tutumları düzeylerine etkisini incelemiştir. Elde edilen verilerin analizleri sonucunda deney grubunun 14 hafta boyunca uygulanan Farklılıklara Saygı Eğitim Programı (FSEP)'nin öğrencilerin farklılıklara saygı tutum düzeyini geliştirmedeki olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Eren (2015) yaptığı çalışmada, beş yaş grubu çocuklarla öyküleştirme (Storyline) yöntemine dayalı eğitim alan ve almayan çocukların farklılıklara saygı kazanımları arasında farklılık olup olmadığını incelemiştir. 104 çocuktan oluşan bu çalışmanın sonuçlarına göre öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin olumlu etkisinin olduğu görülmüştür. MEB Okul Öncesi Eğitim Programına ait günlük rutin etkinliklerin yanı sıra, öyküleştirme yöntemine dayalı bir eğitimle çocuklara farklılıklara saygının kazandırıldığı söylenmiştir.

Erdoğan ve Baş (2018) yaptığı çalışmada , çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanarak 4-6 yaş çocuklarına yaratıcı drama yöntemiyle özel gereksinimli birey farkındalığının kazandırılmasını amaçlamıştır. Amaç doğrultusunda çocuk edebiyatı ürünlerinden yaş grubu çocuklarına uygun olan kitaplar belirlenmiş bu kitaplar içerisinden ortopedik, işitme ve zihin olmak üzere üç yetersizlik üzerinde çalışılmıştır. Nicel araştırma modellerinden deneme öncesi, tek grup ön test son test modeliyle ve nitel araştırma modellerinden eylem araştırmasıyla karma olarak desenlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı uygulayıcı tarafından geliştirilen, 6 uzmanın görüşleriyle oluşturulmuş bir ölçme aracıdır. Bu ölçme aracı engel ve farklılıklara karşı genel bilgi ve tutum düzeyini, yetersizlik türüne göre bilgi düzeyini ve özel gereksinimli bireylere

karşı tutum düzeyini ölçmektedir. Araştırma sosyo ekonomik düzeyi yüksek 11 çocuğun katılımıyla 10 oturum sürmüştür, tüm çocukların son test puanında anlamlı bir artış görülmüştür. Çocukların tamamı farklılık ve engel durumunu fark etme, yetersizlik alanlarında bilgi ve farkındalık kazanma, olumlu tutum geliştirmede puan artışı sağlamıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel işlem ve tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisini incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden olan deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desenin temel amacı, sonuç üzerinde etkisi olabilecek tüm dışsal faktörleri kontrol ederek, bir deneysel işlemin veya müdahalenin sonuç üzerindeki etkisinin test edilmesidir (Creswell, 2013). Çalışma deneysel modellerden eğitim ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan Ön Test-Son test Kontrol Gruplu Desene uygun olarak tasarlanmıştır. Buna göre önceden hazırlanmış gruplara deney ve kontrol grubu ataması yapılmaz. Her iki grup da random (seçkisiz) atamalarla oluşturulur (Büyüköztürk, 2007).

Çalışmada, deney grubuna “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulanırken, kontrol grubuna bu eğitim programı uygulanmamıştır. Programın öncesinde ve sonrasında iki gruba da son test olarak “Farklılıklara Saygı Ölçeği” uygulanmıştır.

Çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisi incelenen bu çalışmanın bağımsız değişkeni “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”dır. Çalışmanın bağımlı değişkeni ise çocukların farklılıklara saygı düzeyidir. Bu bağlamda bağımsız değişkenin, bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Deneysel işlemin etkisini görmek amacıyla deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılır (Kaptan, 1995; Ekiz, 2003; Büyüköztürk, 2007; Büyüköztük, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Bu araştırmada kullanılan ön test-son test kontrol gruplu desenin simgesel görünümü aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.1. Ön test-Son test Kontrol Gruplu Desen

Grup		Ön test		Son test
G _D	R	O ₁	X	O ₃
G _K	R	O ₂		O ₄

Yukarıdaki desende sembollerin anlamları şu şekilde tanımlanmaktadır:

G_D : deney grubunu,

G_K : kontrol grubunu,

O₁-O₃ : deney grubunun ön test-son test ölçümlerini,

O₂-O₄ : kontrol grubunun ön test-son test ölçümlerini,

X : deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı) göstermektedir.

R : rasgele atama (Karasar, 2004).

Desenin mantığı şu şekilde özetlenebilir (Büyüköztürk, 2007):

1. O₁-O₃, ön test ve son test gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş her hangi bir değişken ve deneysel değişken nedeniyle deney grubunda oluşan farkı gösterir.
2. O₂-O₄, ön test ve son test gözlemleri arasındaki grubu etkileyen kontrol edilmemiş her hangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir
3. (O₁-O₃)- (O₂-O₄), deney değişkeninin etkisini gösterir

Araştırmada uygulama öncesinde ve uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarına eş zamanlı olarak uygulanan ölçeklerden elde edilen verilere göre karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu işlemler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.2. Çalışmanın Deseni

	Uygulama Öncesi Ön test	Uygulama Süreci	Uygulama Sonrası (Son test)
G_D 12 deney grubu	O₁ Farklılıklara Saygı Ölçeği	X Çocukların farklılıklara saygı düzeyini desteklemeye yönelik programın uygulanması	O₃ Farklılıklara Saygı Ölçeği
G_K 11 kontrol grubu	O₂ Farklılıklara Saygı Ölçeği	Uygulama yok	O₄ Farklılıklara Saygı Ölçeği

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın çocukların farklılıklara saygı düzeylerini incelemek üzere deney-kontrol grupları oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubu 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ilinin Kadıköy ilçesinde yer alan Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi’ne devam eden 23 çocuktan oluşmaktadır. Deney-kontrol grupları oluşturulurken kız-erkek çocuklarının sayılarına dikkat edilerek rastgele yöntemle kura çekilerek 12 kişilik deney grubu (7 kız 5 erkek), 11 kişilik kontrol grubu (7 kız 4 erkek) oluşturulmuştur.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların hepsi üç yaşında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi’ne başlamış olup ilerleyen yıllar boyunca aynı eğitim ortamında bulunmuş ve aynı programa katılmışlardır. Bu nedenle çocukların eğitim ortamından kaynaklı öğrenmeleri de benzeşiktir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan ailelerin öğrenim durumlarına göre dağılımları Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3. Çalışma Grubunda Yer Alan Ailelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

	Deney		Kontrol	
	Anne	Baba	Anne	Baba
İlkokul	-	-	-	-
Ortaokul	-	-	-	-
Lise	2	-	-	-
Ön lisans	2	2	1	1
Lisans	5	9	6	5
Yüksek Lisans	1	-	3	2
Doktora	1	1	1	3
TOPLAM	12	12	11	11

Tablo 3.3’de görüldüğü üzere deney grubundaki 2 çocuğun annesi lise mezunudur. Bunun dışında deney ve kontrol grubunda yer alan anne babaların hepsi yüksek öğretim mezunlardır. Eğitim düzeyleri açısından gruplar benzeşik özellik göstermektedir.

Ayrıca, tüm aileler, çocuklarını Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Eğitim Uygulama Birimi’ne 3 yaşında kayıt yaptırdığı andan itibaren Birim’de uygulanan aynı aile katımlı etkinlikler, projeler, eğitimler, seminerler ve çalışmalara katıldıkları için benzeşiklik göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın temel veri toplama aracı Ekmişoğlu (2007) tarafından geliştirilen “Farklılıklara Saygı Ölçeği” dir. Bu ölçek uygulanan programın çocuklar üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu tespit etmek amacıyla deney ve kontrol grubundaki çocuklara program uygulanmadan ve uygulandıktan sonra olacak şekilde uygulanmıştır.

3.3.1. Farklılıklara Saygı Ölçeği

Farklılıklara saygı ölçeği, 4-6 yaş grubunda yer alan öğrencilere yönelik olarak Ekmişoğlu (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ekmişoğlu (2007) tarafından geliştirilen bu ölçek cinsiyet, aile sosyal yaşam, engel durumu ve farklı kültürel geçmiş durumu olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin cinsiyet boyutunda 5, aile sosyal yaşam boyutunda 9, engel durumu boyutunda 8 ve farklı kültürel geçmiş durumu boyutunda 8 madde olmak üzere toplam 30 madde yer almaktadır. Toplam puan üzerinden değerlendirme yapmaya olanak tanıyan bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90, en

düşük puan ise 30 olarak saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı Ekmişoğlu (2007) tarafından yapılan analizler sonucunda Cronbach Alpha yöntemi ile ,69 olarak bulunmuştur. Bu değer, Kalaycı (2005)'ya göre oldukça güvenilirdir. Araştırmacı tarafından yapılan analizlerde de ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ,73 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısının ,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2014). Ölçek 3'lü likert tipinde puanlama sistemine sahip olup "Katılıyorum", "Biraz Katılıyorum" ve "Katılmıyorum" olmak üzere yargılar içermektedir. Ölçeğin uygulaması araştırmacı tarafından yapılmaktadır. Araştırmacı uygulama esnasında 4-6 yaş grubunda yer alan öğrencilere ölçekte yer alan maddeleri sözlü olarak sormaktadır. Araştırmacı öğrencilere sorduğu her soruda büyük, orta ve küçük boy üç daire resmi göstermekte ve öğrenciden soruya katılım derecesini yansıtan daireyi parmağı ile göstermesini istemektedir. Daire resminin büyük olması katılıyorum, orta olması biraz katılıyorum ve küçük olması katılmıyorum anlamına gelmektedir. Bu verilen yanıtlara göre araştırmacı ölçek formunu doldurmaktadır (Ekmişoğlu ,2007).

3.3.2. 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı

5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın hazırlanması sırasında ilk önce programın kapsam geçerliliği test edilmiştir.

3.3.2.1. Programın Kapsam Geçerliliği

Kapsam geçerliliği, incelenen yapının tanımıyla yakından ilişkilidir. Basit bir ifadeyle, bir ölçeğin kapsamı, bu ölçeğe uygulanabilir kavramsal tanımı yansıtmalıdır. Bazı kavramlar kuramcılar tarafından birden fazla şekilde tanımlanmış olabilir veya pek çok farklı kavramın birleşimiyle oluşmuş olabilir. Madde kapsamının, olgunun kavramsal tanımı ayrıntılı olarak açıklayan yönlerini içermesi ve ilişkili olabilecek fakat belirli ölçme aracı için araştırmacının amacı dışında olan diğer yönleri içermemesi esas alındığından kapsam geçerliliğinin gerekli olduğu görülmektedir (DeVellis, 2014).

Bu sebeple ölçek maddesinin ölçülmesi amaçlanan özelliği kapsama (kapsama geçerliliği) ya da maddenin ilgili yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla ön çalışmalara ihtiyaç vardır (McGartland, 2003'den akt., Yurdagül, 2005). Ölçek maddesinin anlaşılır olması, hedef kitleye uygunluğu vb. ön çalışmalarda elde edilen uzman görüşleri

arasındaki uyum/uyumsuzluk aynı zamanda kapsam ya da yapı geçerliği için birer kestirim niteliğinde kullanılmaktadır.

Kapsam Geçerlik Oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşlerini belirten uzman sayılarının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısının yarısına oranının 1 eksiği ile elde edilir.

$$KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$$

Bu formülde N_G , maddeye gerekli diyen uzman sayısını N ise maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısını, göstermektedir. Elde edilen KGO'nun istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek bakımından kapsam geçerlik ölçütleri $p=.05$ anlamlılık düzeyindedir.

“5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın” her bir etkinliği için kapsam geçerliliğini belirlemek üzere çalışma yapılmıştır. Bu amaçla önce taslak program hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak program okul öncesi eğitiminde uzman bir akademisyen tarafından kazanımlar ve göstergeler, alt başlıklar, öğrenme süreci, aile katılımı ve değerlendirme boyutu açısından incelenmiş ve bu incelemeler doğrultusunda gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. 52 etkinlikten oluşan program, 4'ü öğretmen 3'ü akademisyen olmak üzere 7 alan uzmanının daha görüşüne sunulmuş ve uzman görüşleri çerçevesinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Tablo 3.4'te uzman sayısına ilişkin minimum değerler aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını vermektedir.

Tablo 3.4. Kapsam Geçerlilik Oranları (KGO) İçin Minimum Değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	.99	13	.54
6	.99	14	.51
7	.99	15	.49
8	.78	20	.42
9	.75	25	.37
10	.62	30	.33
11	.59	35	.31
12	.56	40+	.29

Tablo 3.4'e göre 7 alan uzmanına gönderilen "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı" etkinlikleri $p=.05$ anlamlılık düzeyine göre kapsam geçerlilik oranının minimum değeri .99 olarak kabul edilmiştir. KGO'nun minimum değerleri Veneziano ve Hooper (1997) tarafından tabloya dönüştürülmüştür (Yurdagül, 2005).

"5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı"ndaki etkinlikler alt konu başlıkları, kazanım ve göstergeleri, öğrenme süreci, aile katılım önerileri ve değerlendirme boyutlarında alan uzmanlarının görüşleri alınarak kapsam geçerlilik oranları belirlenmiştir.

Tablo 3.5'te her bir etkinlik planının alt konu başlığı, kazanım ve göstergeler, öğrenme süreci, aile katılım önerileri ve değerlendirme boyutlarına göre uzman görüşleri ve kapsam geçerlik oranları verilmiştir.

Tablo 3.5. Alt Konu Başlığı, Kazanım ve Göstergeler, Öğrenme Süreci, Aile Katılım Önerileri ve Değerlendirme Boyutlarına Göre Toplanan Uzman Görüşleri ve Kapsam Geçerlilik Oranları

	Uygundur	Uygun Değildir	Düzenlenebilir	Kapsam Geçerlilik Oranı		Uygundur	Uygun Değildir	Düzenlenebilir	Kapsam Geçerlilik Oranı
Etkinlik1	7	0	0	1.00	Etkinlik27	7	0	0	1.00
Etkinlik2	7	0	0	1.00	Etkinlik28	7	0	0	1.00
Etkinlik3	7	0	0	1.00	Etkinlik29	7	0	0	1.00
Etkinlik4	7	0	0	1.00	Etkinlik30	7	0	0	1.00
Etkinlik5	7	0	0	1.00	Etkinlik31	7	0	0	1.00
Etkinlik6	7	0	0	1.00	Etkinlik32	7	0	0	1.00
Etkinlik7	7	0	0	1.00	Etkinlik33	7	0	0	1.00
Etkinlik8	7	0	0	1.00	Etkinlik34	7	0	0	1.00
Etkinlik9	7	0	0	1.00	Etkinlik35	7	0	0	1.00
Etkinlik10	7	0	0	1.00	Etkinlik36	7	0	0	1.00
Etkinlik11	7	0	0	1.00	Etkinlik37	7	0	0	1.00
Etkinlik12	7	0	0	1.00	Etkinlik38	7	0	0	1.00
Etkinlik13	7	0	0	1.00	Etkinlik39	7	0	0	1.00
Etkinlik14	7	0	0	1.00	Etkinlik40	7	0	0	1.00
Etkinlik15	7	0	0	1.00	Etkinlik41	7	0	0	1.00
Etkinlik16	7	0	0	1.00	Etkinlik42	7	0	0	1.00
Etkinlik17	7	0	0	1.00	Etkinlik43	7	0	0	1.00
Etkinlik18	7	0	0	1.00	Etkinlik44	7	0	0	1.00
Etkinlik19	7	0	0	1.00	Etkinlik45	7	0	0	1.00
Etkinlik20	7	0	0	1.00	Etkinlik46	7	0	0	1.00
Etkinlik21	7	0	0	1.00	Etkinlik47	7	0	0	1.00
Etkinlik22	7	0	0	1.00	Etkinlik48	7	0	0	1.00
Etkinlik23	7	0	0	1.00	Etkinlik49	7	0	0	1.00
Etkinlik24	7	0	0	1.00	Etkinlik50	7	0	0	1.00
Etkinlik25	7	0	0	1.00	Etkinlik51	7	0	0	1.00
Etkinlik26	7	0	0	1.00	Etkinlik52	7	0	0	1.00
Uzman Görüşü Sayısı						7			
Kapsam Geçerlik Ölçütü						0.99			
Kapsam Geçerlik İndeksi						1			

Tablo 3.4'e baktığımızda $p=.05$ anlamlılık düzeyinde KGO'nun minimum değerine baktığımızda 7 kişiye uygulanan uzman görüşleri formunda, alt konu başlığı, kazanım ve göstergeler, öğrenme süreci, aile katılım önerileri ve değerlendirme boyutlarına ilişkin .99 üzeri değerlere ulaşılmıştır. Buradan hareketle uygulanan programın alt konu başlıkları açısından kapsam geçerliğinin uygun düzeyde olduğu söylenebilir.

5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan Lawshe tekniği sonucunda .99 oranını sağlayan alt konu başlığı, kazanım ve göstergeleri, öğrenim süreci, aile katılım önerileri ve değerlendirmede herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.3.2.2. 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın İçeriği ve Uygulanması

Araştırmada çocukların farklılıklara saygı düzeyini arttırmak için araştırmacı tarafından "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı" hazırlanmıştır. "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı" deney grubuna 2015-2016 eğitim öğretim yılının Şubat ayından başlayıp Mayıs ayının sonuna kadar 14 hafta süresince araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

Yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı" haftada 3 gün her güne birer tane olmak üzere toplam 52 tane bütünleştirilmiş etkinlikten oluşmaktadır. Her bütünleştirilmiş etkinlik ise, kendi içinde aşamalı üçer etkinliği içermektedir. Program toplam 14 hafta olarak Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri uygulanacak şekilde planlanmıştır. Bütünleştirilmiş Etkinlikler MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programındaki kazanım göstergelere ve etkinlik planı formatına uygun olarak yazılmıştır. Bütünleştirilmiş etkinlikler hazırlanırken çocukların aktif katılımı ve oyun yoluyla öğrenme temel olarak alınmış, etkinliklerde aktif pasif sıralamasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, bütünleştirilmiş etkinlikler planlanırken, mümkün olduğu kadar tüm gelişim alanlarından kazanım ve göstergelerin alınmasına özen gösterilmiştir. Seçilen kazanım ve göstergelere uygun olarak Türkçe, Sanat, Drama, Müzik, Hareket, Oyun, Fen, Matematik, Okuma Yazmaya Hazırlık ve Alan Gezileri geliştirilmiştir. Tüm program boyunca uygulanan etkinliklerde kullanılan materyallerin öğretmenlerin kolay temin edebilecekleri materyaller olmasına ve etkinliklerin mevcut programın içerisine kolayca adapte edilebilmesi temel olarak alınmıştır.

Her etkinlik için çocukların aktif katılımıyla yapılacak betimsel, kazanımlara yönelik, duyuşsal ve yaşantısal sorular hazırlanmış ya da farklı değerlendirme etkinlikleri oluşturulmuştur. Programın devamlılığını sağlamak ve öğrenmeleri pekiştirmek amacıyla, her hafta için birer tane olmak üzere 14 hafta süresince okulda uygulanan etkinliklere paralel olarak araştırmacı tarafından hazırlanan çalışma sayfaları ailelere gönderilmek üzere hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından programı etkili bir şekilde yürütmek için gerekli olan 14 haftalık tüm detayları ve uygulamaları içeren "Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Program Kitabı" hazırlanmıştır.

Deney grubunda yer alan çocuk sayısı 12 olduğu için Aile Katılım Bültenleri de 12 hafta olarak hazırlanmıştır. Programın uygulanmaya başladığı 1. Hafta ve programın sona erdiği 14. Hafta ailelerle planlı herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Aile katılım bültenleri programda yer alan 12 alt başlık ile ilgili uzmanların görüşleri alınarak her alt başlık için belirlenmiş olan üçer fotoğraf ve bu fotoğraflara ait yönergeler belirlenerek oluşturulmuştur. Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programını uygulamaya başlamadan önce yapılan bilgilendirme semineriyle ailelere program anlatılmış, onlardan beklenenler bir örnek üzerinden somut olarak sunulmuştur. 12 alt başlık her bir aileye kura çekilerek random olarak dağıtılmıştır. Ailelerden bu konu başlığı ve fotoğraflarla ilgili çocuklarıyla birlikte bir hikaye yazmaları istenmiştir. Ailelerin hazırladıkları hikayeleri ne zaman?, hangi konuda? ve hangi fotoğrafları kullanarak anlatacakları “Farklılıklara Saygı Aile Katılım Takvimi” oluşturularak kendilerine takdim edilmiştir. Böylece programa başlamadan önce ailelerin tüm soruları yanıtlanarak sağlıklı bir uygulama için zemin hazırlanmıştır.

Birinci hafta araştırmacı çocuklarla aile katılımı olmadan hazırlamış olduğu etkinlikleri gerçekleştirmiştir. İkinci haftadan itibaren 12 hafta boyunca aileler, kendileri için belirlenmiş olan alt başlıklarda kendilerine program hakkında bilgilendirme semineri yapılırken verilen fotoğrafları kullanarak çocuklarıyla birlikte hazırladıkları hikaye sunumlarını her haftanın başında konuya giriş etkinliği olarak uygulamışlardır. Yapılan her aile sunumunun sonucunda aileler ve çocuklarla birlikte afiş çalışması yapılmıştır. Tamamlanan afişler sınıf içerisinde veya okul koridorlarında sergilenmiştir. Böylece konuya motivasyon sağlanmış, çocuklarda farkındalık yaratılarak merak uyandırılmıştır.

Daha sonra günlük eğitim akışına devam edilerek “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı”ndaki o güne ait geliştirilmiş olan bütünleştirilmiş etkinlik uygulanmıştır. Günün sonunda bütünleştirilmiş etkinlik planında yer alan değerlendirme çocuklarla birlikte yapılmıştır. Değerlendirme çalışmasında her çocuğun söz almasına, duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için yeterli süre tanınmasına ya da planlanmış olan değerlendirme etkinliğine (resim, sunum, sergi vb.) aktif olarak katılmasına olanak tanınmıştır. Çocukların yaptıkları etkinliklerin sınıfta veya okulda sergilenmesine özen gösterilmiştir.

Diğer haftalarda da uygulamalar bu şekilde devam etmiştir. Haftalara ait konu başlıkları ve kısa içerikler aşağıda verilmiştir.

1.Hafta: Kendime Saygı

Çocukların kendi bedenini ve kişiliğini olduğu gibi kabul edip, saygı göstermesi için geliştirilmiş olan etkinlikler (3 Türkçe, 2 Sanat, 1 Drama, 1 Matematik, 1 Müzik, 1 Oyun) Kendime Saygılıyım Çünkü.... (Türkçe, Oyun ve Sanat), Öğretmenimi Tanıyorum (Türkçe, Sanat ve Drama), Hangi Şehirde Doğdum? (Türkçe, Müzik ve Matematik) 3 gün süresince uygulanmıştır.

2.Hafta: Bedenimizin /Fiziksel Özelliklerimizin Farklılığı

Çocuklarda insanların, hayvanların, bitkilerin kısacası tüm canlıların farklı fiziksel görünümüne sahip olduğu ve bu farklılıkların hayatımızı zengileştirdiği bakış açısını geliştiren etkinlikler (2 Türkçe, 2 Sanat, 1 Drama, 1 Matematik, 1 Fen, 1 Pişirme,1 Oyun), Yüzümde Ne Var? (Türkçe, Sanat ve Drama), Renkli Yumurtalar (Fen, Pişirme ve Oyun), Neden Bizim Boynumuz Uzun? (Matematik, Türkçe ve Sanat) 3 gün süresince uygulanmıştır.

3. Hafta: Kişisel Özelliklerimiz ve Zevklerimiz Farklılığı

Her insan farklı kişisel özellik ve zevklere sahiptir. Bu kişilik özellikleri ve zevkler insanın karakterini belirler. Çocuklarda, insanların farklı karakterde olsalarda birbirlerine saygılı olmaları gerektiği bakış açısını geliştirilen etkinlikler (3 Türkçe, 3 Sanat, 1 Drama, 1 Oyun, 1 Hareket) Oyun),Basketbol Oynamayı Sevmiyorum” (Türkçe, Sanat ve Hareket), Korkak, Yardımsever, Utangaç” (Türkçe, Drama ve Sanat) , Golf Öğreniyorum (Türkçe, Oyun ve Sanat) 3 gün süresince uygulanmıştır.

4. Hafta: Cinsiyetlerimizin Farklılığı

İnsanların giysilerinin rengi, saçının uzun ya da kısa olması, duygularını dile getirme biçimi ya da meslek tercihlerinin cinsiyetlerini belirlemeyeceği, bir bireyi kız ya da erkek olması anatomisine bağlı olduğu bakış açısını geliştiren etkinlikler (2 Türkçe, 3 Sanat, 1 Drama, 1 Fen, 1 Oyun, 1 Matematik), Erkek Hemşire Gördüm Sanki (Türkçe, Sanat ve Drama) ,Kızlar da Futbol Oynayabilir” (Türkçe, Oyun ve Sanat) , Erkekler Neden Pembe Sever? (Matematik, Fen ve Sanat) 3 gün süresince uygulanmıştır.

5. Hafta: Farklı Aile Yapıları

Her birimizin farklı aile yapılarında dünyaya geliriz. Bazılarımız çekirdek aile dediğimiz anne baba ve kardeşlerimizle yaşarken, bazılarımız da geniş aile dediğimiz anneanne/babaanne, dede, teyze, amca, dayı vb. akrabalarımızla hep birlikte yaşayabiliriz. Ailenin gelir durumu, eğitim durumu, yaşam standartları ve geçimlerini sağladıkları işin türü farklı olabilir düşüncesini geliştiren etkinlikler (3 Türkçe,2 Sanat, 1 Drama, 1 Okuma Yazmaya Hazırlık, 1 Oyun, 1 Matematik), Ailemiz (Türkçe, Sanat ve Drama), Aile Saati (Türkçe, Matematik ve Sanat), Kukla Ailesi (Türkçe, Oyun ve Okuma Yazmaya Hazırlık) 3 gün süresince uygulanmıştır.

6. Hafta: Köy ve Kentlerdeki Farklı Yaşamlar

Köy ve kentler insanlara farklı yaşam olanakları sunar. Yaşadığımız yerlerin bizi ayrıcalıklı yapmadığı bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 2 Sanat, 1 Drama, 1 Fen, 1 Okuma Yazmaya Hazırlık, 1 Alan Gezisi), Bahçemizdeki Tohumlar (Türkçe, Sanat ve Alan Gezisi), Süt Sağıyoruz (Türkçe, Oyun ve Fen), Çiftlikte Neler Oluyor? (Türkçe, Sanat ve Okuma Yazmaya Hazırlık) 3 gün süresince uygulanmıştır.

7. Hafta: Farklı Meslek Grupları

Her mesleğin hayatımızda önemli bir rolü vardır. Herkes çoğu zaman kendi ilgi ve becerileri doğrultusunda bir meslek seçer. Sahip olduğumuz mesleklerin bizi ayrıcalıklı yapmayacağı bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 2 Oyun, 1 Sanat, 2 Matematik, 1 Okuma Yazmaya Hazırlık), Mesleğimi Bul (Türkçe, Sanat ve Oyun), Sabırlı Ömer (Türkçe, Matematik ve Oyun), Kayıp Anahtar (Matematik, Türkçe ve Okuma Yazmaya Hazırlık) 3 gün süresince uygulanmıştır.

8. Hafta: Dünyadaki Farklı Kültürlere Ait Aileler

Herkes bir kültüre sahiptir. Kültürler arasında farklılıklar ve benzerlikler vardır ve hiçbir kültür diğerinden üstün değildir. Farklı kültürlere sahip kişiler birbirlerine saygılı bir şekilde birarada yaşayabilirler bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 2 Drama, 2 Sanat, 2 Oyun) , Renkli Kuklalar (Türkçe, Sanat ve Oyun) , Türk Kahvesi Pişiriyoruz (Türkçe, Drama ve Sanat), Dışı Farklı İçi Aynı (Türkçe, Drama ve Oyun) 3 gün süresince uygulanmıştır.

9. Hafta: Farklı Dil Konuşan Çocuklar

Farklı dillere sahip olmak, iletişime engel değildir. Farklı dillerde konuşan çocuklar bir arada yaşayabilir, birlikte oynayabilirler. Çocuklar farklı dilleri konuşsalarda akranlarıyla iletişim kurarak oyun oynamak gibi aynı evrensel özelliklere sahiptir bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 1 Oyun, 2 Sanat, 1 Matematik, 1 Drama) Hello, Bonjour, Ola (Türkçe, Sanat ve Oyun), Kanatlı Kanguru (Türkçe, Sanat ve Müzik), Hayvanlar Hangi Dilde Konuşur? (Matematik, Drama ve Türkçe) 3 gün süresince uygulanmıştır.

10. Hafta: Konuşma ve/ veya İşitme Engeli Olan Çocuklar

Konuşma ve /veya işitme engeli doğuştan ya da sonradan ortaya çıkabilir. Konuşma ve/veya işitme engelli insanların birçok beceriye sahip olup, birçok işi başarıyla yapabileceği bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 2 Oyun, 1 Sanat, 1 Fen, 1 Drama 1 Alan Gezisi), Renklerin Dili (Türkçe, Sanat ve Oyun), Ellerimiz Konuşuyor Gözlerimiz Duyuyor (Türkçe, Oyun ve Drama), Babaannemin Kulakları Duymuyor (Türkçe, Alan Gezisi ve Fen) 3 gün süresince uygulanmıştır.

11. Hafta: Görme Engelli Çocuklar

Görme engeli doğuştan ya da sonradan ortaya çıkabilir. Görme engelli insanların da birçok beceriye sahip olup, birçok işi başarıyla yapabileceği bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 3 Oyun, 2 Sanat, 1 Matematik), Doku Labirenti (Türkçe, Sanat ve Oyun) , Görme Engelli Ressam'ın Renkli Dünyası (Türkçe, Sanat ve Oyun) , Yedi Kör Fare Kiminle Karşılaştı? (Türkçe, Oyun ve Matematik) 3 gün süresince uygulanmıştır.

12. Hafta: Yürüme veya Hareket Engeli Olan Çocuklar

Yürüme ve hareket engeli doğuştan ya da sonradan ortaya çıkabilir. Yürüme ve hareket engelli insanlar da birçok beceriye sahip olup, birçok işi başarıyla yapabileceği bakış açısını geliştiren etkinlikler (3 Türkçe, 1 Oyun, 3 Sanat, 1 Drama 1 Okuma Yazmaya Hazırlık), Resim Yapan Ayaklar (Türkçe, Sanat ve Oyun), Aynı Ama Farklı (Türkçe, Sanat Ve Okuma Yazmaya Hazırlık), Engelsiz Arkadaşlık (Türkçe, Drama ve Sanat) 3 gün süresince uygulanmıştır.

13. Hafta:Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar

Öğrenme güçlüğü doğuştan ya da sonradan ortaya çıkabilir. Öğrenme güçlüğü olan insanlar da birçok beceriye sahip olup, birçok işi başarıyla yapabileceği bakış açısını geliştiren etkinlikler (2 Türkçe, 3 Sanat, 2 Drama, 1 Alan Gezisi) Hazırlık Yeni Arkadaşım (Türkçe, Sanat ve Drama), Down Sendromlu Bir Arkadaşım Var (Türkçe, Drama ve Sanat), Gülen Yüzler” (Türkçe, Alan Gezisi ve Sanat) 3 gün süresince uygulanmıştır.

14. Hafta: Genel Değerlendirme

Programdaki alt başlıkların tekrarını içeren genel değerlendirme etkinlikleri uygulanarak program sonlandırılmıştır.

Bazı haftalara ait örnek etkinlik planları Ek-1’de sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, deney ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı düzeylerini değerlendirmek amacıyla “Farklılıklara Saygı Ölçeği” ön test olarak uygulanmıştır. Uygulama yapılırken sürenin uzunluğu erken çocukluk döneminde bulunan çocukların ilgi ve dikkat süreleri göz önüne alınarak planlanmıştır. Ölçek uygulama sürecinde her çocuk sıra ile boş bir sınıf ortamına alınmış ve araştırmacı tarafından “Farklılıklara Saygı Ölçeği” uygulanmıştır. Her çocuğa ortalama 15-20 dakika süre ayrılmıştır. Uygulama esnasında çocuklar dikkatlerini dağıtacak unsurlardan arındırılmış boş bir sınıfa alınmıştır. Ölçeğin rahat uygulanabilmesi için çocuğun boyuna uygun bir masada çocuğun karşısına oturarak uygulama yapılmasına dikkat edilmiştir. Ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından belirlenen uygulama; süreç basamakları takip edilerek verilerin toplanma süreci tamamlanmıştır.

Ön test uygulamasının ardından deney grubuna “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın uygulama sürecine geçilmiştir. Programın 1. haftasında aile katılımı olmadan araştırmacı tarafından programa giriş yapılmış, ardından 12 hafta süresince aileler çocuklarıyla birlikte hazırladıkları hikaye sunumlarını yaparak haftalık aile katılımı etkinliğini yapmışlardır. Daha sonra günlük eğitim akışına devam edilerek “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı

Farklılıklara Saygı Programı”ndaki o güne ait geliştirilmiş olan bütünleştirilmiş etkinlik uygulanmıştır. 14. Hafta da aile katılımı olmadan araştırmacı genel değerlendirme etkinlikleri yaparak programın uygulaması tamamlanmıştır.

Kontrol grubunda bulunan çocuklara ise kendi sınıflarında, sınıf öğretmenleri tarafından MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı temel alınarak hazırlanmış olan rutin program uygulanmaya devam etmiştir. “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı” bu gruba uygulanmamıştır.

14 hafta süren “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı’nın” ardından bir hafta boyunca deney ve kontrol gruplarına “Farklılıklara Saygı Ölçeği” son test olarak tekrar uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Veriler SPSS 16.0 İstatistiksel Paket Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, her bir okul için deney ve kontrol gruplarının (N<30) öğrenciden oluşmakta olup, çalışma grubundaki deney ve kontrol gruplarının üye sayısı 30’dan az ise parametrik olmayan testler kullanılması gerektiğinden (Ross, 2004’den akt. Delice, 2010) non parametrik istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Deney ve kontrol grupların ön test sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacı ile Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Deney grubunun ön test ve son test toplam puanları karşılaştırmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunun son test puanları arasında fark olup olmadığı Mann Whitney-U testi ile kontrol edilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı'nın yanı sıra "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın uygulandığı deney grubu ile yalnız MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programı'nın uygulandığı kontrol grubunun farklılıklara saygı düzeyine ilişkin veriler tablolar şeklinde aşağıda sunulmuştur.

4.1. Birinci Amaca Yönelik Bulgular

Araştırma çerçevesinde oluşturulan, "5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı" uygulamaları öncesi yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu çocuklarının "Farklılıklara Saygı Ölçeği" ön test puanları arasındaki farkın anlamlılığını sınamaya ilişkin bulgular Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Farklılıklara Saygı Ölçeği Ön Test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	p
Farklılıklara Saygı Ön test	Deney	12	13.50	162.00	48.000	-1.112	.266
	Kontrol	11	10.36	114.00			

Tablo 4.1'den de anlaşılacağı üzere, çalışmaya katılan çocukların Farklılıklara Saygı Ölçeği'nden almış oldukları ön test puanlarının deney ve kontrol grupları değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmediği bulunmuştur ($z=-1.112$; $p>.05$). Deney ve kontrol grubunun farklılıklara saygı düzeyleri bakımından ön test puanları incelendiğinde iki grubun uygulama öncesinde denk olduğunu söylemek mümkündür.

4.2. İkinci Amaca Yönelik Bulgular

Araştırma çerçevesinde oluşturulan, “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulamaları sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği” son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını sınamaya ilişkin bulgular Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Farklılıklara Saygı Ölçeği Son Test Puanlarının Deney ve Kontrol Grupları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	p
Farklılıklara Saygı Son test	Deney	12	14.83	178.00	32.000	-2.104	.036
	Kontrol	11	8.91	98.00			

Tablo 4.2’den de anlaşılacağı üzere, çalışmaya katılan çocukların Farklılıklara Saygı Ölçeği’nden almış oldukları son test puanlarının deney ve kontrol grupları değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda grupların sıra ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($z=-2.104$; $p<.05$). Söz konusu farklılık deney grubu lehine gerçekleşmiştir.

4.3. Üçüncü Amaca Yönelik Bulgular

Araştırma çerçevesinde oluşturulan, “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulama öncesi ve sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği” ön test - son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını sınamaya ilişkin bulgular Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3. Deney Grubu Ön Test- Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

Son test- Ön test	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Negatif Sıra	1	2.50	2.50		
Pozitif Sıra	9	5.83	52.50	-2.563	.012
Eşit	2	-	-		

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, deney grubu çocuklarının Farklılıklara Saygı Ölçeği’nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Wilcoxon testi sonucunda deney grubu çocuklarının ön test puanları ile son test puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z=-2.563$; $p<.05$). Söz konusu farklılık son test lehine gerçekleşmiştir. Yani yapılan çalışma deney grubu çocuklarının farklılıklara saygı düzeylerini anlamlı bir şekilde yükseltmiştir.

4.4. Dördüncü Amaca Yönelik Bulgular

Araştırma çerçevesinde oluşturulan, “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulama öncesi ve sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre kontrol grubu çocuklarının “Farklılıklara Saygı Ölçeği” ön test - son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını sınamaya ilişkin bulgular Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. Kontrol Grubu Ön Test- Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı İçin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

Son test- Ön test	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Negatif Sıra	3	5.00	15.00		
Pozitif Sıra	6	5.00	30.00	-.892	0.373
Eşit	2				

Tablo 4.4’te de görüldüğü gibi, kontrol grubu çocuklarının Farklılıklara Saygı Ölçeği ön test son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Wilcoxon testi sonucunda kontrol grubunda yer alan çocukların farklılıklara saygı puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı

bulunmamıştır ($z=-.892$; $p>.05$). Yani kontrol grubuna uygulanan programın farklılıklara saygı düzeyi puanlarını değiştirmediği ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisine yönelik sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

“5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmada “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programının” çocukların farklılıklara saygı düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. İlgili alan yazın incelendiğinde çocukların farklılıklara saygıyı nasıl geliştirdiklerini araştıran çalışmalara az rastlanmaktadır (Palmer, 1990; Mac Naughton, 2001a; Black-Gutman and Hickson, 1996; Doyle and Aboud, 1995). Ülkemizde farklılıklara saygı kapsamında değerlendirilebilecek program örnekleri mevcut olsa da (KEDV, 2004; Eren 2015, Erdoğan ve Baş 2018) “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın aile temelli olması açısından önemlidir.

“5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın etkisini incelemeyi amaçlayan araştırmanın bulguları doğrultusunda “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” uygulamaları öncesi yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu çocuklarının farklılıklara saygı ön test puanları arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan analiz bulgularına göre; farklılıklara saygı ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç doğrultusunda oluşturulan deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların farklılıklara saygı puanlarının uygulama öncesi birbirine yakın olduğu söylenebilir. Uygulanan “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programının” etkililiğinin tespit edilebilmesi için bu grupların birbirine yakın olması önemlidir. Buradan hareketle bu sonuç; yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulguların geçerli olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların sıra ortalama puanlarına bakıldığında deney grubunda

yer alan çocukların puan ortalamaları kontrol grubunda yer alan çocukların puan ortalamalarına göre daha yüksektir. Bu sonuç uygulanan 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın etkili olduğunu ortaya konmuştur. İlgili literatür incelendiğinde, araştırmamızı destekleyen uluslararası programlara rastlamak mümkündür. Farklılıklara saygı ve bir diğer ifadeyle ön yargı karşıtı eğitim programları incelendiğinde farklılıklara saygı eğitimi programının temellerini 1980'li yılların başında Ramsey (1987)'in, "Çok Kültürlü Eğitim Yaklaşımını" geliştirdiği "Teaching and Learning in a Diverse World - Multicultural Education for Young Children" isimli kitabında ortaya atıldığı görülmektedir. Çok kültürlü eğitimin kültürel farklılıkların etkisi ile ortaya çıktığını ve birçok boyut ile çevrelendiğini ortaya koymuştur. Bir diğer araştırmacı Derman Sparks (1989), ilk defa Amerika'da önyargı ve ayrımcılık temalarını temeline alan Anti-Bias Curriculum (Önyargı Karşıtı Müfredat) geliştirmiş ve bu çalışma kitap haline getirilmiştir. Derman Sparks yayınlanan bu çalışmasında önyargı programının önemini, önyargı programı uygulanan bir sınıftaki çevre düzenlemesini, ırksal farklılık ve benzerlikleri belirtmiştir. Ayrıca geliştirilen bu önyargı programında engelli olma durumu, cinsel kimlik, kültürel farklılık ve benzerlikler, ayrımcılık davranışlarına karşı mücadele, çocuklarla ve ailelerle aktif bir şekilde çalışma ve kendi kendine eğitim başlıkları açıklanmıştır. Program, çocukların ayrımcılık fikirlerinden uzaklaştırılarak olumlu öz kavramlar geliştirmelerini sağlamıştır. Rosenzweig (1998) ise, doktora tezinde okul öncesi dönemde sosyal biliş gelişimi üzerine çok kültürlü programın etkisini incelemiştir. Rosenzweig, sosyal biliş teorisinde çocuklar kendi ve diğer insanların kimliklerini, sosyal ve ahlaki ilişkileri nasıl yapılandırdıkları ortaya koymuştur.

Bu çalışmadaki bulguları destekler nitelikte olan ve ülkemizde yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde KEDV, (2004) tarafından "Erken Çocuklukta Kültürel Çeşitliliğe Saygı" çalışmasının, bu alanda yapılan ilk proje olduğu görülmüştür. Avrupa Birliği desteğiyle KEDV tarafından Aralık 2004 - Mart 2006 tarihleri arasında uygulanan bu proje kapsamında çocuklar ve yetişkinler için eğitim programları geliştirilmiştir. "Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı Eğitimi El Kitabı" ismiyle yayınlanan bu kaynakta, programın tamamı açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir. Diğer bir çalışma ise Ekmişoğlu (2007) tarafından, okul öncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı kavramı hakkında görüşlerini inceleyen araştırmadır. Belirlenen bu

görüşlere dayalı olarak “Farklılıklara Saygı Ölçeği” geliştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, çocukların farklılıklar kavramıyla ilgili bilgi ve yaşantılarının yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum ise farklılıklara saygı kazanımının, okul öncesi eğitim programımıza yeni dâhil edilmesi (MEB 2006 Programı) ve eğitimcilerin bu konuda gereken yeterliliğe sahip olmaması ile açıklamıştır. Bu araştırmalara ek olarak Eren (2015) yaptığı çalışmada, beş yaş grubu çocuklarla öyküleştirme (Storyline) yöntemine dayalı eğitim alan ve almayan çocukların farklılıklara saygı kazanımları arasında farklılık olup olmadığını incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programına ait günlük rutin etkinliklerin yanı sıra, öyküleştirme yöntemine dayalı bir eğitimle çocuklara farklılıklara saygının kazandırıldığı söylenmiştir. Son olarak başka bir çalışma Erdoğan ve Baş (2018), çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanarak 4-6 yaş çocuklarına yaratıcı drama yöntemiyle özel gereksinimli birey farkındalığının kazandırılmasını amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların tamamı farklılık ve engel durumunu fark etme, yetersizlik alanlarında bilgi ve farkındalık kazanma, olumlu tutum geliştirmede puan artışı sağlamıştır. Tüm bu araştırmaların sonuçları çalışmanın bulguları destekler niteliktedir.

“5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda 5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı uygulamaları sonrası yapılan değerlendirme sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu farklılıklara saygı son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre deney grubunda yer alan çocuklara uygulanan Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı çocukların farklılıklara saygı düzeylerini olumlu yönde etkilemiştir. Uygulanan bu program 5-6 yaş grubu çocuklarda farklılıklara düzeyinin gelişmesinde olumlu katkı sağladığı saptanmıştır. Başka bir deyişle, ön yargıların oluşmaması ve farklı olana saygı duymanın erken yaşta geliştirilmesinde “Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” etkilidir.

Connolly, Smith, Kelly (2009) Kuzey İrlanda’daki Katolik ve protestan çocukların etno dini gelenekleri arasındaki var olan etnik farklılıkları hakkında üç yaşından itibaren anlayış geliştirerek diğerine karşı olumsuz davranışlar gösterdiğini söylemektedir. Başka bir araştırma da Aboud ve arkadaşları ise farklı özellikteki bireylerden oluşmuş grup çalışmalarının insanların farklılıklara saygı duymalarını güçlendirdiğini

vurgulamıştır (York, 2016). Anne babaların öğrenme kuramlarının temel ilkelerini ve okuldaki pedagojik uygulamalarla ilgili kaygılarını belirlemek için göçmen annelerin erken öğrenme konusundaki deneyimlerini ve perspektiflerini araştıran bir çalışmada, eğitimcilerin ailelerle diyaloga girmesini; böylece ebeveynlerin kültürel sermayesi ve oyuna dayalı öğrenmeye dair anlayışı geliştirirerek çocuklarına katkıda bulunacakları sonucuna varmıştır (Yahya, 2016). Bir diğer araştırma da çocukların eğitimsel deneyimlerine ailelerin katılımı, yıllardır erken çocukluk eğitiminin hayati bir parçası olarak kabul edilmiştir ve ulusal eğitim politikası belirleyicileri, bunu öncelikli olarak kabul etmeye devam etmektedir (McWayne, Campos ve Owsianik, 2008). Bu nedenle, erken dönemde çocukların farklılıklara saygı duymalarını geliştirmek için ailelerin de sürecin içerisinde yer alması programın etkilliği açısından son derece önemlidir.

5-6 Yaş Çocuklarına Uygulanan Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı, çocuklarda farklılıklara saygının gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir. Deney grubunda yer alan çocukların farklılıklara saygı puanları ortalamalarından anlamlı bir farklılık görülmüştür. Kontrol grubunda yer alan çocukların farklılıklara saygı puanları ortalamaları anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamıştır. Farklılıklar ile yaşamları boyunca karşılaşacak olan çocuklar, insanların farklılıklarına saygı duymayı etkili bir erken çocukluk programı ile sağlanabileceğini Vanderbroeck (2000) yaptığı çalışmada belirtmiştir. Bununla birlikte May (1999) da, programda çocukların önyargı ve ayrımcılığa dair farkındalık yaratacak şekilde odaklanması çocukların farklılıklara saygı duymalarını destekleyecek ve sosyal adalete bütünleştirmeye karşı değer yargılarını geliştireceğini belirtmiştir.

Araştırma sonuçlarına dayanarak, “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programının” çocukların farklılıklara saygı düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı’na katılan çocukların farklılıklara saygı düzeyinin mevcut MEB (2013) programının uygulandığı çocuklardan daha yüksek olması, programın etkililiğinin ispat edildiğini göstermektedir. Bu sonuç doğrultusunda ilerleyen yıllarda bireyler arasında ortaya çıkacak olan ayırımın ortadan kaldırılması için okul öncesi eğitimde bu programın örnek oluşturması açısından önemli olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda gelecekte yapılan çalışmalara yol göstermesi açısından yapılacak yeni araştırmalara yönelik ve konunun öneminin kavranması açısından uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik olarak önerilere yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda uygulamacılar ve araştırmacılara ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Uygulanan programın 5-6 yaş grubu çocuklarda farklılıklara saygının gelişmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Farklı yaş grupları için de Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programları geliştirilebilir.
- Araştırmada deney grubunda yer alan çocukların farklılıklara saygı düzeylerinin olumlu yönde arttığı tespit edilmiştir. Farklı öğrenme modelleri kullanılarak programın kapsamı genişletilip çocukların farklılıklara saygı düzeyini nasıl etkilediğine ilişkin farklı araştırmalar da yapılabilir.
- Farklı değişkenlerin kullanıldığı yeni araştırmalar planlanabilir.
- Bu araştırma, uzun süreli değerlendirmeler ya da süreklilik içermemektedir. Araştırma kısa sürede olumlu yönde değişiklikler ortaya koymasına rağmen, uzun süreli değerlendirmeler olmaksızın uzun süreli değişiklikler açıklanamayabilir. Bu bağlamda, boylamsal çalışmalar yapılabilir ve kalıcılığına bakılabilir.
- “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı”nın etkililiğinin geniş örneklemelerde yeniden sınanabilir.
- Araştırmada kullanılan Farklılıklara Saygı Ölçeği, 4-6 yaş çocukları için geliştirilmiştir. Farklı yaş gruplarına yönelik Farklılıklara Saygı Ölçeği geliştirilebilir.

5.2.2. Uygulamacılara Yönelik Öneriler

- “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” Okul Öncesi Eğitim Alanında görev yapan okul müdürlere yöneticilere, rehber öğretmenlere ve öğretmenlere tanıtılarak etkili sınıf içi uygulamaları için destek sağlanabilir.
- MEB tarafından Farklılıklara saygı kavramının alanda etkili bir şekilde uygulanabilmesine yönelik olarak aile katılımını da içine alan hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenebilir.
- MEB, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Yayınevleri vb. işbirliği tarafından Farklılıklara saygı kavramını ve uygulamalarını ailelere anlatan “Aile Eğitim Seminerleri” düzenlenebilir.
- Ailelerin farklılıklara saygı konusuyla ilgili bilinçlendirilmesine yönelik film, broşür veya kitaplar hazırlanarak ailelere ulaştırılabilir.
- Farklılıklara Saygıya duyarlı bir sınıf oluşturmak için; farklılıklara saygının eğitim ortamının bir parçası olabilmesine yönelik öğrenme merkezleri oluşturulabilir, varolan öğrenme merkezlerine materyaller eklenerek öğretmenlere model olabilecek örnek eğitim ortamları oluşturulabilir.
- Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında çocukların farklı özellikteki çocuklarla sık sık gezi, spor, sanat, bilim vb. biraraya getirilerek birbirlerine karşı daha olumlu tutum geliştirmeleri önerilebilir.
- “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” bir proje kapsamında daha da geliştirilerek tüm eğitim-öğretim dönemi boyunca uygulanacak paket programlar oluşturulabilir.
- “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” risk altındaki gruplar içinde uyarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aamodt, S. ve Wang, S. (2013). *Çocuğunuzun beynine hoş geldiniz*. İstanbul: NTV Yayınları.
- Aboud, F. E. (1988). *Children and prejudice*. Oxford: Basil Blackwell.
- Aboud, F. E., Tredoux, C., Tropp, L. R., Brown, C. S., Niens, U., ve Noor, N. M. (2012). Interventions to reduce prejudice and enhance inclusion and respect for ethnic differences in early childhood: A systematic review. *Developmental review*, 32(4), 307-336.
- Abrams, D. (2010). *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. Equality and Human Rights Commission. Research Report 56. London: EHRC.
- AÇEV (2018). Anne Çocuk Eğitim Programı <https://www.acev.org/ne-yapiyoruz/cocuklar-icin/anne-cocuk-egitim-programi/> Web adresinden5 Temmuz 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Akçay, A. (2013). *Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ağ (web) destekli eğitimin türkçe öğretmeni yetiştirilmesine etkisi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Akduman, G. G. (2010). Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi. G. U. Balat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (2-19). Ankara: Pegem.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç araştırmaları dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aktaş Arnas, Y. (2013). *Okul öncesi eğitimde aile katılımı*. İçinde Y. Aktaş Arnas (Ed.), *Aile eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı* (54-61). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Arslan, S. (2016). Çok kültürlü eğitim ve türkiye: mevcut durum, beklentiler, olasılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 412-428.
- Arslan, Ü. (2007). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. G. Haktanır (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (s.205-230). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, B. (2012). Gelişimin doğası. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme- öğretim* (29-57). Ankara: Pegem.
- Bagçeli Kahraman, P. ve Onur Sezer, G. ,(2017). Relationship between Attitudes of Multicultural Education and Perceptions Regarding Cultural Effect of Globalization. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (67), 233-249. <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2017.67.14>
- Bağçeli- Kahraman, P. (2012). *Aile katılımı boyutu zenginleştirilmiş okul öncesi eğitim programının 5-6 yaş çocuklarının ilkokula hazır bulunuşluk düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- Bailey Jr, D. B. (2001). Evaluating parent involvement and family support in early intervention and preschool programs. *Journal of Early intervention*, 24(1), 1-14.
- Baker, G. C. (1994). Teaching children to respect diversity. 33.
- Balantekin, G. O. S. v. Y. (2010). Anne-çocuk eğitim programı. H. A. Başal (Ed.), *Okul öncesi eğitiminde uygulanan farklı modeller* (149-168). Bursa: Dora.
- Banks, J. A. (1993). Multicultural education: historical development, dimensions, and practical. *Review of Research in Education*, 19, 3-49.
- Biber, K., ve Ural, O. (2016). *The Effects Of Portage Early Education Program On Family Involvement And Development Of Children At The Age Of 5-6. Journal of Theory and Practice in Education (JTPE)*, 12(6), 1181-1204.
- Black-Gutman, D., ve Hickson, F. (1996). The relationship between racial attitudes and social-cognitive development in children: An Australian study. *Developmental Psychology*, 32(3), 448.
- Boutte, G. S. (2008). Beyond the illusion of diversity: how early childhood teachers can promote social justice. *The Social Studies*, 99(4), 165-173
- Bredenkamp, S. (2016). *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar*. H.Z. İnan ve T. İnan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Brinson, S. (2001). Racial attitudes and racial preferences of African American preschool children as related to the ethnic identity of primary caregivers. *Contemporary Education*, 72(2), 15-21.
- Brooks, J. G. ve Brooks, M. J. (1999). *In search of understanding :the casefor constructivist classrooms*. (2. Baskı). Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Brotman, L. M., Calzada, E., Huang, K. Y., Kingston, S., Dawson- McClure, S., Kamboukos, D., ... ve Petkova, E. (2011). Promoting effective parenting practices and preventing child behavior problems in school among ethnically diverse families from underserved, urban communities. *Child development*, 82(1), 258-276.
- Buldu, M. (2014). Erken çocukluk dönemi gelişimi: tarihsel yaklaşımlar ve araştırmalar In B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açisi]* (14-33). Ankara: Nobel.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneyisel desenler: ön test - son test kontrol grubu desen ve veri analizi* (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-213.
- Cameron, L., Rutland, A., Brown, R., ve Douch, R. (2006). Changing children's intergroup attitudes toward refugees: Testing different models of extended contact. *Child development*, 77(5), 1208-1219.
- Can, G. (2012). Kişilik gelişimi. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim* (125-165). Ankara: Pegem.

- Carlson, H. L. (1999). From practice to theory: a social constructivist approach to teacher education. *Teachers and Teaching*, 5(2), 203-218. DOI: 10.1080/1354060990050205.
- Caspe, M., Lopez, M. E. ve Wolos, C. (2007). 'Family involvement in elementary school children's education', Family involvement makes a difference: evidence that family involvement promotes school success for every child of every age 2 (Winter 2006/2007), MA: Harvard Family Research Project, Harvard Graduate School of Education, Cambridge.
- Cavkaytar, A. (2017). Özel gereksinimli çocuğu olan aileler. T. G. Yıldız (Ed.), *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Celia Genishi, A. Ve Goodwin, A. L. (2012). *Diversities in early childhood education: rethinking and doing*. Routledge.
- Chang, L. C. (2000). *The Development of Racial Attitudes and Self-concepts of Taiwanese Preschoolers* (Doctoral dissertation, University of Texas at Austin).
- Cheatham, G. A. (2011). Language interpretation, parent participation, and young children with disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 31(2), 78-88.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Connolly, P., Smith, A. ve Kelly, B. (2009) Ethnic habitus and young children: a case study of Northern Ireland, *European Early Childhood Research Journal*, 17(2), 217-232.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni* (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Crisp, R. J., Stone, C. H., ve Hall, N. R. (2006). *Recategorization and subgroup identification: Predicting and preventing threats from common ingroups*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(2), 230-243.
- Cushner, K., Safford, P., ve McClelland, A. (2011). *Human diversity in education: an intercultural approach*. New York McGraw- Hill Education.
- Çetinkaya, H. (2017). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş grubu çocukların annelerine yönelik bir aile katılımı programı önerisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak, Ö. Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(20), 1-18.
- Delice, A. (2010). The Sampling Issues in Quantitative Research. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(4), 2001-2018.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem.
- Derman-Sparks, L. Ve A.B.C Task Force; (1989) *Anti-bias curriculum: tools for empowering young children*, Washington : DC; NAEYC.

- DeVellis, R. F. (2014). Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar (3. baskı). (T. Totan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2012)
- Divrenge, M., ve Acar, E. A. (2012). *Farkındayım farklılıklara saygılıyım: Erken çocukluk döneminde farklılık kavramı ve etkinlik örnekleri*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Divrenge, M., ve Aktan, E. (2011). Early childhood education in Turkey: pre-school teachers' attitudes towards diversity. *Journal of Peace Education*, 8(1), 37-53.
- Doyle, A. B., ve Aboud, F. E. (1995). A longitudinal study of White children's racial prejudice as a social-cognitive development. *Merrill-Palmer Quarterly*, 41(2), 209-228.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ekmişoğlu, M. (2007). *Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve farklılıklara saygı ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 81-87.
- Erdem, M. (2013). Türk Eğitim Sistemi. A. Balcı (Ed.), *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri* (pp. 1-28). Ankara: Pegem.
- Erdoğan, F. K., ve Baş, S. (2018). Özel gereksinimli birey farkındalığının 4-6 yaş çocuklarına kazandırılması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 101-113.
- Eren, S.(2015). *Öyküleştirme Yöntemine Dayalı Eğitimin Beş Yaş Çocuklarında Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z. F. Temel (Ed.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fantuzzo, J., Butlosky-Shearer, R., McDermott P. A., McWayne, C., Frye, D. ve Perlman, S. (2007). *Investigations of social-emotional classroom behavior and school readiness for low-income urban preschool children*. *School Psychology Review*, 36, 44-62.
- Gogolin, I. ve Krüger-Potratz, M. (2006). *Einführung in die interkulturelle paedagogik*. Opladen&Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4 - 5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne - çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Gramelt, K. (2010). *Zu Konzept und Praxis einer Padagogik für den Umgang mit (Kultureller) Vielfalt*. Wiesbaden : GWV Fachverlage GmbH.
- Grasel, C. ve Parchmann, I. (2004). Implementationsforschung - Oder: der steinige Weg, Unterricht zu verändern Zeitschrift für Lernforschung. *Unterrichtswissenschaft*, 32 (3), 196-214.
- Gürşimşek, I. (2003). Okul öncesi eğitime aile katılımı ve psikososyal gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*.
- Güven, G. (2010). Okul öncesi eğitim programı. G. U. Balat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (84-116). Ankara: Pegem.
- Harris, K. R. ve Alexander, P. A. (1998). Integrated, constructivist education: challenge and reality. *Education Psychocogy Review*, 10(2), 115-127.
- Hawkins, K. (2014). Teaching for social justice, social responsibility and social inclusion: a respectful pedagogy for twenty-first century early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(5), 723-738.
- Hill, N. E. ve Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. *Pragmatics and issues, current directions in psychological science*, 13, 161-164.
- Home Instruction For Parents Of Preschool Youngest Program (Hippy) Hippy International, <http://hippy-international.org/about-hippy/adresinden> 5 Temmuz 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S. ve Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, 106, 105-30.
- İlbars, Z. (1987) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12451.pdf> (26.01.2016 tarihinde alıntılanmıştır).
- İnan, H. Z. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal ve duygusal gelişim.B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]* (294-325). Ankara: Nobel.
- Kalkan, E. (2017). Anne baba eğitimi. Yıldız, G. (Ed), *Dünyada Anne Baba Eğitimi ve Aile Katılımı: Amerika Birleşik Devletleri Örneği (169-188)*. Ankara : Pegem
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kartal, H. (2007). Erken çocukluk eğitimi programlarından anne-çocuk eğitim programı'nın altı yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi. *İlköğretim Online*, 6(2).
- Kathryn, H. A. (1998). Social constructivism and the school literacy learning of students of diverse backgrounds. *Journal of Literacy Research*, 30(2), 297-319.
- KEDV, (2006). *Erken çocuklukta farklılıklara saygı eğitimi el kitabı*. İstanbul: Derin Yayınları.

- Kocabaş, E. Ö. (2016). Eğitim sürecinde aile katılımı: dünyada ve Türkiye'deki çalışmalar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26).
- Kıldan, O. A. (2012). Yapılandırmacı yaklaşım. F. Temel (Ed). *Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve programlar*, 229-258.
- M.E.B (2006). *Milli eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- M.E.B (2013). *Milli eğitim bakanlığı temel eğitim genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Matthews, M. R. (2002). Constructivism and science education: a further appraisal. *Journal of Science Education and Technology*, 11(2), 121-132.
- May, S. (Ed.). (1999) *Critical Multiculturalism: Rethinking Multicultural and Antiracist Education*, London: Falmer Press.
- McWayne, C., Campos, R., ve Owsianik, M. (2008). A multidimensional, multilevel examination of mother and father involvement among culturally diverse Head Start families. *Journal of School Psychology*, 46(5), 551-573.
- Morrison, G.S. (2003). *Fundamentals of early childhood education, upper saddle river*. New Jersey, Columbus, Ohio
- Murray, J. (2012). Learning to live together: an exploration and analysis of managing cultural diversity in centre-based early childhood development programmes. *Intercultural Education*, 23(2), 89-103.
- Oktay, A. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Oktay, A. (2010). 21. Yüzyılda yeni eğilimler ve eğitim. Oğuz, O., Oktay, A., ve Ayhan, H. (Ed). *21. yüzyılda eğitim ve Türk eğitim sistemi* (27-44). Ankara: Pegem Akademi.
- Oktay, A., Gürkan, T., Zembat, R., ve Unutkan, Ö. P. (2006). *Ne yapıyorum? neden yapıyorum? nasıl yapmalıyım?*. İstanbul: YaPa Yayınları.
- Olgan, R. (2014). Ebeveynler, aileler ve çocuklar: çok kültürlü bakış açısı. B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]* (462-489). Ankara: Nobel.
- Ören, M. (2014). İlkokul yıllarında sosyal ve duygusal gelişim. B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]* (426-461). Ankara: Nobel.
- Özbek, Ö. Y. (2011). *60-72 Aylık Çocuklara Uygulanan Aile Katımlı İlköğretime Hazırlık Programının Çocukların İlköğretime Hazırbulunuşluk Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özel, E., Konca, A. S., ve Çağdaş, A. (2016). Investigating parental involvement at beginning of elementary school. *Journal of Theory and Practice in Education* 12(4), 891-908.
- Özen, Y. (2014). *Saygı eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.

- Özsoy, E., ve Yıldız, G. (2013). *Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: bir literatür taraması. İşletme Bilimi Dergisi, 1(2)*, 1-12.
- Öztürk, Ş., Şahin, Ş. ve Mercan, E., (2010). Üniversite öğrencilerinin okul öncesi eğitime ilişkin görüşleri (ondokuzmayıs üniversitesi örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1)*, 175-186
- PAT (2018). Parents as Teachers <https://parentsasteachers.org/what-we-do> Web adresinden 10 Temmuz 2018 tarihinde edinilmiştir
- Palmer, G. (1990). Preschool children and race: An Australian study. *Australian Journal of Early Childhood, 15(2)*, 3-8.
- Pekdoğan, S. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı eğitimi konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(65)*, 90-102.
- Pelletier, J., ve Brent, J. M. (2002). Parent participation in children's school readiness: The effects of parental self-efficacy, cultural diversity and teacher strategies. *International Journal of Early Childhood, 34(1)*, 45-60.
- Raabe, T., ve Beelmann, A. (2011). *Development of ethnic, racial, and national prejudice in childhood and adolescence: A multinational meta-analysis of age differences*. Child Development, 82(6), 1715-1737.
- Ramsey, P. G. (1987). *Teaching and learning in a diverse world - multicultural education for young children*. New York: Teachers College Pres.
- Rosenzweig, J. E. (1998). *I have a new friend in me: The effect of multicultural/antibias curriculum on the development of social cognition in preschoolers*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Arizona, USA.
- Samur, A. Ö. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi* (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sart, Z. H. (2015). Engelli çocukların eğitim hakkı: insan hakları çerçevesinde kaynaştıma/bütünleşme yoluyla eğitim. K. Çayır, M. Soran, ve M. Ergün (Eds.), *Engellilik ve ayrımcılık eğitimciler için temel metinler ve örnek dersler* (93-108). İstanbul: Karekök.
- Serttaş, A., ve Eral, A. G. (2017). Türkiye'de yayınlanan çizgi dizilerde engelli bireylerin temsili: TRT çocuk kanalı örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 1(44)*, 331-347.
- Souto-Manning, M., ve Mitchell, C. H. (2009). The role of action research in fostering culturally-responsive practices in a preschool classroom. *Early Childhood Education Journal, 37(4)*, 269-277. doi:10.1007/s10643-009-0345-9
- Stephan, C. W., Renfro, L., ve Stephan, W. G. (2004). The evaluation of multicultural education programs: Techniques and a meta-analysis. *Education programs for improving intergroup relations: Theory, research, and practice*, 227-242.
- Šukys, S., Dumčienė, A., ve Lapėnienė, D. (2015). Parental involvement in inclusive education of children with special educational needs. *Social Behavior and Personality: an international journal, 43(2)*, 327-338.

- Şahin, F. (2014a). Algı ve okul. In B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]* (354-391). Ankara: Nobel.
- Şahin, F. (2014b). Çeşitlilik gösteren bir dünyada erken çocukluk gelişiminin öğrenilmesi. In B. Akman (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]* (2-13). Ankara Nobel.
- Şahin, S. (2013). Özel gereksinim ve türleri. S. Y. Doğru ve A. Ş. Öz (Eds.), *Aileler ve öğretmenler için el kitabı: tüm yönleriyle özel bebekler & çocukların gelişimi ve etkinlik örnekleri* (1-60). Ankara: Eğiten Kitap.
- Taştekin, E., Yükcü, Ş. B., İzoğlu, A., Güngör, İ., Uslu, A. E. I., ve Demircioğlu, H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının ve algılarının incelenmesi. *Hacettepe Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 0-0.
- Tezel-Şahin, F. ve Ünver, N. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 23-30.
- Topcubaşı, T. (2018). Farklılıklara Saygı Eğitiminde Öğrenme Ortamının Düzenlenmesi Ve Öğrencilerle Yürütülebilecek Etkinlikler. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 1 (1), 33-45.
- Topcubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Tuncer, B. (2015). Okul öncesi eğitim programlarının incelenmesi ve Türkiye’de uygulanan programla karşılaştırılması. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 1(2).
- Turaşlı, N. (2008). Okul öncesi eğitimin tanımı kapsamı ve önemi. G. Haktanır (Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
- Turaşlı, N. K. (2012). Okul öncesi dönemde kültürlerarası eğitim ve farklı kültürlerle ilgili etkinlikler. E. A. Acar & G. Karadeniz (Eds.), *Erken çocukluk dönemine derinlemesine bir bakış* (91-102). Ankara: Özgünlük.
- Unutkan, Ö. P. (2007). Çin’i ülke ve kültür olarak 5-6 yaş çocuklarına tanıtan eğitim programının etkisinin deneysel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 155-162.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Vandenbroeck, M. (Ağustos 2000). Self-awareness, cultural identity and connectedness: three terms to (re)define in anti-bias. *Work Paper presented at the European Conference on Quality in Early Childhood Education (EECERA) Conference*. London, England.
- Waanders, C., Mendez, J. L., ve Downer, J. T. (2007). Parent characteristics, economic stress and neighborhood context as predictors of parent involvement in preschool children's education. *Journal of School Psychology*, 45(6), 619-636.
- Yahya, R. (2016). Bridging home and school: understanding immigrant mothers' cultural capital and concerns about play-based learning. *Early Years*, 36(4), 340-352.

- Yalkın, S. (2012). Erken çocukluk yıllarında önyargısız eğitim. E. A. Acar ve G. Karadeniz (Eds.), *Erken çocukluk dönemine derinlemesine bir bakış* (76-90). Ankara: Özgünek.
- Yalman, D. (2014). *MEB aile eğitim programına katılan ve katılmayan okul öncesi eğitim çağında çocuğu olan annelerin aile eğitim programlarından beklentileri ve görüşleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar, M. (2010). Özel durumlarda aile çalışmaları. Z. F. Temel (Ed.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, S. A. (2004). Öğrenme güçlüğü olan çocukların psikososyal özellikleri, sorunları ve eğitimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 169-180.
- Yılmaz, V. (2015). Engellilerin eğitime erişiminde kamusal sosyal destek programlarının önemi. In K. Çayır, M. Soran, ve M. Ergün (Eds.), *Engellilik ve ayrımcılık eğitimciler için temel metinler ve örnek dersler* (81-92). İstanbul: Karekök.
- York, S. (2016). *Roots and wings: Affirming culture and preventing bias in early childhood*. Redleaf Press.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. *XIV. Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 28, 30.
- Yurdakul, B. (2010). Yapılandırmacılık. Ö. Demirel (Ed). *Eğitimde yeni yönelimler*, 39-65.
- Yükselen, A. İ. (2013). Eğitime ilişkin seçenekler. A. Ş. Ö. Sunay Yıldırım Doğru (Ed.), *Aileler ve öğretmenler için el kitabı: tüm yönleriyle özel bebekler & çocukların gelişimi ve etkinlik örnekleri* (149-166). Ankara: Eğiten Kitap.
- Zembat, R. ve Unutkan, Ö. P. (2001). Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri. *İstanbul: Ya-Pa Yayınları*, 30-60.

EKLER

Ek 1: Örnek Planlar

1. HAFTA (Kendime Saygı)

ETKİNLİK 1

ÖĞRETMENİMİ TANIYORUM

Etkinlik Türü: “Öğretmenimi Tanıyorum” isimli bütünleştirilmiş Türkçe, Sanat ve Drama Etkinliği

Yaş Grubu: 5 -6 Yaş

KAZANIMLAR VE GÖSTERGELER	
<p>BİLİŞSEL GELİŞİM</p> <p>Kazanım 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır.</p> <p>Kazanım 2:Nesne/durum/olayla ilgili tahminde bulunur. Göstergeleri: İpuçlarını birleştirerek tahminini söyler.</p> <p>DİL GELİŞİM</p> <p>Kazanım 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Göstergeleri: Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir. Dinledikleri/izlediklerini resim yoluyla sergiler.</p>	<p>MOTOR GELİŞİM</p> <p>Kazanım 1: Yer değiştirme hareketleri yapar. Göstergeleri: Yönergeler doğrultusunda yürür.</p> <p>SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM</p> <p>Kazanım 1: Kendisine ait özellikleri tanıtır. Göstergeleri: Duyuşsal özelliklerini söyler.</p> <p>Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen kendi hayatıyla ilgili ailesi, arkadaşları, sevdiği sporları, sevmediği durumları anlatan bir sunum yapar. • Öğretmen sunum yaparken hayatındaki farklılıkları yaşamına renk kattığına ve onlarla çok mutlu olduğuna vurgu yapar. • Öğretmen sunumun sonunda hızlı yürümeyi sevdiğini söyler ve çocuklarla birlikte hızlı hızlı yürüyerek sınıfın içinde gezerler. • Yürürken çocukların kendisini takip etmesini söyler, yürüme esnasında aniden durur, hangi çocuk yürümeye devam ederse masaya geçer. • Yürürken hızlanır, yavaşlar, çocukları şaşırtmaya çalışır. Arkasında bir çocuk kalana kadar devam eder. • Dikkatli bir şekilde öğretmeni takip eden çocuk alkışlanır. • Masaya oturan çocuklara A4 sayfasına hazırlanan etkinlik sayfası dağıtılır. • Kağıdın tam ortasına çocukların getirmiş oldukları fotoğrafı yapıştırılır. Oklarla boş baloncuklar yapılır. Bu baloncukların üstüne; <ul style="list-style-type: none"> ✓ En sevdiğim hayvan ✓ En mutlu olduğum günüm ✓ En sevdiğim yiyecek ✓ En çok sevdiğim oyuncak ✓ En hoşlanmadığım şey ✓ Hayalimdeki meslek ✓ En çok gitmek istediğim yer, yazılır. • Çocuklara baloncukların üstünde yazanlar okunur ve yönergeler doğrultusunda resim yaparlar. • Çocuklar resimlerini tamamladıktan sonra kağıdın üzerine not alınır. • Ardından çocuklar tamamladıkları etkinlik sayfalarından bir baloncucu seçerek arkadaşlarına konuşmadan hareketlerle anlatması istenir. • Diğer çocuklar da tahmin etmeye çalışır. 	

MATERYALLER	AİLE KATILIMI
A4 kağıdı, kuru boya, öğretmenin kendi hayatını anlattığı slayt sunumu	Çocuklar için hazırlanan çalışma sayfasının benzeri aileler içinde hazırlanır ve gönderilir. Çocuklarıyla birlikte şemaların içine resim yapmaları ve çizdikleriyle ilgili sohbet etmeleri istenir.
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	DEĞERLENDİRME
Hızlı- yavaş	Öğretmenin yaptığı sunumda en çok hoşuna giden neydi? Neden? Sen sınıfta kendi hayatınla ilgili bir sunum yapsan en çok neyi anlatmak isterdin? Neden? Hızlı/yavaş yürürken ne hissettin? Hangisini takip etmek daha zordu? Daha önce başkasının hayatıyla ilgili bir sunum izledin mi?

2. HAFTA (Bedenimizin /Fiziksel Özelliklerimizin Farklılığı)

ETKİNLİK YÜZÜMDE NE VAR?

Etkinlik Türü: “Yüzümde Ne Var?” isimli bütünleştirilmiş Türkçe, Sanat ve Drama Etkinliği

Yaş Grubu: 5 -6 Yaş

KAZANIMLAR VE GÖSTERGELER	
<p>DİL GELİŞİM Kazanım 10: Görsel materyalleri okur. Göstergeleri: Görsel materyalleri inceler. Görsel materyalleri açıklar. Görsel materyallerle ilgili sorular sorar. Görsel materyallerle ilgili sorulara cevap verir.</p> <p>MOTOR GELİŞİM Kazanım 4: Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemeleri keser. Malzemeleri yapıştırır.</p>	<p>SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM Kazanım 4: Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.</p> <p>Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	
<ul style="list-style-type: none"> • Bedenimizin/fiziksel özelliklerimizin farklılığı (doğum lekeleri, çiller, yara izleri vb.) konu başlığındaki aile katılım çalışmasına katılan aile, kendisine gönderilen fotoğraflardan çocukla birlikte oluşturduğu hikayeyi anlatır. • Hikaye hakkında sohbet edilir. • Daha sonra çocuklar masaya geçerler ve hikayeye ilgili bir slogan bulunur. • Gazete ve dergilerden bulunan farklı (doğum lekeleri, çiller vs. olan) insan yüzleri, kesilerek büyük boy renkli kartona yapıştırılır. • Boya kalemleriyle çocuklar, resim yaparlar ve afiş çalışması tamamlanır. • Daha sonra öğretmen eline yüzünde benek olan bir kuzu kuklası geçirir. • Kuzunun yüzündeki izden dolayı çok üzgün olduğunu söyler, minik kuzunun kendisini yalnız hissetmemesi için biz de yüzümüze iz, ben vs. yapalım, der. • Ardından çocukların da yüzlerine istedikleri şekillerde doğum lekesi, çil vs. çizilir. Gün içinde okulda bu şekilde dolaşmaları istenir. • Gün sonunda çocuklarla çember zamanı yapılır. Çocuklara; <ul style="list-style-type: none"> ✓ Yüzünüzdeki izlerle dolaştığımızda, diğer çocukların tepkisi ne oldu? ✓ Sürekli size baktıklarında ne hissettiniz? ✓ Başka hangi sebeplerden dolayı bedenimizde farklılıklar olabilir? ✓ Daha önce yüzünde bu gibi yaralar olan birisini gördüğünde ne yaptın? ✓ Bedenimizdeki bu gibi farklılıklar bizim o kişilerle arkadaş olmamıza engel olabilir mi? Vb. sorular sorularak, çocukların cevapları dinlenir. 	
MATERYALLER	AİLE KATILIMI
Yüz boyaları, gazete ve dergiler, makas, boya kalemleri, yapıştırıcı	Öğretmen tarafından hazırlanan “ailemizdeki farklı bedenler” çalışma sayfası eve gönderilir.
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	DEĞERLENDİRME
Yara izi, doğum lekesi, çil	Çocuklarla birlikte yapılan afiş sınıfta oluşturulan “Farklılıklarla Mutluyuz” köşesine asılır. Afişin neler anlattığı hakkında sohbet edilir.

9. HAFTA (Farklı Dil Konuşan Çocuklar)

ETKİNLİK

HAYVANLAR HANGİ DİLDE KONUŞUR?

Etkinlik Türü: “Hayvanlar Hangi Dilde Konuşur?” İsimli Bütünleştirilmiş Matematik, Drama ve Türkçe Etkinliği

Yaş Grubu: 5-6 Yaş

KAZANIMLAR VE GÖSTERGELER	
<p>BİLİŞSEL GELİŞİM Kazanım 4: Nesneleri sayar. Göstergeleri: 10'a kadar olan sayılar içerisinde bir sayıdan önce gelen sayıyı söyler. 10'a kadar olan sayılar içerisinde bir sayıdan sonra gelen sayıyı söyler</p> <p>DİL GELİŞİM Kazanım 10: Görsel materyalleri okur. Göstergeleri: Görsel materyalleri incele Görsel materyalleri açıklar. Görsel materyallerle ilgili sorular sorar. Görsel materyallerle ilgili sorulara cevap verir. Görsel materyalleri kullanarak olay, öykü gibi kompozisyonlar oluşturur.</p>	<p>SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Göstergeleri: Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder</p> <p>Kazanım 15: Kendine güvenir. Göstergeleri: Grup önünde kendini ifade eder. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen, Yaprak Moralı tarafından yazılan “ Baykuşlar Hangi Dilde Konuşur?” isimli hikaye kitabı fotokopi çektirir. • Kitabın sayfaları sınıfın farklı yerlerine yapıştırır. • Çocuklar, sırayla gidip bir sayfa alırlar. Aldıkları sayfaları incelerler. • Daha sonra ellerindeki sayfaların numarasına göre sıraya geçmeleri istenir. • Tüm çocuklar doğru bir şekilde sıraya geçtikten sonra öğretmen, 10 ve 5 numaralı sayfalar yer değiştiren gibi, yönergeler verir. • En son tekrar baştan sona kadar sıraya girerler. • Çocuklar sıra ile ellerindeki sayfanın resmine bakarak canlandırma yaparlar. • Sonrasında öğretmen kitabı okur. Hikaye hakkında konuşulur. • Çocukların yaptıkları canlandırma ile hikaye arasında ne gibi benzerliklerin olduğu konuşulur. • Farklı dilde konuşan hayvanların nasıl anlaştığı, sorulur. • Çocuklarla birlikte sadece sınıftakilerin anlayabileceği bir dil oluşturulur. Gün içinde çok sık kullanılan kelimelerin seçilmesine dikkat edilir. Örneğin; öğretmen güneydin nasıl diyelim diye sorar. Çocukların cevaplarından biri seçilir. • Tüm gün boyunca bu kelimeleri kullanırken sınıfın dilinde söylemelerine dikkat edilir. 	
MATERYALLER	AİLE KATILIMI
Yaprak Moralı tarafından yazılan “ Baykuşlar Hangi Dilde Konuşur?” isimli hikaye kitabı	Sadece ailedekilerin anlayabileceği birkaç kelimedenden oluşan bir aile dili oluşturmaları istenir.
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	DEĞERLENDİRME
Farklı diller	Kitaplardaki sayfa numaraları neden önemlidir? Okuduğumuz hikayede en çok ne hoşuna gitti? Neden? Sence hayvanların bir dili var mıdır? Canlandığımız sayfalarla hikaye aynı çıktı mı? Ne gibi farklılıklar vardı? Sınıf dilimizi oluşturmak eğlenceli miydi? Sayfa numaralarını doğru bir şekilde sıralayabildiniz mi? Gün içinde sınıfımızın dilinde konuşmaya dikkat ettin mi? Konuşan hayvanlar mı? Hangileri?

10. HAFTA (Konuşma ve İşitme Engeli Olan Çocuklar)

ETKİNLİK

ELLERİMİZ KONUŞUYOR GÖZLERİMİZ DUYUYOR

Etkinlik Türü:” Ellerimiz Konuşuyor Gözlerimiz Duyuyor” İsimli Bütünleştirilmiş Türkçe, Oyun ve Drama Etkinliği

Yaş Grubu: 5-6 Yaş

KAZANIMLAR VE GÖSTERGELER	
<p>BİLİŞSEL GELİŞİM Kazanım 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Kazanım 3: Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri: Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.</p> <p>DİL GELİŞİM Kazanım 5: Dili iletişim amacıyla kullanır. Göstergeleri: Jest ve mimikleri anlar. Konuşurken jest ve mimiklerini kullanır. Kazanım 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri: Dinledikleri/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.</p>	<p>SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Göstergeleri: Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder. Kazanım 4: Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler. Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen çocukları sabah geldiklerinde işaret diliyle “günaydın” diyerek karşılar. • Tübitak Yayınları tarafından yayınlanan “Duyamamak Böyle Bir Şey” isimli hikaye kitabı çocuklara okunur. • Ardından işitme ve konuşma engeli olan kişilerin kendilerini ifade edebilmek için işaret dili kullandıkları söylenir. • Daha sonra çocuklara https://www.youtube.com/watch?v=0E4Rn_SelvM “işaret dili temel kullanımlar” videosu izletilir. • “günaydın, aile, kardeş, anne, baba, nasılsın, seni seviyorum” gibi temel sözcüklerin işaret dilindeki karşılığı çocuklara gösterilir. • Ardından çocuklar hareketli bir müzik duyuyormuş gibi dans ederler. Öğretmen işaret diliyle “dur” der ve karşılıklı gelen çocuklar birbirlerine işaret dilinde “seni seviyorum” derler. • Tüm çocuklar birbirlerine “seni seviyorum” dedikten sonra iki gruba ayrılırlar. Gruplar kendilerine birer isim verirler. • Gruptan her kişi sırayla gelerek kendi grubuna öğretmenin gösterdiği resimli kartları konuşmadan anlatmaya çalışır. Kum saati ile süre belirlenir. • Oyun sonunda en çok resim anlatan grup alkışlanır. • Hafta boyunca çocuklara işaret dilleri sık sık tekrar edilir. 	
MATERYALLER	AİLE KATILIMI
Tübitak Yayınları tarafından yayınlanan “Duyamamak Böyle Bir Şey” isimli hikaye kitabı, resimli kartlar, kum saati	Ailelerden işaret dilinde birbirlerine “seni seviyorum” demeleri istenir.
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	DEĞERLENDİRME
İşaret dili	Öğretmen çocuklarla birlikte cümle tamamlama çalışması yapar. “İşitme engellileri seviyorum çünkü...” cümlesini tamamlamalarını ister. Çocukların cümleleri büyük bir kartona yazılır.

12. HAFTA (Yürüme veya Hareket Engeli Olan Çocuklar)

ETKİNLİK

AYNI AMA FARKLI

Etkinlik Türü: “Aynı Ama Farklı” İsimli Bütünleştirilmiş Türkçe, Sanat ve Okuma Yazmaya Hazırlık Etkinliği

Yaş Grubu: 5-6 Yaş

KAZANIMLAR VE GÖSTERGELER	
<p>BİLİŞSEL GELİŞİM Kazanım 5: Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri: Nesne/varlığın adını söyler. Nesne/varlığın kullanım amaçlarını söyler.</p> <p>DİL GELİŞİM Kazanım 5: Dili iletişim amacıyla kullanır. Göstergeleri: Sohbeta katılır. Konuşmak için sırasını bekler. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.</p> <p>Kazanım 6: Sözcük dağarcığını geliştirir. Göstergeleri: Eş sesli sözcükleri kullanır.</p>	<p>MOTOR GELİŞİM Kazanım 4: Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Nesnelere yeni şekiller oluşturacak biçimde bir araya getirir. Malzemeleri keser. Malzemeleri yapıştırır.</p> <p>SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM Kazanım 4: Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	
<ul style="list-style-type: none"> • Feridun Oral tarafından yazılan “Aynı Ama Farklı” isimli hikaye kitabı okunur. Hikaye, yürüyemeyen bir keçiye yardım eden, hareket edebilmesi için ona bir taşıt yapan çobanı konu alır. • Hikaye ile ilgili sohbet edilir. • Ardından öğretmenin kartona çizmiş olduğu keçi resmi, yün iplerle tamamlanır. • Kapak ve kalın kartonlardan keçiye yürüme sandalyesi yapılır ve etkinlik tamamlanır. • Hareket ederken değnek, tekerlekli sandalye gibi araçlar kullanan kişilere karşı saygılı olmamız, toplu taşıma araçları gibi kalabalık yerlerde onların oturabilmeleri için öncelik vermemiz gerektiği vurgulanır. • Öğretmen çocuklara aynı ama farklı olan neler olabilir, diye sorar. • Eş sesli kelimelere örnek verilir. Aynı ses ve harflere sahip oldukları fakat farklı anlamları olduğu açıklanır. • Örneğin, ekmek kelimesi. Hem bir tohum, fidan vb. ekmek anlamında kullanıyoruz hem de öğünlerde yediğimiz bir yiyecek anlamında kullanıyoruz. • Daha sonra çocuklarla eş sesli kelime türetme oyunu oynanır. • Çocukların söyledikleri kelimeleri anlamlarıyla tahtaya çizerler. • Oyun sonunda kaç kelime bulunduğu sayılır. • Eş sesli kelimeler; düş, ben, al, aş, yaz, kaz, at, gül, dolu, ocak, yat, iç, yüz, koca. 	
MATERYALLER	AİLE KATILIMI
Feridun Oral tarafından yazılan “Aynı Ama Farklı” isimli hikaye kitabı, yün, karton, makas, kapak, boya kalemleri	Çocuklardan, yürüme engeli olan bir arkadaşımızla hangi oyunları oynayabileceklerinin resimlerini yapmaları istenir. Ailelerden de resmin yanına not almaları istenir.
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	DEĞERLENDİRME
Aynı- farklı, eş sesli	Sesteş kelimeler nelerdir? Neden tekerlekli sandalye veya değnek kullanmak zorunda kalırız? Hikayedeki yürüyemeyen keçi kendini nasıl hissetmiş? Çoban yürüyemeyen keçi için nasıl bir icat yaptı? Çevrende tekerlekli sandalye kullanan birisi var mı?

Ek 2: Ölçek İzni

17.02.2016

İlgili Makama,

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Programı'nın 5111314005 numaralı öğrencisi Tuba Yıldız'ın; tarafımdan geliştirilen "Farklılıklara Saygı Ölçeğini" **"5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katımlı Farklılıklara Saygı Programı'nın Çocukların Farklılıklara Saygı Düzeyine Etkisinin İncelenmesi"** başlıklı tez çalışmasında kullanmasına izin veriyorum.

Mihrap Ekmisoğlu Divrençi